POLIITIKAUURINGUTE KESKUS

PRAXIS

Centar

EESTI RAKENDUSUURINGUTE KESKUS CENTAR

Perioodi 2007-2013 struktuurivahendite mõju regionaalarengule

Uuringu tehniline lisa

Indikaatorite aruanne

Euroopa Liidu struktuuritoetus

Eesti tuleviku heaks

2015

CENTER FOR POLICY STUDIES

Sisukord

1. Metoodika 4

1.1. Indikaatorite valiku üldised alused ja seos struktuurivahendite meetmetega 4

1.1.1. Üldeesmärk ja üldeesmärgi täidetuse mõõtmise indikaatorid 6

1.1.2. Alameesmärgid ja indikaatorid 7

1.1.3. Indikaatorite seos SV meetmetega ja sekkumisloogika SV sekkumisvaldkondadega 15

2. Struktuurivahendid (SV) ja nende jagunemine geograafiliselt ja valdkondlikult 16

2.1. Struktuuritoetuste riiklik register 16

2.2. Struktuurivahendite geograafilise jaotamise alused 16

2.3. Struktuurivahendite valdkondlik ja maakondlik jagunemine 17

2.3.1. Fondid ja rakenduskavad 17

2.3.2. SV jagunemine maakondade vahel 18

2.3.3. Sekkumisloogika valdkonnad 23

2.4. PRIA vahendusel makstud EL toetuste jagunemine geograafiliselt ja valdkondlikult ... 26

2.5. SV taotlemise geograafiline ja valdkondlik ülevaade 27

3. Üldindikaatorid 30

3.1. Rahvastiku koondumine Harjumaale 30

3.2. Harjumaa SKP osakaal kogu Eesti SKP-st 36

3.3. Tööhõive 42

3.4. Keskmine sissetulek 46

3.5. Kokkuvõte 52

4. Väiksemad aeg-ruumilised vahemaad 53

4.1. Transpordiühendused 53

4.2. Parem IKT infrastruktuur 59

4.3. Kokkuvõte 64

5. Kvaliteetsem elukeskkond ja võimekamad institutsioonid 65

5.1. Puhtam ja mitmekesisem looduskeskkond 65

5.1.1. I kaitsekategooria liikide leiukohtade arv 65

5.1.2. Keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste osakaal 69

5.1.3. Veemajandus 71

5.1.4. Jäätmemajandus 77

5.1.5. Kokkuvõte 82

5.2. Konkurentsivõimelisem ja kvaliteetsem tehiskeskkond 82

5.2.1. Eriarstiabi kättesaadavus 82

5.2.2. Eluruumide paranemine 86

5.2.3. Põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamise-järgne tegevus 94

5.2.4. Rahulolu teenuste kättesaadavusega 100

5.2.5. Kokkuvõte 104

6. Paindlik tööturg ja inimeste paremad arenguvõimalused 106

6.1. Kutseharidus 106

6.2. Elukestev õpe ... 109
6.3. Tööturu üldine indikaator ... 113
6.4. Kokkuvõte ... 116

7. Konkurentsivõimelisemad ja aktiivsemad ettevõtted ... 118
7.1. Piirkondade spetsiifiliste arengueelduste ja –võimaluste senisest parem ärakasutamine118
7.2. Üldise ettevõtluskeskkonna tugevdamine ... 121
7.3. Uuendusmeelne ettevõtlus ... 128
7.4. Ettevõtete konkurentsivõime kasv läbi ekspordi ... 133
7.5. Turismiobjektide arendamine, turismisektori toetamine ... 138
7.6. Kokkuvõte ... 143

8. Kokkuvõte ... 145
8.1. Uuringu eesmärk ja metoodika ... 145
8.2. SV maakondlik jaotus ... 145
8.3. Regionaalarengu indikaatorite ja SV toetuste seosed ... 146
8.3.1. Üldindikaatorid ... 146
8.3.2. Aegruumilised vahemaad ... 147
8.3.3. Looduskeskkond ... 147
8.3.4. Tehiskeskkond ... 148
8.3.5. Tööturg ja inimeste paremad arenguvõimalused ... 148
8.3.6. Konkurentsivõimelisemad ettevõtted ja kõrgem ettevõtlusaktiivsus ... 148
8.3.7. Üldisemad järeldused ... 149
8.4. Regionaalsete arenguerisuste muutumine ... 150
8.4.1. Üldindikaatorid ... 150
8.4.2. Sekkumisloogika valdkondade regionaalne areng ... 150
8.5. Indikaatorite valik ja regionaalarengu mõõtmine ... 150

Kasutatud kirjandus ... 153

LISA 1. Indikaatorite lisajoonised ... 154
Teenuste kättesaadavus teenuste lõikes ... 154
Palga- ja ettevõtlustulu maakonna elanike kohta usalduspiiridega ... 157
I kaitsekategooria leiukohtade arv ... 158
Loodusteemalistes ettevõtmistes osalemine ... 159
Suurte puudustega eluruumides elavate leibkondade osakaal ... 160
Innovatsiooni indikaatori seosed SV jaotusega elaniku kohta ... 161

LISA 2. Meetmete seos SV sekkumisvaldkondade ja regionaalarengu indikaatoritega ... 163

LISA 3. Korrelatsioonide koondtabel ... 171

1. Metoodika

1.1. Indikaatorite valiku üldised alused ja seos struktuurivahendite meetmetega

Regionaalareng on SV kasutamise mõttes horisontaalne eesmärk – erinevad SV meetmed toetavad mitmesuguseid valdkondi, millel on lisaks mõju ka regionaalarengule. Välja arvatud üksikud meetmed, ei ole regionaalareng otseselt SV meetmete eesmärk. Kuna riigisisese regionaalse arengu ühtlustamine ei ole enamiku meetmete otsene eesmärk, siis ei ole meetmete tulemuslikkuse hindamiseks ka välja pakutud mõõdikuid regionaalarengule. Meie eesmärgiks oligi ühelt poolt leida indikaatorid, mis ilmestaksid muutusi Eesti regionaalse arengu valdkondades ja teiselt poolt määratleda SV meetmed, mis vastavat valdkonda ja seega regionaalset arengut mõjutada võiksid.

Indikaatorite valik eeldab üldjuhul sekkumisloogika visandamist. Seega tuli indikaatorite valikuks joonistada välja strateegiadokumentidele tuginedes võimalik mõjuahel: SV meede – sekkumisvaldkond – regionaalarengu alameesmärk – regionaalarengu üldeesmärk, mida täiendati ja kombineeriti regionaalarengu teooriatega, jõudes lõppkokkuvõttes kasutatava sekkumisloogikani.

Mõõdikute määratlemisel lähtuti Eesti regionaalarengu strateegias 2005-2015 püstitatud eesmärkidest (vt joonis 1). Lähtuti ideest, et Regionaalarengustrateegia, kui riiklik strateegiline dokument peaks kirjeldama kõige paremini visiooni regionaalarengust ja seega olema asjakohane alus määramaks indikaatoreid, mille valguses regionaalset arengut mõõta. Lisaks Regionaalarengustrateegiast lähtuvate indikaatorite välja töötamisele töötati paralleelselt sekkumisloogika teooriapõhise kaardistamisega.

Eesti regionaalarengu strateegias 2005-2015 on üldeesmärgid jagatud alameesmärkideks ning need omakorda tegevusteks, mille läbi alameesmärke saavutada. Üldeesmärkide saavutamise hindamiseks on strateegias määratud indikaatorid ning antud nende sihttasemed, mida soovitakse saavutada. Neid indikaatoreid kasutati üldeesmärkide mõõdikutena ka käesolevas analüüsis. Samas panustavad konkreetsed meetmed lõpptulemusena üldeesmärgina määratletud arengusse konkreetsete tegevuste kaudu, mille tõhusus väljendub alameesmärgi indikaatoreis.

Alameesmärkidele ega nendeni jõudmiseks ette nähtud tegevustele aga 2005-2015 regionaalarengu strateegias indikaatoreid ei ole, mistõttu oli need vaja leida. Järgnevalt antakse ülevaade üldistest põhimõtetest, mille alusel indikaatorid valiti.

JOONIS 1. EESTI REGIONAALARENGUSTRATEEGIA 2005-2015 EESMÄRKIDE JA TEGEVUSTE SÜSTEEM

Allikas: Eesti regionaalarengu strateegia 2005-2015

Indikaatorite leidmisel juhinduti eelkõige eesmärkidega seotud märksõnadest Eesti regionaalarengu strateegias 2005-2015 (eesmärgi sõnastus, tegevused, mida strateegias kavandati). Lisaks vaadati järgmise perioodi regionaalarengu strateegiat (Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020), kuna paljud eesmärgid vähemalt osaliselt kattuvad ning 2020 strateegias on kõigil eesmärkidel indikaatorid välja toodud. Kui olemasolevatest regionaalarengu dokumentidest ei õnnestunud sobivat indikaatorit leida, siis ajurünnaku käigus loodi võimalikult suur hulk alternatiivseid potentsiaalselt sobivaid indikaatoreid.

Analüüsi käigus selgus, et indikaatorite sisukuse tagamiseks on vajalik sisse tuua nn sekkumisvaldkonna mõõde ehk alameesmärkide saavutamiseks vajalike samalaadsete meetmete kogum. Sekkumisvaldkonna

mõistet kasuti muuhulgas nii sekkumisloogika väljajoonistamise juures kui maakondlike aruteluseminaride käigus.

Selliselt genereeritud indikaatorite nimekirjast indikaatorite lõpliku valiku kriteeriumiteks olid:

1. Indikaatori sisukus – eelistati indikaatoreid, mis sisuliselt paremini mõõdaks regionaalarengu strateegias toodud eesmärke.
2. Oleksid olemas kvaliteetsed ja piisavad andmed:
   a. SV toetuse mahu ja indikaatori vahelise seose tuvastamiseks on vajalik, et indikaatorit oleks võimalik leida vähemalt kahes ajapunktis: SV jagamise perioodi alguses ja lõpus. Seega peavad olema ajaliselt andmed algusega 2007 või selle lähedal ja lõpuga 2013 või selle lähedal;
   b. Mõlemal ajahetkel on võimalik arvutada indikaator, eelistatult sama metoodika alusel (nt küsitlusuuringus sama küsimus, registriandmetes, sama metoodikaga kogutud andmed);
   c. Andmed on kättesaadavad maakonna tasandil;
   d. Eelistatud indikaator on arvutatud uuringu andmetelt, mille valimi maht on piisav, et indikaatorina kasutatavate hinnangute usalduspiirid oleks mõistliku suurusega.

Andmeallikatest kaaluti ametlikke registrite ja järelevalve andmeid, Statistikaameti poolt regulaarselt läbiviidavate valikuuringute põhjal regulaarselt avaldatavaid veebi andmetabeleid, nimetatud uuringute algandmete kasutamist, erinevaid muid rahvusvaheliste organisatsioonide ja Eesti asutuste poolt läbiviidavaid küsitlusuuringuid, mille raportite või algandmete põhjal oleks võimalik indikaatoreid välja arvutada.

Kombinatsioonis andmete olemasolu ja sisulise relevantsusega valiti välja sobiv indikaator. Üldjuhul püüti lähtuda eelnevalt planeeritud kavast, et igale alameesmärgi täitmiseks ette nähtud tegevusele leitakse üks indikaator. Siiski jagati mõned tegevused mitmeks, kuna ühte relevantset indikaatorit ei olnud võimalik leida. Tegevuste jagamisel lähtuti eelkõige sellest, millised SV meetmed alameesmärki panustavad ning kuidas nende mõju komplektina ühe indikaatoriga võiks mõõta.

1.1.1. Üldeesmärk ja üldeesmärgi täidetuse mõõtmise indikaatorid

Üldeesmärgi täitmise mõõtmiseks on Eesti Regionaalarengu strateegias indikaatoritena määratletud neli indikaatorit, mis on toodud allolevas tabelis. Esimese indikaatori, mis näitab rahvastiku kogunemist pealinna piirkonda, tase on halvenenud. Teise indikaatori, Põhja-Eesti sisemajanduse kogutoodangu osakaal kogu Eesti omast on jäänud samaks, teiste indikaatorite tase on paranenud.

TABEL 1. EESTI REGIONAALARENGU STRATEEGIA ÜLDEESMÄRGI MÕÕTMISE INDIKAATORID

Indikaator	Regionaalarengu strateegia		SV kasutamise periood	
	Sihttase	Algtase	Algus	Lõpp
Harju maakonnas elava rahvastiku osakaal Eesti elanikkonnast	Alla 41%	38,5% (2003)	40,5% (2007)	43% (2013)
Põhja-Eesti sisemajanduse kogutoodangu osakaal Eesti sisemajanduse kogutoodangust	Alla 70%	61% (2001)	59,6% (2007)	61,3% (2013)

Madalaima hõivemääraga maakonna aasta keskmine hõivemäär	Suurem kui 45%	43% (2003 madalaim maakondlik näitaja)	47,2% (2007 Põlvamaa)	51,4% (2014 Võrumaa)
Madalaima leibkonnaliikme keskmise sissetulekuga maakonna sissetuleku suhe kõrgeima leibkonnaliikme sissetulekuga maakonna keskmisesse	Üle 61%	59% (2003)	60,6% (2008 Ida-Virumaa madalaim ja Harjumaa kõrgeim)	65,1% (2013 Ida-Virumaa madalaim ja Harjumaa kõrgeim)

Allikas: Eesti regionaalarengu strateegia 2005-2015, Statistikaameti veebiandmebaas, autori arvutused

1.1.2. Alameesmärgid ja indikaatorid

Regionaalarengu strateegia alameesmärkide indikaatorite valik on tihedalt seotud valdkondlike SV meetmete gruppide moodustamisega. Valdkonda kuuluvate SV meetmete seosele regionaalse arenguga antakse hinnang ühe indikaatoriga (erandkorras on kasutatud mitut indikaatorit, tagamaks SV meetmete grupiga toetatud valdkonna piisav käsitlus). Seega peavad gruppi kuuluvad meetmed moodustama sisuliselt homogeense rühma, mille mõju saab valitud indikaatoriga hinnata. Teisalt on oluliseks kriteeriumiks ka sobiva, andmetega tagatud, maakondlikus lõikes arvutatava, indikaatori olemasolu või uuringu läbiviijate juurdepääs andmetele, mille põhjal indikaatori arvutamine on võimalik.

Kasutatud indikaatorid on toodud all olevas tabelis. Igale indikaatorile vastab number, mis kirjeldab indikaatori seost regionaalarengu alameesmärgi täitmiseks vajaliku tegevusega, mida indikaatoriga mõõdetakse. Esimene number näitab Regionaalarengu strateegia alameesmärki (vt joonis 1), teine tegevust ja kolmas SV meetmete gruppi, mis sellesse tegevusse panustab. Üks meede võib kuuluda mitmesse meetmete gruppi. Indikaatorite aluseks olevate meetmete gruppide seosed sekkumisloogikaga on kirjeldatud eraldi peatükis 1.1.3).

TABEL 2. INDIKAATORITE KIRJELDUSED

SV meetmete grupi nimetus, seos regionaalarengu strateegiaga	Indikaatori nimetus	Andmeallikas	Andmete kirjeldus	Indikaatori kirjeldus ja põhjendus	Alg	Lõpp
1.1.1a Transpordiühenduste parandamine – transpordi kättesaadavus	Ühis-transpordi kätte-saadavus	Statistikaamet	EU-SILC C21 (2007) EU-SILC M11 (2012) Leibkonnaküsitluse ankeet	Küsitletaval palutakse vastata küsimusele: Palun hinnake, kui kättesaadavad on füüsilist juurdepääsu, lahtioleku aegu jms arvestades Teie leibkonnale järgmised teenused: Teenuste loetelus on toodud ka ühistransport. Kättesaadavust palutakse hinnata 4-palli skaalal, võimalus on vastata ka „Ei kasuta“. Uuringu efektiivne valimimaht oli 2007. aastal veidi üle 12 tuhande inimese, seega on vähegi stabiilsemate näitajate korral võimalik vaadata ka maakondlikku jaotust. EU-SILC uuringut on läbi viidud ka 2013. aastal, kuid kahjuks on meid huvitava küsimuse formaat seal muutunud.	2007	2012
1.1.1b Transpordiühenduste parandamine – liiklusõnnetused maanteel	Liiklusõnnetu ste arv maanteel	ESA TS094*	Maanteeameti statistikal põhinev andmestik.	Liiklusõnnetuste koguarv Statistikaameti tabelist.	2007	2013
1.2.1 Veemajandus	Joogivee kvaliteet ühisveevärkid es	Terviseamet	Iga-aastased joogivee järelevalve tulemused	Inimeste osakaal maakonnas, keda teenindavad nõuetele mittevastavad veevärgid. Nõuetele mittevastavaks loetakse veevärk, mille kolmest kvaliteedinäitajatest (mikrobioloogilised näitajad, keemilised näitajad, indikaatorid) vähemalt üks ei vasta kvaliteedinõuetele.	2007	2013

1.2.2a Jäätmemajandus **1.2.2b Jäätmemajandus**	Taas-kasutatud olmeprügi osakaal	Keskkonna-teabe Keskus	Riiklik jäätmearuandluse infosüsteem - https://jats.keskkonnainfo.ee	Taaskasutusse suunatavate liigiti sorteeritud olmejäätmete osakaal kogu maakonnas tekkivatest jäätmetest. Jäätmete taaskasutuse suurendamiseks oli suunatud veerand SV jäätmemajanduse ressurssidest. Jäätmete sorteerimine näitab maakondade nii maakondade võimekust kuiSV kasutamise efektiivsust.	2007	2013
	Prügilate sulgemine ja korrastamine	Riigi jäätmekava 2008-2013	Lisa 4 – Tava- ja ohtlike jäätmete prügilatega kavandatud tegevused.	Kuna SV-test on oluline osa (u 3/4) suunatud just nõuetele mittevastavate prügilate sulgemisele võtsime jäätmemajanduse teiseks indikaatoriks nõuetele mittevastavate prügilate sulgemise ja korrastamise maakonnas. Antud indikaator hõlmab nii tavaprügilaid kui põlevkivitööstusega seotuid.		
1.2.3a Säästlikum energiakasutus	Paranenud energiasäästuga elamutes elavate leibkondade osakaal	KredEx-i andmed ja ESA	Leibkonnaeelarve uuring ja KredEx-I statistika	KredEx-i toetusel renoveeritud kortermajades elavate leibkondade osatähtsus kõikidest kortermajades elavatest leibkondadest maakonnas.	2007	2012
1.2.3b Säästlikum energiakasutus	Leibkondade eluruumide seisund	StatistikaametESU		Indikaator arvutatakse Statistikaameti Eesti sotsiaaluuringu küsimuse “Kas Teie eluruumiga on seotud mõni järgmistest probleemidest? Kas katus laseb läbi? Kas seinad, põrand või vundament on rõsked? Kas aknaraamid või põrand on pehmed?” alusel. Vastusevariandid küsimusele on „jah“ või „ei“. Indikaator näitab leibkondade osakaalu, kes vastasid ühele või mitmele väidetest “jah”.		

1.2.5 Looduskeskkonna seisund (looduse mitmekesisus)	I kaitse-kategooriaga liikide leiu-kohtade arv maakonniti	Keskkonna-teabe Keskus	Kaitstavate loodusobjektide statistiline ülevaade	Kaitsealuste liikide leiukohtade arv maakonnas.	2007	2013
1.2.6 Looduskeskkonna seisund (keskkonnaharidus)	Keskkonna-teemalistes ettevõtmistes viimase aasta jooksul osalenud elanike osakaal	Keskkonna-ministeeriumi tellitud küsitlused omnibussi raames	Elanikkonna juhuvalikuga küsitlus, ligi 1000 vastajat	Inimeste osakaal, kes on vähemalt 1 kord viimase 12 kuu jooksul teinud vähemalt ühte järgnevatest: osalenud keskkonnateemalistel ettevõtmistel, käinud loodusõpperadadel, ettevalmistatud matkaradadel, külastanud keskkonnahariduskeskust, loodusmaja, kaitseala või rahvuspargi külastuskeskust, loodusmuuseumi, külastanud looduse- ja keskkonnateemalisi üritusi.	2008	2014
1.3.1 Tööjõu teadmiste ja oskuste arendamine, tööhõive tõstmine, töötingimuste parandamine	Hõive ja sissetuleku kombineeritud kasv	ESA (EU-SILC) TT240	Eesti Sotsiaaluuring (EU-SILC) - arvutada algandmete põhjal	Palga- ja ettevõtlustulu töötaja kohta maakonnas. Selliselt määratud indikaator (tööealise elanikkonna kohta) võtab arvesse nii seda, millised on inimeste sissetulekud kui seda, kui paljud inimesed maakonnas seda sissetulekut teenivad. Seega on indikaator üldisem kui ainult hõive või ainult töötasu indikaator oleks. Kuna tegemist on küsitluse andmetega on positiivne see, et võtab arvesse ka varimajanduse osa, mis ametlikus statistikas ei peegeldu.	2007	2013
1.3.3 Haridusega seotud valikuvõimaluste suurendamine ja ühtlustamine (üldharidus)	Põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajad (kooli asukoha	EHIS****	Registriandmed	Osakaal õpilastest, kes ei jätka õpinguid maakondade lõikes. Põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajate osakaal kõikidest üldhariduse päevaõppe lõpetanutest. Kategooria "ei jätka	2007	2013

	järgi), kes ei jätka õpinguid samal aastal			õpinguid" sisaldab ka neid õpilasi, kes jätkavad õpinguid välismaal, sest nemad ei ole Eesti Hariduse Infosüsteemis registreeritud. Indikaatori arvutamiseks on võimalik kasutada EHISe andmete analüüsimiseks disainitud veebiliidest: http://qlikview-pub.hm.ee/QvAJAXZfc/opendoc_hm.htm?document=htm_avalik.qvw&host=QVS%40qlikview-pub&anonymous=true		
1.3.4 Haridusega seotud valikuvõimaluste suurendamine ja ühtlustamine (kutseharidus)	Kutseõppe-asutuste lõpetajate rakendatus kuus kuud pärast lõpetamist	Haridus-ministeerium	Haridusministeeriumi käsutuses olev koolide poolt läbi viidav kutseõppeasutuste lõpetanute iga-aastane küsitlus	Kutsekooli lõpetanutest tööga või õpingutega hõivatute, sõjaväes või lapsehoolduspuhkusel viibivate osakaalu 6 kuud pärast kooli lõpetamist maakonniti. Maakondlik jaotus kutseõppeasutuste asukoha järgi. Lõpetajate arv on korrigeeritud, lahutades isikud kelle kohta andmed puuduvad (sh vanglaõppe lõpetajad). Ei sisalda erakoolide, Sisekaitseakadeemia ja Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuse andmeid. Kuna kutsekoolid tegelevad nii noorte ametialase väljaõppega kui täiendus- ja ümberõppega täiskasvanutele, siis on vajalik indikaator, mis universaalsemalt mõõdab kutseõppeasutuste töö tulemuslikkust. Indikaatori probleemiks on see, et kutseharidusasutustes õpivad inimesed, kes ei ole piiratud vaid kutseõppeasutuse maakonnaga. Samas on kutseõppeasutus siiski konkreetses maakonnas ning juhul, kui asutuse poolt antav haridus on häid tööturu- ja täiendava hariduse väljavaateid pakkuv, siis edendab see ka maakonna arengut üldisemalt.	2007	2013

1.3.5 Haridusega seotud valikuvõimaluste suurendamine ja ühtlustamine (elukestev õpe)	25-64 aastaste osalemine koolitustel viimase 4 nädala jooksul	ESA (ETU) ***	Eesti tööjõu uuring - vaja arvutada algandmete põhjal	Koolitustel osalenud inimeste osakaal maakonniti. Iga-aastane küsimus ETUs, ametlikult avaldatakse piirkondlikud tulemused. Vajalik on algandmete baasist teha väljavõte.	2007	2013
1.3.6 Kohalikud avalikud teenused	Rahulolu teenuste kättesaadavusega	ESA (EU-SILC)	Eesti Sotsiaaluuring (EU-SILC)	Palun hinnake, kui kättesaadavad on füüsilist juurdepääsu, lahtioleku aegu jms arvestades Teie leibkonnale järgmised teenused: toidupood või turg, pangateenused, post, perearstiabi, alg- ja põhiharidus. EU-SILC küsimused C21 (2007) M11 (2012). 2013. aastal võrreldavat küsimust polnud. Nimetatud küsimuste pealt koostatud indikaator võtaks arvesse erinevate teenuste kättesaadavust.	2007	2012
1.3.7 Eriarstiabi	Eriarstiabi kätte-saadavus	ESA (EU-SILC, isikuküsitlus)	Küsitlustulemused eriarstiabi kättesaadavuse kohta	EU-SILC küsimus I07: Mis oli peamine põhjus, miks Te eriarsti abi või konsultatsiooni ei saanud? Nende osakaal, kes vastasid ühe järgnevatest: 01 Ma ei saanud seda endale lubada majanduslikel põhjustel; 04 Ma ei teadnud ühtki head arsti, kelle juurde minna; 06 Liiga pikk vahemaa, sõiduraskused; 07 Liiga pikk ootejärjekord; 08 Mul ei olnud kehtivat ravikindlustust; 09 Mul ei olnud saatekirja.	2007	2013
1.3.8 Kiire internetiühendus	Kiire internetiühendusega leibkondade osakaal	ESA IT201*	ESA uuring "Infotehnoloogia leibkonnas". Tellisime antud uuringust sobiva väljavõtte.	Lairiba ja vähemalt 3G mobiilse internetiühendusega leibkondade osakaal maakonniti.	2007	2013
2.2.1 Ettevõtluse investeeringutoetused, garantii- ja laenuprogrammid	Statistilisse profiili kuuluvate	ESA ER027 RV0221	ESA ettevõtlusstatistika	Statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu ja elanike arvu põhjal arvutatud indeks.	2007	2012

	ettevõtete arv			Ettevõtluskeskkonda toetavad üldisemad meetmed on suunatud ettevõtete majandusliku jätkusuutlikkuse ja konkurentsivõime kasvule, mille otsesemaks väljundindikaatoriks võiks olla lisandväärtuse kasv. Selle me võtame aga arvesse läbi SKP kasvu üldindikaatorite all. Seepärast on siinkohal indikaatoriks statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arv. Tegemist on majanduslikult aktiivsete ettevõtetega, mille hulka on loetud ka põllumajandusega tegelevad ettevõtted ja füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE-d). Registreeritud ettevõtete arvust on statistilise profiili ettevõtted eelistatum, kuna statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted on nö aktiivsed ettevõtted. Osa registreeritud ettevõtetest ei tegutse aktiivselt, seega lihtsalt registreeritud ettevõtete arv ei näita tegelikku ettevõtlusaktiivsust.		
2.2.2. Uuendusmeelne ettevõtlus	Innovaatilise tegevusega üle 50 töötajaga ettevõtted	ESA	ESA ettevõtete innovatsiooniuuring (indikaator tuleb algandmete põhjal arvutada)	Innovatsiooniga tegelenud ettevõtete osakaal kõikidest üle 50 töötajaga ettevõtetest maakonnas. CIS määratleb uuenduslikuna need ettevõtted, kus: a) küsitlusele eelnenud kolme aasta jooksul on toonud turule uusi või oluliselt täiendatud tooteid või on kasutusele võtnud uusi või oluliselt täiustatud protsesse või b) on viimase kolme aasta jooksul rakendanud mõne organisatsiooni- või turundusuuenduse. Innovatsiooniuuring ei ole kavandatud maakonnapõhiselt representatiivsena ja maakondlikult on Eestis oluliselt suurem ettevõtlusaktiivsus Tartu- ja Harjumaal. Seetõttu võib juhtuda, et väiksematest maakondadest ei ole üldse valimisse ettevõtteid sattunud. Samuti on kaalud ehitatud sellisena, et nendega on võimalik saada pilt	2006	2012

				innovatsioonist tegevusalati, aga mitte maakonniti. Seega on uuringu kasutamine piiratud. Kuna uuringus on kõikselt kajastatud üle 50 töötajaga ettevõtted, siis piirdume ainult nende põhjal leitud indikaatoriga. 2006. aasta uuringus küsiti ainult tehnoloogia innovatsiooni kohta. Hilisemates uuringutes on seda laiendatud, kuid lähtuma peame siinkohal siiski 2006. aasta andmetes sisalduvast infost. Alternatiivseid innovatsiooni mõõtvaid indikaatoreid ei leitud.		
2.2.3. Ettevõtete konkurentsivõime kasv läbi ekspordi kasvu	Ekspordi maht	ESA VK04 TT241		Kaupade eksport hõivatu kohta.	2007	2012
2.2.4. Turismiobjektide arendamine, turismisektori toetamine	Majutatute ööbimiste arv	ESA TU110 RV0221	Ettevõtlusstatistika, ESA	Majutatute ööbimiste arv maakonna elanike arvu suhtes.	2007	2013

**ESA- Statistikaamet. Kui järgneb tähtede ja numbrite kombinatsioon, siis see viitab ESA poolt veebis avaldatavale tabeli numbrile.*

*** EU-SILC – Eesti Sotsiaaluuring*

**** ETU – Eesti Tööjõu-uuring*

***** EHIS – Eesti Hariduse Infosüsteem*

1.1.3. Indikaatorite seos SV meetmetega ja sekkumisloogika SV sekkumisvaldkondadega

SV mõju regionaalarengu indikaatorite dünaamikale 2007-2013 analüüsiti korrelatsioonanalüüsiga. Maakondlike indikaatorile vastava valdkonna SV meetmete toetuste summade ja indikaatori muutuse vahel leiti Spearman'i korrelatsioonikoefitsient. Korrelatsioonide arvutamisel kasutati esmalt kitsalt indikaatorile vastava valdkonna meetmete summasid. Indikaatorile vastavad meetmete nimekirjad on toodud lisas 2. Kuna indikaatorile võivad kaudselt mõju avaldada ka muud meetmed, siis arvutati vastavalt vajadusele ka korrelatsioonid muude seonduvate meetmete summadega. Loendi, milliste meetmete summasid indikaatori ja SV toetuse vahelise seose tuvastamisel lisaks vaadeldi leiab iga indikaatori peatükist. Näiteks, indikaatori - Ekspordi maht hõivatu kohta - puhul leiti korrelatsioon konkreetselt ettevõtete ekspordi edendamisse suunatud meetmete kui ka ettevõtlusaktiivsuse ning ettevõtete uuendusmeelsusega soetud meetmetega.

Seoses indikaatorite leidmise kriteeriumitest (Ptk 1.1) tulenevate piirangutega tekkisid mõned erisused regionaalarengu teooriapõhise SV sekkumisvaldkondade ja analüüsis kasutatavate mõõdikute seostes SV meetmetega. Nimelt selgus, et 1) kõigi SV sekkumisvaldkondade (vt lisa 2) jaoks ei olnud võimalik kriteeriumitele vastavat (Ptk 1.1) indikaatorit leida, 2) osa SV sekkumisvaldkondade adekvaatseks kirjeldamiseks oli vaja mitut indikaatorit.

Mõõdikuta jäi SV sekkumisvaldkond Haldussuutlikkus ja koostöö, sellega seoses ei ole antud meetmete tõhusust võimalik hinnata. SV sekkumisvaldkond Looduskeskkonna seisund meetmed grupeerusid kolme kitsamasse teemasse: keskkonnaharidus, looduskaitse ja keskkonnaseire ja –järelvalve. Neist kahele esimesele on leitud indikaator, kuid Keskkonnaseire ja –järelvalve (4 meedet) efektiivsuse mõõdikuks ei leitud sisukat indikaatorit. Kriteeriumitele vastav indikaator puudus ka Ettevõtlusega alustamise SV sekkumisvaldkonnale, kaudselt sobib neile meetmetele aga mõõdikuks üldise ettevõtluse mõõdik – statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arv, mille muutus peegeldab ka uute ettevõtete teket.

Osa SV sekkumisvaldkondade arengut on hinnatud mitme mõõdikuga. Jäätmemajanduse temaatika (üks SV sekkumisvaldkond) analüüsimiseks kasutasime mõõdikuna olmeprügi sorteerimise osakaalu, mida vaadeldi koos selle edendamisse suunatud meetme summadega. Samuti jäätmemajanduse SV sekkumisvaldkonda kuuluvatest teemadest prügilate sulgemise ja korrastamise ning jääkreostuste likvideerimise alla koonduvaid meetmeid käsitleti eraldi mõõdikute abil. Samuti on Ettevõtluse investeeringu ja laenuprogrammide sekkumisvaldkonna kirjeldamiseks on kasutatud kahte indikaatorit: statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arv ning ekspordi maht.

Samuti esines mõningaid erisusi meetmete grupeerimises SV sekkumisvaldkondade ja indikaatorite kaupa (vt tabel 34, lisa 2). Nii on regionaalarengu teooriast lähtuvalt elukestva õppe alla koondatud rida meetmeid, mis indikaatoritest seostuvad sisuliselt paremini maakonna hõivatute keskmise netotuluga, kui elukestva õppe indikaatoriks oleva täiskasvanute koolitustel osalemise aktiivsusega.

Kokkuvõttes on kasutusse võetud indikaatorid selliselt, et ühelt poolt oleks võimalik hästi mõõta regionaalseid arenguid ja erisusi perioodil 2007-2013, teisalt mõõdaksid indikaatorid vähemalt kaudselt SV meetmete väljundeid, kolmandaks püüti hoida indikaatorite arv võimalikult väikesena, et kogu analüüsi hoida hoomatavas mahus.

2. Struktuurivahendid (SV) ja nende jagunemine geograafiliselt ja valdkondlikult

2.1. Struktuuritoetuste riiklik register

Käesolevas analüüsis kasutatud info struktuuritoetuste regionaalsete ja valdkondlike mahtude kohta on saadud Struktuuritoetuse riikliku registri (SFOS) väljavõttest seisuga 23. märts 2015. Registris on info struktuurivahenditest perioodil 2007-2013 rahastatud 14 718 projekti maksete kohta, kaasa arvatud tagasimaksed. Käesolevas uuringu osas piiritletakse analüüs EL struktuurivahendite panusega nimetatud projektidesse, kõrvale jäetakse väljamaksed muudest kaasfinantseerimisallikatest: Eesti riik, kohalikud omavalitsused ja erasektor. Seega, **kui räägitakse SV toetustest või mahtudest, on järgnevalt peetud silmas ELi vahenditest tehtud väljamakseid**. SFOS ELi poolt finantseeritud väljamaksete kogusumma[1], arvestades tagasimaksetega (tagasimaksed on maha arvestatud) on **3 012 120 073 eurot.**

SV kaudu toetatud projektid ja projekti raames makstud toetused jagati kahes lõikes: valdkonniti ja geograafiliselt. Geograafilise jaotuse aluseid selgitatakse järgmises peatükis. Valdkonniti jaotus toimus vastavalt sekkumisloogikale ja meetmetele, mille alt projekt toetust sai. Valdkondlik jaotus on esitatud ptk. 2.3 ja jaotuse loogika tekkimist selgitatakse sekkumisloogika peatükis.

2.2. Struktuurivahendite geograafilise jaotamise alused

Lähtuvalt analüüsi regionaalsest eesmärgist, on lisaks toetuste summadele ning valdkondadele vajalik määratleda toetuse mõju geograafiline piirkond. SFOS-is on iga projekti kohta kaks geograafilise piirkonna määratlust: 1) projekti läbi viiva asutuse aadress ning 2) projekti mõju piirkond. Kuna asutused võivad projekte läbi viia ka asukoha aadressina märgitust erinevates maakondades, siis peab mõju hindamiseks eelistatult arvesse võtma mõju piirkonnaks märgitud asukoha. Projekti mõju piirkonnaks on registris määratletud kas konkreetne maakond või „üleriigiline/maakondadevaheline“. Viimase määratlusega projekte on arvuliselt 8,5 % (1 251), kuid toetuste mahu poolest 33,5 % (998 986 353 EUR). Seega on üleriiklikud/maakondadevahelised projektid suhteliselt suuremad kui otseselt maakondadega seostatavad projektid. Seetõttu oli vajalik toetuste mõju regionaalseks hindamiseks ka need summad jagada maakondade vahel.

Selleks, et jagada üleriiklikliku/maakondadevahelise piirkonna määratlusega projektid maakondade vahel kasutati järgmisi reegleid:

1) Alla 100 000 euro jääva toetuste summaga projektide puhul määrati maakond SFOS-is antud projekti teostava asutuse aadressi järgi.
2) Üle 100 000-eurose mahuga projekte, mida oli kokku 632:
    a. Projektid, mille nimetuses või teostaja **nimetuses on viide asukohale**, s.h koolid, hooldekodud, haiglad said maakonna määratluse selle järgi.
    b. Paljud projektid on oma olemuselt üleriigilise mõjuga, nt. Horisontaalse tehnilise abi meetmetest rahastatud, kuid ka erinevate e-teenuste ja e-süsteemide loomine ning üleriiklike tugisüsteemide s.h Politsei-ja Piirivalveamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Päästeamet

[1] Tagasimaksed on tehtud kas lepingutingimuste rikkumiste või projektide oodatavast väiksemate kuludega seoses.

j.t, projektid. Üleriigilise mõjuga projektide puhul jagati toetuste summad **üle kõigi maakondade proportsionaalselt** vastavalt elanike arvule aastal 2013.

c. Joonobjektide puhul, nt lairiba kaabli paigaldamine, teetööd jne, jagati summad **vastavalt objekti pikkusele**. Osaliselt oli võimalik leida infot internetist, kuid enamuse projektide puhul küsiti toetuse mahtusid tööde teostajalt.

d. Töötukassa projektide summad jagati vastavalt **programmides osalejate maakondlikele osakaaludele**.

e. 93 projekti kohta küsiti projekti läbiviijalt toetuse maakondade vahel jagunemise infot emaili teel. 10 päeva peale esmast kontakti saadeti meeldetuletus täpsustava küsimusega. Vastus projektide jaotuste kohta saadi 55 projekti kohta. Antud **projektide summad jaotati maakondade vahel vastavalt toetuse saaja vastuses raporteeritud proportsioonidele** (või arvutati proportsioonid vastavalt kirjas olevale infole). Projektide puhul, mille kohta ka peale meeldetuletust ei saadud vastust, **jagati toetus proportsionaalselt** kas teadaolevate osalevate maakondade vahel võrdselt või kui asukoha info täielikult puudus, siis kõigi maakondade vahel proportsionaalselt vastavalt elanike arvule 2013.

Edaspidi ongi läbivalt kasutatud maakondlike summadena otseselt maakonnaga seostatud projekte, millele on liidetud toodud reeglite alusel jaotatud SV summad. Kuna kohati on sisukas hinnata ka üleriigiliste projektide osakaalu toetuse mahust, siis kasutatakse ka algseid maakondlikke toetusmahte ning taolistel puhkudel on tekstis vastav märge.

2.3. Struktuurivahendite valdkondlik ja maakondlik jagunemine

2.3.1. Fondid ja rakenduskavad

Euroopa Liidu regionaalpoliitika eesmärgiks on ühtlustada liikmesriikide majanduslikku ja sotsiaalset keskkonda tagamaks piirkonna, kui terviku suuremat edukus. Ühtlustamise saavutamiseks kasutatakse temaatiliste toetuste süsteemi, nn. struktuurivahendid, mille alla kuulub kolm fondi: ÜF - Ühtekuuluvusfond (ingl. k *CF - Cohesion Fund*), ERF – Euroopa Regionaalarengu Fond (ingl. k *ERDF - European Regional Development Fund*) ja ESF – Euroopa Sotsiaalfond (ingl. k *European Social Fund*). Eestile 2007-2013 perioodiks struktuurivahenditest planeeritud vahenditest 53% tuli ERF-ist, 35% ÜF-ist ja 12% ESF-ist.

Eestile eraldatud struktuurivahendid jaotati nelja suure riikliku rakenduskava alusel (vt tabel 3): Elukeskkonna (Keskkonnaministeerium, Siseministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi), Inimressursi (Haridus-ja Teadusministeerium), Majanduskeskkonna (Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium) ja Horisontaalse tehnilise abi rakenduskava (eri rakenduskavade osakaale). Kõigis rakenduskavades oli horisontaalse eesmärgina nimetatud ka riigi regionaalse arengu ühtlustamise soodustamine.

TABEL 3. STRUKTUURIVAHENDITE JAOTUMINE RAKENDUSKAVADE VAHEL MAAKONNITI

Maakond	Elukesk-konna arendamise	Inimressursi arendamise	Majanduskeskkonna arendamise	Horisontaalse tehnilise abi
Harju	396.35	170.50	672.73	23.32
Hiiu	9.35	2.48	11.88	0.34

Ida-Viru	216.34	38.52	46.72	5.95
Jõgeva	37.49	6.16	8.73	1.24
Järva	61.19	7.07	41.65	1.21
Lääne	29.98	6.04	27.90	0.96
Lääne-Viru	99.40	12.64	45.38	2.37
Põlva	32.29	5.78	9.30	1.09
Pärnu	91.27	17.15	58.23	3.28
Rapla	44.49	7.33	12.94	1.37
Saare	32.59	7.90	36.91	1.25
Tartu	112.14	43.43	285.20	6.04
Valga	45.39	7.35	4.43	1.20
Viljandi	63.71	9.55	21.37	1.88
Võru	44.70	8.27	9.10	1.32
Rakenduskava osakaal SV-st	**48,7%**	**42,9%**	**11,6%**	**1,8%**

Allikas: SFOS, autorite arvutused

2.3.2. SV jagunemine maakondade vahel

Vaadates toetuse jaotumist maakonniti absoluutsummades on näha, et summad korreleeruvad tugevalt elanike arvuga (r_S= 0,86; p<0,0001, seos säilib ka ilma Harjumaata r_S=0,83; p=0,0003): enim toetust on saanud suurima elanike arvuga Harju, Tartu ja Ida-Viru maakond, vähim Hiiu, Lääne ja Põlva maakond (vt joonis 4). Seose puhul on arvesse võetud nii SFOS-is algselt maakonnaga seotud summasid kui ka peale üleriiklike/maakondadevaheliste projektide summade jaotamist maakondade vahel. Seega on SV toetuste jagunemine tervikuna olnud suurem maakondadesse, kus on rohkem elanikke ja vastupidi.

Infokast 1. Uuringus leiduvate statistiliste näitajate ja jooniste tõlgendamine

Keskmine – indikaatori keskmine väärtus võib viidata nii näitaja Eesti keskmisele, kui maakondade keskmiste põhjal leitud keskmisel. Tabelites, mis näitavad regionaalsete erinevuste muutmist, on mõeldud maakondade keskmiste väärtuste pealt arvutatud aritmeetilist keskmist, s.o väärtuste kogusumma jagatud vaatluste arvuga.

$$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \cdots x_{15}}{15}$$

$\bar{x}$ – keskmine; $x_1 \ldots x_{15}$ – maakonna indikaatorite väärtused, mille keskmist arvutatakse.

Standardhälve – hajuvusstatistik, mis iseloomustab seda, kuivõrd laia väärtuste vahemikku on uuritavate objektide väärtused hajutatud. Regionaalsete erinevuste muutumist näitavates tabelites on standardhälve leitud üle maakondlike näitajate järgmiselt:

$$SD = \sqrt{\sum_{i=1}^{15} \frac{(x_i - \bar{x})^2}{15}}$$

x_i – tunnuse väärtus i-ndas maakonnas ja $\bar{x}$ – tunnuse keskmine väärtus üle maakondade.

Variatsioonikoefitsient – CV – hajuvusstatistik, standardhälve jagatud keskmisega, mis võimaldab omavahel võrrelda erinevate tunnuste varieeruvusi.

Spearmani korrelatsioonikoefitsient – r_s – tulenevalt sellest, et analüüsitav valim on väga väike (meil on ainult 15 maakonna väärtused), kasutatakse seoste tugevuste kirjeldamiseks Spearmani korrelatsiooni, mis on kahe arvulise tunnuse väärtuste järjekorranumbrite vahelist seost iseloomustav näitaja ehk järjenumbrite korrelatsioonikordaja. Spearmani korrelatsioonikordajat kasutatakse väikeste valimite ja diskreetsete tunnuste analüüsil. Korrelatsioon kahe tunnuse vahel näitab seda, et ühe tunnuse suuremate väärtustega kaasnevad sagemini teise tunnuse suuremad väärtused (**positiivne korrelatsioon**) või ühe tunnuse suurematele väärtustele käivad sagemini kaasas teise tunnuse väiksemad väärtused (**negatiivne korrelatsioon**). Spearmani korrelatsioon on mitteparameetriline statistiline test, mille heaks omaduseks on see, et tunnuse väärtused ei pea olema mingi kindla jaotusega. Spearmani korrelatsiooni puuduseks (võrreldes Pearsoni korrelatsiooniga) on väiksem võimsus.

Järgnevatel joonistel esitatud seosejoon väljendab tunnuse väärtuste (mitte järjekorranumbrite) pealt arvutatud korrelatsiooni, seetõttu ei lange sirge tõus täpselt kokku Spearmani korrelatsioonikordaja väärtusega. Siiski esitame vähimruutude meetodil leitud seosejoone, et seose suund oleks visuaalselt paremini tajutav.

JOONIS 2. VASAKPOOLSEL JOONISEL ON KUJUTATUD SEOS TUNNUSTE VÄÄRTUSTE VAHEL, PAREMPOOLSEL JOONISEL ON KUJUTATUD SEOS TUNNUSTE VÄÄRTUSTE JÄRJEKORRANUMBRITE VAHEL.

Statistiline olulisus näitab, kas seos on statistiliselt tuvastatav – kas meile kättesaadavas andmestikus tunnuste vahel nähtav seos võib olla tekkinud puhtjuhuslikult, tänu mürale või juhuslikule kokkusattumusele, ilma et tegelikkuses nende tunnuste vahel seost eksisteeriks, või oleme enamvähem kindlad (tavaliselt 95% kindlad), et sellise seose nägemine peab tähendama mingi reaalse seose olemasolu. Tähtis on siinkohal eristada statistilist olulisust seose sisulisest olulisusest – suurte andmemahtude korral võivad ka väga väikesed, sisuliselt täiesti ebahuvitavad erinevused olla statistiliselt tuvastatavad ehk statistiliselt olulised; väikesearvuliste andmete korral ei pruugi me juhuslikust mürast eristada ka suuri sisuliselt olulisi seoseid, mistõttu statistiline ebaolulisus ei näita, et seost eksisteerida ei

võiks. Statistiline olulisus sõltub seose tugevusest, juhusliku varieeruvuse hulgast ja valimi suurusest st analüüsitavate vaatluste/väärtuste hulgast.

Küsitlustulemuste esitamisel on käesolevas raportis kasutatud jooniseid, kus on esitatud keskväärtuse punkthinnangud ja nende 95% usalduspiirid (tähistatud punkti läbiva joonega). Usalduspiirid näitavad, millisesse vahemikku kuulub mõõdetud nähtuse levik üldkogumis 95%lise tõenäosusega. Gruppide võrdlemisel on lisaks toodud kõigi gruppide keskmine koos usalduspiiridega (joonist läbiv horisontaalne joon, mida ümbritsev hall ala näitab 95%-liste usalduspiiride laiust). Võrreldavad grupid erinevad statistiliselt olulisel määral, kui nende usalduspiirid kattuvad kuni 1/3 osas.

JOONIS 3. KESKKONNATEEMALISTES ETTEVÕTMISTES OSALENUD INIMESTE OSAKAAL HARJUMAAL 2008 JA 2014

Allikas: Keskkonnateadlikkuse uuringud, Keskkonnaministeerium

Näitejoonisel on Harjumaal keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste osakaalu punkthinnang kasvanud, kuid usalduspiire arvestades ei saa väita, et kasv on toimunud. 2008. aastal oli keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste osakaal Harjumaal 44-65% ja 2014. aastal oli selliseid inimesi 51-69%. Kuna nende vahemike sees ei ole võimalik eristada, kui palju tegelikult selliseid inimesi oli, siis võib juhtuda, et keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste osakaalud olid mõlemal aastal võrdsed.

JOONIS 4. SEOS STRUKTUURIVAHENDITE MAHU JA MAAKONDADE ELANIKE ARVU VAHEL

Allikas: Statistikaamet, SFOS

JOONIS 5. SEOS STRUKTUURIVAHENDITE MAHU JA MAAKONDADE ELANIKE ARVU VAHEL (V.A. HARJU. TARTU- JA IDA-VIRUMAA)

Allikas: Statistikaamet, SFOS

Kui aga vaadata toetuste mahtu elaniku kohta, siis selle puhul ei saa tuvastada seost maakonna elanike arvuga, küll aga ilmneb positiivne seos SKP-ga elaniku kohta[2] ja hõivemääraga 2007. aastal (vt ptk 3.2 ja 3.3). Maakonnad, kus oli juba alguses kõrgem SKP, said suhteliselt enam toetust kui need, kus oli madalam SKP. Seega ei toetatud sihipäraselt suhteliselt väiksema asustusega ja nõrgema majandusega piirkondi.

Kui vaadata kõikide projektide (sh üleriiklike) toetusi elaniku kohta, siis enim vahendeid suunati Järva-, Tartu- ja Hiiumaale, mis elanike arvu poolest on vastavalt kümnes, kolmas ja kõige väiksem maakond (vt tabel 4 ja joonis 16).

TABEL 4. STRUKTUURIVAHENDITE TOETUSTE MAAKONDLIK JAGUNEMINE (S.H. TEHNILINE ABI)

		Maakondlikud projektid		**Kõik projektid (sh üleriiklikud)**	
Maakond	Rahvaarv 2013	Kokku (mln eur)	Elaniku kohta (eur)	Kokku (mln eur)	Elaniku kohta (eur)
Harju	567967	**866.45**	1 526	**1 262.90**	2 224
Hiiu	8638	**11.27**	1 305	**24.04**	2 783
Ida-Viru	151909	240.59	1 584	307.53	2 024
Jõgeva	31587	36.92	1 169	53.62	**1 697**
Järva	30913	63.19	**2 044**	111.11	**3 594**
Lääne	24622	28.52	1 158	64.89	2 635
Lääne-Viru	60518	100.88	1 667	159.79	2 640
Põlva	27816	26.01	**935**	48.47	1 742
Pärnu	83677	126.75	1 515	169.92	2 031
Rapla	35069	37.60	1 072	66.13	1 886
Saare	31815	52.04	1 636	78.64	2 472
Tartu	153100	295.37	1 929	446.81	2 918
Valga	30590	45.32	1 481	58.37	1 908
Viljandi	48127	53.08	1 103	96.52	2 006
Võru	33826	42.63	1 260	63.40	1 874
Kokku	1320174	2 026.62	1 535	3 012.12	2 282

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebass, tabelRV022:Rahvaarv 1.jaanuari seisuga 2013, SFOS, autorite arvutused

Otse maakondadesse suunatud projekte oli keskmiselt enam, kui üleriiklikke, mis maakondade vahel jagati. Erandlikud maakonnad olid Hiiu- ja Läänemaa, kuhu üleriiklike projektide alt läks enam makseid kui oli otse maakonda suunatud.

[2] Siin ja järgnevas tekstis on toetuste summad elaniku kohta esitatud arvestades elanike arvuga 2013. aastal.

JOONIS 6. SV ELI TOETUSE VÄLJAMAKSED OTSE MAAKONDLIKELE PROJEKTIDELE NING ÜLERIIGILISTELE PROJEKTIDELE, MIS ON JAGATUD MAAKONDADE VAHEL (EUR ELANIKU KOHTA)

Allikas: SFOS, autorite arvutused

2.3.3. Sekkumisloogika valdkonnad

Sekkumisvaldkondadest enim panustati perioodil 2007-2013 elukeskkonna parandamisse – kolmandik kogu perioodi SV toetustest, järgmised olid aeg-ruumiliste vahemaade vähendamine, ettevõtlusvaldkond ning tööjõu arendamise valdkond (vt joonis 7 ja joonis 8).

JOONIS 7. SV TOETUSTE MAHT SEKKUMISLOOGIKA VALDKONDADE JÄRGI (ELI TOETUSTE VÄLJAMAKSED, MLN EUR)

Allikas: SFOS, autorite arvutused

Valdkondlike *per capita* toetuste puhul (tabel 5) näeb enim regionaalset varieeruvust aegruumiliste vahemaade vähendamise temaatikas. Näiteks Hiiumaal moodustab selle valdkonna osa pea poole SV toetusest inimese kohta, samas kui nt Valgamaal ja Ida-Virumaal jääb see osakaal alla 10%.

TABEL 5. SV MAAKONDLIK JAGUNEMINE ERINEVATE SEKKUMISLOOGIKA VALDKONDADE VAHEL (V.A TEHNILINE ABI)

Maakond	Miljonit eurot	Eurot inimese kohta	Väiksemad aeg-ruumilised vahemaad	Kvaliteetsem elukeskkond ja võimekamad institutsioonid	Paindlik tööturg ja inimeste paremad arengu-võimalused	Konkurentsi-võimelisemad ja aktiivsemad ettevõtted	Teadus ja kõrgharidus
			Valdkonna osakaal kogu toetusest maakonnas (%)				
Harju	1239,1	2181,62	28,2	29,2	8,8	24,3	9,48
Hiiu	23,7	2743,67	40,4	24,5	11,6	20,9	2,59
Ida-Viru	301,6	1985,16	4,7	66,0	13,0	10,4	5,85
Jõgeva	52,4	1658,24	11,3	59,4	21,4	3,1	4,72
Järva	109,9	3555,09	32,1	42,7	16,6	6,5	2,00
Lääne	63,9	2596,14	33,3	40,2	6,3	17,4	2,74
Lääne-Viru	157,4	2601,04	21,5	59,1	8,8	7,7	2,86
Põlva	47,4	1703,10	9,2	45,0	21,9	19,7	4,18
Pärnu	166,6	1991,35	24,2	48,3	11,0	13,0	3,60
Rapla	64,8	1846,49	14,0	51,8	25,0	5,3	3,85
Saare	77,4	2432,61	38,1	28,2	9,8	20,7	3,17
Tartu	440,5	2877,47	15,4	20,8	7,9	18,9	36,99
Valga	57,2	1868,78	2,0	59,6	24,5	10,1	3,80
Viljandi	94,6	1966,30	12,3	42,2	27,5	14,3	3,64
Võru	62,1	1834,95	7,9	51,6	18,5	18,2	3,88

Allikas: SFOS, autorite arvutused

Samuti on väga varieeruv ettevõtluse toetamine (tabel 6), Enim said inimese kohta ettevõtlustoetust Hiiu, Tartu ja Harju maakond, vähim Jõgeva ja Rapla, kus toetus jäi alla 100 euro inimese kohta (joonis 8). Elukeskkonna ja inimkapitali *per capita* toetused on regionaalselt ühtlasemalt jaotunud (tabel 6, joonis 8). Enim on perioodil 2007-2013 elukeskkonna parandamist toetatud Järva-, Ida-ja Lääne-Virumaal ning Valga- ja Läänemaal, üle 1000 euro. Kõige vähem on sellesse valdkonda SV investeeringuid Tartumaal, kus inimese kohta on ainsana toetus 600 eurot. Inimeste parematesse arenguvõimalustesse on enim panustatud Viljandi- ja Järvamaal, üle 500 euro, vaid Lääne- ja Harjumaal jääb näitaja alla 200 euro inimese kohta.

Teadus-ja arendustegevuse ja kõrghariduse teemalised toetused on valdavalt läinud Tartusse, ulatudes seal veidi üle 1000 euro inimese kohta. Tallinnas on toetus inimese kohta veidi üle 200 euro ja Ida-Virumaal veidi üle 100 euro, kuid ülejäänud maakondades jääb summa inimese kohta alla 100 euro ja seegi tuleb valdavalt või täielikult üleriikliku mõjuga projektide proportsionaalsest osast (joonis 8).

JOONIS 8. SV TOETUSTE JAGUNEMINE SEKKUMISVALDKONDADE JÄRGI (EUR ELANIKU KOHTA 2013. A)

Allikas: SFOS, autorite arvutused

Vaadeldes piirkonda suunatud SFOS-is üleriiklike/maakondade vahelistena määratletud toetuste summasid (joonis 9) näeme, et üleriiklikest toetustest suurim osa on aegruumiliste vahemaade vähendamise valdkonnast. Suhteliselt suurim osa valdkonna toetustest on üleriikliku iseloomuga inimkapitali arendamise valdkonnas, kus veidi enam kui pooled toetustest on jagatud üleriiklikuna. Väiksemas mahus on enam kui ühte maakonda hõlmavate projektide toetus olnud elukeskkonna parandamise ja ettevõtluse valdkondades.

JOONIS 9. SV TOETUSTE JAGUNEMINE SEKKUMISVALDKONDADE JA MAAKONDLIKU VÕI ÜLERIIGILISE SUUNITLUSE JÄRGI (MLN EUR)

Allikas: SFOS, autorite arvutused

Maakondlik varieeruvus sekkumisvaldkondade lõikes antud toetuste vahel maakonniti on suurim aeg-ruumiliste vahemaade osas (kus Järva- ja Hiiumaa toetused olid üle 1000 euro samas kui Valgamaal oli see alla 50 euro). Teiste käesolevas uuringus vaatluse all olevate sekkumisvaldkondade osas oli varieeruvus maakonniti väiksem.

TABEL 6. *PER CAPITA* SV TOETUSE VARIEERUVUSE NÄITAJAD SEKKUMISLOOGIKA VALDKONDADE KAUPA.

Statistik	Väiksemad aeg-ruumilised vahemaad	Kvaliteetsem elukeskkond ja võimekamad institutsioonid	Paindlik tööturg ja inimeste paremad arengu-võimalused	Konkurentsivõimelisemad ja aktiivsemad ettevõtted
Keskmine	327,1	637,8	216,9	211,2
Standard-hälve	334,4	407,2	131,2	168,9
Variatsiooni koefitsient	102.2	63.9	60.5	79.9

Allikas: SFOS, autorite arvutused

2.4. PRIA vahendusel makstud EL toetuste jagunemine geograafiliselt ja valdkondlikult

Lisaks SV toetustele maksis Euroopa Liit perioodil 2007-2013 Eestile põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste, Euroopa Kalandusfondi ja turukorralduslike toetuste näol PRIA kaudu 1 083 miljonit eurot. Maakondadest enim said inimese kohta PRIA toetust Lääne, Hiiu ja Järva maakond vahemikus 2700-2400 eurot. Kõige väiksemad summad inimese kohta on Harju, Ida-Viru ja Tartu maakonnas, alla 1000 euro.

Sekkumisloogika valdkondadest toetati suurimas mahus ettevõtlust. Ettevõtlusele läks maakondades keskmiselt kogu PRIA kaudu suunatud EL toetuste mahust 67,2%. Valdkondlikult teine oli elukeskkond,

kuhu maakondade keskmisena suunati 31,7% PRIA kaudu jaotatud vahenditest. Vähem toetust on läbi PRIA saanud veel aegruumilised vahemaad 0,67% ja tööturu ning inimarengu valdkond 0,37% kogu maakonda läbi PRIA suunatud EL toetustest.

TABEL 7. PRIA TOETUSTE JAGUNEMINE MAAKONNITI JA SEKKUMISLOOGIKA VALDKONDADE VAHEL

Maakond	Miljonit eurot	Eurot inimese kohta	Väiksemad aeg-ruumilised vahemaad	Kvaliteetsem elukeskkond ja võimekamad institutsioonid	Paindlik tööturg ja inimeste paremad arengu-võimalused	Konkurentsi-võimelisemad ja aktiivsemad ettevõtted
			Valdkonna osakaal kogu toetusest maakonnas (%)			
Harju	99,5	175	0,37	30,9	0,64	68,1
Hiiu	23,1	2 673	1,47	51,4	0,32	46,9
Ida-Viru	37,1	244	1,41	32,2	0,46	65,9
Jõgeva	72,2	2 287	0,00	28,8	0,25	71,0
Järva	75,0	2 426	0,00	28,5	0,36	71,1
Lääne	67,6	2 745	1,97	36,5	0,28	61,3
Lääne-Viru	103,9	1 716	0,58	30,2	0,22	69,0
Põlva	65,4	2 351	0,00	29,5	0,39	70,1
Pärnu	94,7	1 132	1,14	27,7	0,23	70,9
Rapla	64,5	1 838	1,57	30,9	0,24	67,2
Saare	75,4	2 371	0,47	33,8	0,40	65,4
Tartu	108,2	707	0,00	28,3	0,60	71,1
Valga	50,3	1 643	0,00	29,0	0,28	70,8
Viljandi	84,2	1 749	0,50	31,1	0,56	67,9
Võru	61,9	1 831	0,54	27,2	0,26	72,0

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaasi tabel RV022: rahvastik 1. jaanuar, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta.

2.5. SV taotlemise geograafiline ja valdkondlik ülevaade

SV toetuste saamiseks esitati perioodil 2007-2013 kokku 21990 taotlust, millest 69,3% rahuldati. Taotlemisaktiivsus oli maakonniti erinev, varieerudes suurima aktiivsusega Harjumaa ning väikseima aktiivsusega Ida-Virumaa vahel 2,4 korda (joonis 11). Taotlemisaktiivsus oli suurem majanduslikult edukamates maakondades, seos SKP ja taotlemisaktiivsuse vahel oli statistiliselt oluline (r_s=0,67, p<0,01, joonis 10). Seega võib seos, mille kohaselt on suuremad toetused läinud maakondadesse, mis olid edukamad juba perioodi alguses (vt ptk 3), tuleneda sellest, et nendes maakondades oli suurem taotlemise aktiivsus.

JOONIS 10. SV TOETUSTE TAOTLEMISE AKTIIVSUSE SEOS *PER CAPITA* SKPGA MAAKONNITI.

JOONIS 11. SV TOETUSTE TAOTLEMISE AKTIIVSUS (TAOTLUST INIMESE KOHTA) MAAKONNITI

Allikas: SFSA 2007-2013 Lisa 1 Taotluste arv

Kui taotluste esitamise aktiivsus erines oluliselt, siis üldine taotlemisefektiivsus, st rahuldatud taotluste osakaal, oli suhteliselt ühtlane varieerudes maakonniti 10 pp ulatuses (joonis 12). Edukaimad toetuste taotlejad olid Järva, Lääne ja Harju maakond, väikseim osakaal toetustest rahuldati Valga, Saare ja Hiiu maakonnas.

JOONIS 12. SV TOETUSTE TAOTLEMISE EFEKTIIVSUS - RAHULDATUD TAOTLUSTE OSAKAAL – MAAKONNITI

Allikas: SFSA 2007-2013 Lisa 1 Taotluste arv

Valdkondadest oli kõige suuremate taotluste arvuga ettevõtluse valdkond. Samas olid ka maakondade võrdluses väga suured erinevused taotlemise aktiivsuses (Harjumaal oli 7,8 taotlust 1000 inimeste kohta ja Ida-Virumaal vaid 2,3 inimest). Samuti olid väga erinevad rahuldamiste määrad (Läänemaal rahuldati 66% taotlustest, samas kui Ida-Virumaal vaid 48%).

TABEL 8. SV TAOTLSEMISAKTIIVSUS (TAOTLUSTE ARV 1000 ELANIKU KOHTA) JA RAHULDATUD TAOTLUSTE OSAKAAL

	Keskkond		Tööjõu arendamine		Ettevõtlus	
	taotluste arv	rahuldamise %	taotluste arv	rahuldamise %	taotluste arv	rahuldamise %
Harju	4,6	84%	**6,2**	77%	**7,8**	61%
Hiiu	4,5	83%	3,9	64%	6,2	51%
Ida-Viru	3,8	**87%**	**1,4**	64%	**2,3**	**48%**
Jõgeva	3,7	73%	2,4	70%	3,2	55%
Järva	4,6	84%	2,3	76%	3,2	59%
Lääne	**6,3**	82%	3,5	**60%**	4,1	**66%**
Lääne-Viru	3,9	80%	2,6	69%	3,0	52%
Põlva	4,0	82%	1,5	70%	3,4	53%
Pärnu	3,6	82%	2,7	65%	4,6	52%
Rapla	4,8	84%	2,4	66%	3,4	54%
Saare	**3,0**	**67%**	3,3	72%	6,6	57%
Tartu	4,4	85%	4,2	71%	7,2	63%
Valga	**3,0**	78%	2,1	65%	4,5	52%
Viljandi	**3,0**	73%	2,9	**77%**	3,8	54%
Võru	3,9	79%	2,1	66%	4,0	58%

3. Üldindikaatorid

3.1. Rahvastiku koondumine Harjumaale

Regionaalarengu strateegias püstitatud üldeesmärgi „kõigi piirkondade jätkusuutliku arengu tagamine, tuginedes piirkondade sisestele arengueeldustele ja eripäradele ning pealinnaregiooni ja teiste linnapiirkondade konkurentsivõime kvalitatiivsele arendamisele“ täitmise esimeseks mõõdikuks on määratud rahvastiku maakondliku jaotuse ühtlustumine. Rahvastiku maakondliku joatuse sihttasemena oli ette nähtud, et Harju maakonnas elava rahvastiku osakaal Eesti elanikkonnast oleks alla 41%. Seda regionaalarengu strateegia eesmärki ei ole täita suudetud. Rahvastiku koondumine Harjumaale on jätkunud ning 2013. aastal ületas rahvastiku osakaal Harjumaal 43% Eesti elanikkonnast (vt joonis 13).

JOONIS 13. HARJUMAAL ELAVA RAHVASTIKU OSAKAAL KOGU EESTI ELANIKKONNAST (%)

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaasi tabel RV022: rahvastik 1. jaanuar, autorite arvutused

Eesti elanikkond tervikuna on perioodil 2007-2013 vähenenud ligi 1,6%. Struktuurivahendite rakendumise perioodi alguses aastal 2007 oli Eesti rahvaarv 1. jaanuari seisuga Statistikaameti andmetel 1,34 miljonit, 6 aastat hiljem oli arv kahanenud 1,32 miljonini.

Kõikides maakondades peale Tartu- ja Harjumaa, mis on ka suurima elanikkonna arvuga maakonnad, on elanikkond vähenenud. Tartu- ja Harjumaal on seevastu elanikkonna arv ja seega ka osakaal Eesti kogu elanikkonnast kasvanud. Harjumaa elanikkonna kasv on olnud enam kui 20 tuhat inimest. Tartumaa elanikkonna kasv on olnud väike, vähem kui 100 inimest. Suhteline elanikkonna kahanemine on olnud suurim Kesk-Eesti maakondades: Viljandi-, Jõgeva- ja Järvamaal (vt joonis 14). Kõige suurem inimeste vähenemine absoluutnumbrites on aga toimunud suuruselt kolmandas maakonnas – Ida-Virumaal (joonis 15).

JOONIS 14. MAAKONDADE ELANIKKONNA OSAKAALU KOGU EESTI ELANIKKONNAST MUUTUS 2007-2013 (%)

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaasi tabel RV022: rahvastik 1. jaanuar, autorite arvutused

Ülejäänud maakondades peale kahe suure, milles toimus rahvastiku kasv, ei ole selget seost maakonna rahvastiku algse arvu ning muutuse suuruse vahel (vt joonis 15). Ei saa öelda, et suurema elanikkonnaga maakondades oleks rahvastiku vähenemine suurem või väiksem kui väiksema elanikkonnaga maakondades.

JOONIS 15. MAAKONDADE RAHVAARV 2007 JA RAHVAARVU MUUTUS (%) (V.A. TARTU- JA HARJUMAA)

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaasi tabel RV022: rahvastik 1. jaanuar, autorite arvutused

Maakonna elanikkonna arvuga on kogu SV väljamakstav toetus tugevas positiivses korrelatsioonis (vt ptk. 2.3.2), kuid ei ole selget seost maakondade elanike arvu ja *per capita* SV toetustega (joonis 16). See näitab, et suurema elanikkonnaga maakonnad ei saanud elaniku kohta ebaproportsionaalselt suuremat toetust. Süstemaatilist erinevust ei ole elanikkonna arvu poolest suurtele ja väikestele maakondadele antud toetuste suuruses elaniku kohta võimalik tuvastada (vt joonis 16). Jooniselt jäeti välja Harjumaa, kus SV toetus elaniku kohta oli 2224 eurot, kuna sealse suure rahvaarvu tõttu oleks joonisel muude maakondade punktid jäänud halvasti eristatavaks). Siiski varieerub toetuse suurus elaniku kohta maakonniti märkimisväärselt: 1697 eurost Jõgevamaal 3594 euroni Järva-, 2918 euroni Tartu- ja 2783 euroni Hiiumaal. Erinevused on ligi kahekordsed, kuid seost maakonna elanike arvuga ei ilmnenud.

Võttes arvesse PRIA vahendatud EL toetused on seos perioodi alguse rahvaarvu ja toetuste *per capita* kogusumma vahel tugevalt negatiivne, k.a. siis kui Harjumaa välja jätta (joonis 17, joonis 18, lisa 3). Negatiivne seos tuleneb PRIA vahendatud toetussummade suurest regionaalsest varieeruvusest, mis on tugevas negatiivses korrelatsioonis maakondade rahvaarvuga (r_s=-0,88; p<0,0001).

JOONIS 16. MAAKONDADE (V.A HARJUMAA) RAHVAARV 2007 JA SV VÄLJAMAKSETE MAHT ELANIKU KOHTA

Allikas: Statistikaamet, rahvastik 1. jaanuar, SFOS , autorite arvutused,

Seost ei ilmnenud ka siis, kui kõrvutada rahvaarvu muutus perioodil 2007-2013 ja samal perioodil maakonda eraldatud SV summad elaniku kohta (vt joonis 19). Kaheksas maakonnas oli SV maht elaniku kohta 1700-2000 eurot ja neis maakondades on rahvaarvu kahanemine olnud 4-8%. Harjumaal, kus rahvastik kasvas, oli SV elaniku kohta 2224 eurot. Neli maakonda (Lääne-, Lääne-Viru-, Saare- ja Hiiumaa), milles toimus samuti rahvaarvu kahanemine 4-8%, said SV väljamakseid elaniku kohta summas 2500-2800

eurot. Suurimad SV toetused elaniku kohta olid Tartumaal, kus toimus rahvaarvu väike kasv ja Järvamaal, kus oli suurim rahvaarvu kahanemine (9,6%). Seega ei ole võimalik tuvastada

JOONIS 17. ELANIKE ARV 2007. AASTAL JA KOGU SV JA PRIA VAHENDATUD EL TOETUS ELANIKU KOHTA (EUR).

JOONIS 18. ELANIKE ARV 2007. AASTAL JA KOGU SV JA PRIA VAHENDATUD EL TOETUS ELANIKU KOHTA (EUR), HARJUMAA ON VÄLJA JÄETUD.

JOONIS 19. MAAKONDADE RAHVAARVU MUUTUS 2007-2013 JA MAAKONNA SV MAHT ELANIKU KOHTA

Allikas: Statistikaamet, rahvastik 1. jaanuar, autorite arvutused, SFOS, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta, autorite arvutused

Vaadeldes SV toetuste ja PRIA vahendatud toetuste summade seost maakondade rahvastiku muutusega on näha, et seose trend on negatiivne, kuid korrelatsioon ei ole statistiliselt oluline (joonis 20, lisa 3). Suurim toetus elaniku kohta on läinud Järvamaale, kus rahvaarv on langenud kõige enam. Suuruselt järgmised toetused on Hiiu- ja Läänemaal, kuid ka neis maakondades on rahvaarv langenud. Rahvaarv kasvas kõige enam Harjumaal, kus p*er capita* toetus oli üks väiksemaid.

JOONIS 20. MAAKONDADE RAHVAARVU MUUTUS 2007-2013 JA MAAKONNA SV JA PRIA VAHENDATUD TOETUSTE MAHT ELANIKU KOHTA

Allikas: Statistikaamet, rahvastik 1. jaanuar, autorite arvutused, SFOS, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta, autorite arvutused

Maakondade keskmine rahvaarv on vähenenud. Standardhälve[3] ja variatsioonikoefitsient[4] on kasvanud, näidates elanike arvu maakondade-vaheliste erinevuste suurenemist.

TABEL 9. MAAKONDLIKU RAHVAARVU VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
Keskmine	89 528	88 012
Standardhälve	133 760	139 801
Variatsioonikoefitsient	149.4	158.8

Allikas: autorite arvutused

[3] $SD = \sqrt{\sum_{i=1}^{15} \frac{(x_i-\mu)^2}{15}}$, kus x_i – tunnuse väärtus i-ndas maakonnas ja μ – tunnuse keskmine väärtus üle maakondade.

[4] Variatsioonikoefitsient – CV leitakse, jagades standardhälbe näitaja keskmisega.

3.2. Harjumaa SKP osakaal kogu Eesti SKP-st

Üheks võimaluseks piirkondade arengutaseme hindamisel on uurida piirkonnas loodud lisandväärtuse muutust üle aja kas absoluutarvuna või suhtena mõnesse muusse näitajasse (näiteks inimese kohta või osakaaluna kogu Eestis loodud lisandväärtusest). Regionaalpoliitika strateegia üldeesmärgi üheks seirenäitajaks ongi Harjumaa sisemajanduse kogutoodangu (SKP) osakaal kogu Eesti SKP-st. Kui 2007. aastal oli see näitaja ca 60%, siis regionaalarengu strateegias seati eesmärgiks indikaatori püsimine alla 70% ning selle eesmärgi saab täidetuks lugeda.

Kuigi Harjumaa SKP osakaal on veidi kasvanud, siis kogu Eesti SKP-st on see uuritaval perioodil püsinud 60% ligidal. Arvestades seda, et Harjumaa elanike arvu osakaal kogu Eesti rahvastikust on perioodil 2007-2013 kasvanud, pole SKP indikaatori mõningane kasv sugugi üllatav.

JOONIS 21. HARJUMAA SKP OSAKAAL EESTI SKP-ST 2007-2013 (%)

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel RAA0050.

Ülevaatlikuma pildi Eesti olukorrast annab kõikide maakondade SKP osakaalu muutus perioodil 2007-2013 (vt joonis 22). Suuremate muutustena tuleks välja tuua Harjumaa osakaalu kasv ja Pärnumaa vähenemine (vastavalt 1,7 ja -0,7 protsendipunkti), kuid muus osas on erisused minimaalsed. Seega võib öelda, et Harjumaa suhteline panus SKP-sse on kasvanud Pärnumaa arvelt. Teiseks saab välja tuua, et maakondade omavaheline järjestus on kahel aastal sama.

JOONIS 22. MAAKONDADE SKP OSAKAAL EESTI SKP-ST (2007 JA 2013), %

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel RAA0050.

Osakaalud ei ütle midagi selle kohta, kas maakondade SKP oli aastal 2013 kõrgem või madalam kui aastal 2007. Seetõttu on regionaalarengu kontekstis sisukas vaadata ka SKP taseme muutust üle aja ning kuna see näitaja sõltub elanike arvust, on seda mõistlik vaadata elaniku kohta. Nii on ühelt poolt arvesse võetud inimeste poolt loodud väärtus ja teiselt poolt elanike arvus toimunud muutused. Nagu eespool välja toodi (vt ptk 3.1), siis perioodil 2007-2013 kasvas elanike arv vaid Tartumaal ja Harjumaal.

SKP inimese kohta järgib maakondade lõikes analüüsitaval perioodil sarnast loogikat (vt joonis 23): majanduskriisiga kaasnenud langusele on järgnenud kasv ja kõigis maakondades ületas 2013. aasta SKP inimese kohta jooksevhindades 2007. aasta taset. Ülejäänud maakondadest eristub selgelt Harjumaa, kus 2013. aasta SKP inimese kohta ületas 20 000 euro taseme. Kuigi ka Tartu-, Lääne-Viru- ja Saaremaal ületas SKP inimese kohta 2013. aastal 10 000 € piiri, siis valdavalt jäi see näitaja alla 10 000 € ehk enam kui kaks korda väiksemaks, võrreldes Harjumaaga. Ka maakondade keskmine (kaalumata) SKP jäi 2013. aastal alla 10 000 euro .

JOONIS 23. SKP INIMESE KOHTA MAAKONDADE LÕIKES (2007-2013), EUR

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel RAA0050.

Maakondadesse, kus juba algselt oli suurem SKP elaniku kohta läks keskmisest enam ka SV toetuseid (vt joonis 24). Korrelatsioon kahe näitaja vahel on tugev (0,77) ja statistiliselt oluline ($p<0,01$). See võib viidata sellele, et maakondades, kus on suurem SKP, ollakse ka edukamad SV taotlemisel, või SV meetmete kompostisioonile, mis eelistab suurema majandusliku aktiivsusega asukohti.

JOONIS 24. SKP INIMESE KOHTA 2007 JA SV TOETUSED ELANIKU KOHTA (EUR) (V.A. HARJUMAA)

Allikas: Statistikaamet, SFOS, autorite arvutused.

Kui kõrvutada SKP inimese kohta kasvu vahemikus 2007-2013 ja sel perioodil eraldatud SV toetuseid elaniku kohta, siis selget seost välja ei joonistu (vt joonis 25). Viies maakonnas (Viljandi, Jõgeva, Ida-Viru, Võru ja Valga) kasvas SKP inimese kohta üle 20%, samal ajal olid nendes maakondades SV toetused elaniku kohta maakondade võrdluses väikseimate seas. Teist äärmust iseloomustab Hiiumaa, kus SKP inimese kohta jäi perioodil 2007-2013 ligikaudu samale tasemele, kuid SV eraldatud summa elaniku kohta oli maakondade võrdluses Järva- ja Tartumaa järel suuruselt kolmas. Seega on SV kogusumma olnud suurem maakondades, kus algselt oli SKP elaniku kohta kõrgem. Samas ei õnnestunud tuvastada, et suuremate toetustega oleks kaasnenud ka suurem SKP kasv. Samas on võimalik, et SKP seos SV toetustega ilmneb vaatlusalusest ajaperioodist välja jäävas ajaperioodis, kuna reaalselt maksti toetusi veel ka 2015 aastal ning osade toetuse abil teostatud projektide positiivne mõju võib ilmneda viitajaga.

JOONIS 25. SKP INIMESE KOHTA MUUTUS 2007-2013 JA SV MAHT ELANIKU KOHTA

Allikas: Statistikaamet, SFOS, autorite arvutused.

Kogu ELi (SV ja PRIA) *per capita* toetuse summa seosel *per capita* SKP muutusega ei ilmne selget trendi (joonis 26) ning seos ei ole statistiliselt oluline (lisa 3). Nt ühes enim toetusi saanud maakonnas –Hiiumaal on SKP langus olnud kõige suurem, toetuste summa poolest 3. kohal oleval Läänemaal on SKP inimese kohta püsinud muutumatuna (mis on hea tulemus), ning suurima SKP kasvuga Viljandimaal oli toetus inimese kohta alla maakondade keskmise.

JOONIS 26. SKP INIMESE KOHTA MUUTUS 2007-2013 JA SV NING PRIA KAUDU MAKSTUD EL TOETUSTE MAHT ELANIKU KOHTA

Allikas: Statistikaamet, SFOS, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta, autorite arvutused.

Regionaalarengu seisukohast on huvipakkuvaks küsimuseks see, kas maakondade SKP-d inimese kohta uuritaval perioodil on ühtlustunud. Selle hindamiseks leiti 2007. ja 2013. aasta keskmised ja standardhälbed ning nende põhjal variatsioonikoefitsient (vt tabel 10). Kuigi koos maakondade keskmise SKP-ga inimese kohta on kasvanud ka standardhälve, siis mõnevõrra kahanenud variatsioonikoefitsient viitab maakondade tasemete ühtlustumisele, mis näitab mõnevõrra kiiremat kasvu maakondades, mis olid enne madalama SKP-ga.

TABEL 10. SKP INIMESE KOHTA VARIEERUVUS MAAKONNITI

	2007	2013
Keskmine	8371	9687
Standardhälve	2828	3133
Variatsioonikoefitsient	34	32

Allikas: Autorite arvutused

3.3. Tööhõive

Regionaalarengu strateegia üldeesmärgi mõõtmise üheks indikaatoriks on hõivemäär[5] madalaima hõivemääraga maakonnas. Selle sihttasemeks on määratud vähemalt 45%. Eesti keskmine hõivemäär oli vaatlusaluse perioodi alguses ja lõpus 62%. Vahepealsetel majanduskriisi aastatel oli keskmine hõivemäär väiksem, langedes aastal 2010 55%-ni.

Kuigi keskmine hõivemäär on suhteliselt kõrge, on mõnes maakonnas olukord oluliselt halvem. 2007. ja 2013. aastal oli madalaim maakondlik hõivemäär 47% – 2007. aastal Põlvamaal ja 2013. aastal Võrumaal (vt joonis 27). Seega perioodi algus- ja lõpuaastal oli indikaatori sihttase saavutatud. Samas oli majanduskriisi aastatel erinevates maakondades hõivemäär ka alla määratud sihttaseme. 2009. ja 2010. aastal Põlvas (vastavalt 44,8% ja 42,7%) ning 2012. aastal Valgas (44%). Kogu vaatlusaluse perioodi vältel on suhteliselt madalam hõivemäär Lõuna-Eesti maakondades (Valga-, Võru- ja Põlvamaal).

JOONIS 27. HÕIVEMÄÄR (15-74 AASTASED), %

Allikas: Statistikaamet

Hõivemäär on näitaja, mis on väga tundlik muutustele majanduses ning majanduskriis mõjutas hõivet kõikides maakondades. 2013. aastaks oli majanduskriis möödunud ning hõive keskmisena taastunud. Samas oli maakondi, kus hõivemäär oli ületanud kriisieelse taseme ning maakondi, kus kriisieelset taset ei olnud 2013. aastaks saavutatud. Enamiku maakondade tööhõive taseme erinevused 2013. aastal võrrelduna 2007. aastaga, olid kolme protsendipunkti piires. Sellest suurem hõive paranemine oli Põlvamaal ja Lääne-Virumaal (kummaski oli 2013. aasta tase 3,8 pp 2007. aasta tasemest kõrgemal) (vt joonis 28). Kriisieelsest tasemest oluliselt madalamal oli 2013. aastal Hiiumaa hõive, kus erinevus oli 16

[5] Hõivemäär leitakse hõivatud inimeste suhtena kogu tööealisesse elanikkonda (15-74 aastat).

protsendipunkti. Samuti olid Viljandi- ja Ida-Virumaa hõivemäärad oluliselt allpool 2007. aastataset, vastavalt 5,3 ja 4,2 protsendipunkti.

JOONIS 28. HÕIVEMÄÄRA MUUTUS 2007-2013 (15-74 AASTASED, PROTSENDIPUNKTI)

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused

Hõivemäärad 2007. ja 2013. aastal on esitatud järgneval joonisel. Valdavalt paiknevad maakonnad väga lähedal 45-kraadi joonele, mis tähendab, et 2007. ja 2013. aasta hõivemäärad on sarnased. Nagu eelnevalt selgitatud torkavad suure hõivemäära langusega silma eelkõige Hiiumaa, kuid ka Ida-Viru- ja Viljandimaa. Hõivemäär on enim kasvanud Põlva- ja Lääne-Virumaal.

JOONIS 29. HÕIVEMÄÄRAD 2007 JA 2013 (%, 15-74 AASTASED)

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused

Sarnaselt SKP-le on ka tööhõive ja SV jaotus maakonna elaniku kohta olnud suurem maakondades, kus hõivemäär oli 2007. aastal kõrgem. Teisisõnu ilmnes seos (r_s=0,57, p=0,02) elaniku kohta tehtud SV toetuste ja 2007. aasta hõivemäära vahel (vt joonis 30).

JOONIS 30. HÕIVEMÄÄR 2007 (%, 15-74 AASTASED) JA SV VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: Statistikaamet, SFOS, autorite arvutused

Kui kõrvale jätta Hiiumaa, siis perioodil 2007-2013 maakonnaga seostatav SV maht inimese kohta on küll nõrgas, kuid statistiliselt ebaolulises positiivses seoses hõivemäära muutusega (vt joonis 31). Teisisõnu esineb näiteid maakondadest, kuhu suunati rohkem struktuurifondide vahendeid ning kus oli hõivemäära muutus samuti positiivsem. Samas esineb näiteid maakondadest, mis seda seost ei toeta. Hiiumaale suunatud vahendite summa inimese kohta oli maakondade seas üks kõrgemaid, kuid hõivemäära langus perioodil 2007-2013 kõige suurem. Lisaks Hiiumaale eristuvad Põlva- ja Jõgevamaa, kuhu eraldatud vahendid inimese kohta olid maakondade lõikes ühed väikseimad, kuid hõivemäärade kasvud ühed suurimad.

JOONIS 31. HÕIVEMÄÄRA MUUTUS 2007-2013 PROTSENDIPUNKTIDES (15-74 AASTASED) JA SV MAHT INIMESE KOHTA MAAKONNAS

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused, SFOS

Võimalik, et suurem SV toetus inimese kohta aitas mõnedes maakondades pärast majanduskriisi hõivemääradel kiiremini taastuda ja isegi 2007. aasta taset ületada, kuid kindlasti polnud need ainsad tegurid. Eelnev joonis ei anna infot selle kohta, millised oleksid maakondade hõivemäärade muutused olnud ilma SV toetusteta ja on võimalik, et majanduskriisi lõpp oleks toonud kaasa hõivemäärade taastumise ka ilma SV toetusteta. Seega, kuigi joonis 30 põhjal saab öelda, et esineb positiivne seos hõivemäärade ja SV toetuste (inimese kohta) vahel, kuid seda ei tuleks käsitleda põhjuslikuna.

PRIA vahendatud EL toetuste lisamisel SV toetustele muutub positiivne seos toetuse summa ja hõivemäära muutuse vahel statistiliselt oluliseks (vt lisa 3). Kui jätta välja Hiiumaa oma erandlikult suure hõive langusega, siis ilmneb tugev positiivne korrelatsioon toetuste summa ja hõivemäära muutuse vahel (r_s=0,69, p=0,007; joonis 32). Maakondades, kus toetus elaniku kohta oli üle 4000 euro hõive kasvas, madalamat toetust saanutest kasvas hõive vaid Tartumaal.

JOONIS 32. HÕIVEMÄÄRA MUUTUS 2007-2013 PROTSENDIPUNKTIDES (15-74 AASTASED) JA SV JA PRIA VAHENDATUD EL TOETUSE MAHT INIMESE KOHTA MAAKONNAS (HIIUMAA ON VÄLJA JÄETUD).

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused, SFOS, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Maakondade keskmine hõivemäär on küll 2013. aastal väiksem kui 2007, kuid ka standardhälve on väiksem, nii et maakondade vaheline erinevus hõivemäärades on vähenenud (vt tabel 11).

TABEL 11. MAAKONDLIKE HÕIVEMÄÄRADE VARIEERUVUSNÄITAJAD

	2007	2013
Keskmine	59	57,78
Standardhälve	6,53	5,45
Variatsioonikoefitsient	11,07	9,43

Allikas: autorite arvutused

3.4. Keskmine sissetulek

Inimeste sissetuleku mõõtmiseks on regionaalarengu strateegias mõõdikuna määratud leibkonnaliikme keskmine sissetulek. Sihttasemena on määratud, et madalaim maakondlik näitaja ei langeks alla 61% kõrgeimast maakondlikust näitajast.

Leibkonnaliikme keskmine netosissetulek kuus[6] Eestis on kasvanud 2008. aasta 420 eurolt 508 euroni 2013. aastal. Kõrgeima leibkonnaliikme sissetulekuga maakond on kõikidel aastatel olnud Harjumaa. Madalaima näitajaga on erinevatel aastatel olnud Ida-Virumaa, Valgamaa ja Võrumaa. 2008. aastal moodustas madalaima maakondliku leibkonnaliikme sissetulekuga näitaja kõrgeimast 60,6% Ida-Virumaal, mis oli täpselt seatud eesmärgi piiril (vt joonis 33). Kõikidel järgnevatel aastatel on madalaim maakondlik näitaja ületanud seda eesmärki. Püsivalt suhteliselt madala tasemega on olnud Võru-, Valga-, Jõgeva- ja Ida-Virumaa. Suhteliselt kõrgem leibkonnaliikme sissetuleku tase on olnud Hiiu, Järva-, Lääne-, Saare-, Tartu- ja Raplamaal.

JOONIS 33. MAAKONNA KESKMINE LEIBKONNALIIKME SISSETULEK SUHTENA HARJUMAA KESKMISESSE LEIBKONNALIIKME SISSETULEKUSSE, EUR

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel ST08, autorite arvutused

Keskmine leibkonnaliikme sissetulekute kasv on olnud Eestis perioodil 2008-2013 21%. Suurim kasv leibkonnaliikme sissetulekutes (enam kui kolmandiku võrra) on toimunud Hiiu- ja Põlvamaal (vt joonis 34). Leibkonnaliikme sissetulek on keskmisest kiiremini kasvanud veel Lääne-Viru-, Viljandi-, Valga-, Järva-,

[6] Palgatöö eest ja individuaalsest töisest tegevusest saadud sissetuleku, omanditulu, sotsiaalsete siirete, teistelt leibkondadelt saadud regulaarsete rahaliste maksete ja enammakstud tulumaksu tagastuse summa, kust on maha arvatud leibkonna poolt tehtud regulaarsed rahalised maksed teistele leibkondadele, varalt tasutud maksud ja tulumaksu juurdemaksed. Andmed leitakse Eesti sotsiaaluuringu põhjal (Statistikaamet)

Saare-, Ida-Viru-, Tartu- ja Jõgevamaal. Madalaimate kasvudega on olnud Rapla-, Lääne-, Harju- ja Pärnumaa. Võrumaa sissetulekute kasv on olnud sama suur kui Eesti keskmine.

JOONIS 34. MAAKONNA KESKMISE LEIBKONNALIIKME SISSETULEKU MUUTUS 2008-2013, %

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel ST08, autorite arvutused

Sissetulek leibkonnaliikme kohta kasvas perioodil 2008-2013 statistiliselt oluliselt kiiremini nendes maakondades, kus see näitaja oli 2008. aastal madalam (korrelatsioonikordaja -0,56, p=0,03; joonis 35). Seega maakonnad, kus leibkonnaliikme sissetulek oli madalam, parandasid oma positsiooni kõrgema sissetulekuga maakondade suhtes.

JOONIS 35. MAAKONNA KESKMISE LEIBKONNALIIKME NETOSISSETULEKU MUUTUS 2008-2013, % JA KESKMINE SISSETULEK 2008. AASTAL

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel ST08, autorite arvutused

Nii nagu SKP elaniku kohta ja hõivemäära algtase ning SV väljamaksete maht olid positiivses seoses, on ka leibkonnaliikme netosissetuleku algtasemega olemas positiivne seos (r_s=0,45, p=0,09; vt joonis 36). See näitab, et maakonnad, kus oli juba alguses suuremad sissetulekud said rohkem toetusi elaniku kohta kui need, kus sissetulekud olid madalamad.

JOONIS 36. MAAKONNA KESKMINE LEIBKONNALIIKME SISSETULEK 2008 (EUR) JA SV MAHT ELANIKU KOHTA (EUR/ELANIK)

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel ST08, SFOS, autorite arvutused

Kui kõrvutada perioodil 2007-2013 maakonnaga seotud SV maht elaniku kohta ja sissetulekute kasv, siis selget seost ei ilmne (vt joonis 37).

JOONIS 37. MAAKONNA KESKMISE LEIBKONNALIIKME SISSETULEKU MUUTUS 2008-2013, % JA SV MAHT ELANIKU KOHTA

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel ST08, autorite arvutused, SFOS

Vaadeldes SV toetustele lisaks PRIA kaudu makstud EL toetusi ilmneb positiivne trend netosissetuleku ja *per capita* toetuste vahel, kuid see ei ole statistiliselt oluline (joonis 38, lisa 3). Väikseima sissetuleku kasvuga maakonnad Rapla- ja Läänemaa on saanud toetusi vastavalt keskmiselt ja üle keskmise summas. Ülejäänud maakonda puhul on positiivne seos märgatav.

JOONIS 38. MAAKONNA KESKMISE LEIBKONNALIIKME SISSETULEKU MUUTUS 2008-2013, % JA SV NING PRIA KAUDU MAKSTUD TOETUSTE MAHT ELANIKU KOHTA.

Allikas: Statistikaamet, veebiandmebaas, tabel ST08, autorite arvutused, SFOS, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Sissetulek leibkonnaliikme kohta kasvas enim neis maakondades, kus selle algtase (aastal 2008) oli madalam (joonis 35). Seega peaks selle indikaatori puhul maakondade tase olema mõnevõrra ühtlustunud. Seda kinnitavad ka järgmised arvutused. Keskmine sissetulek leibkonnaliikme kohta kõikides maakondades ja maakondade keskmisena on 2013. aastal kõrgem kui 2008. aastal, standardhälve ei ole aga oluliselt muutunud ning seetõttu on varieeruvusnäitaja vähenenud. Maakondade vaheliste erinevuste vähenemist väljendab madalam variatsioonikoefitsient.

TABEL 12. MAAKONDLIK SISSETULEK LEIBKONNALIIKME KOHTA, VARIEERUVUSNÄITAJAD

	2008	2013
Keskmine	366,24	449,03
Standardhälve	51,76	51,86
Variatsioonikoefitsient	14,13	11,55

Allikas: autorite arvutused

3.5. Kokkuvõte

Rahvastiku paiknemise näitajate järgi on maakondlikud erinevused perioodil 2007-2013 suurenenud. Muude näitajate osas (hõive, sissetulekud leibkonnaliikme kohta ja SKP) on maakondlikud erinevused mõnevõrra vähenenud ning seega regionaalne areng ühtlasem.

Kogu maakonnaga seotud SV maht elaniku kohta ei ole eraldiseisvalt selges otseses seoses ühegi üldindikaatori muutusega. Samas tuvastati seosed struktuurivahendite kaudu välja makstud ELi toetuste ja SKP ning hõivemääradega 2007. aastal. Nendesse maakondadesse, kus oli algselt suurem hõive ning algselt suurem SKP elaniku kohta paigutati vaatlusalusel perioodil ka suhteliselt enam struktuurivahendeid elaniku kohta.

4. Väiksemad aeg-ruumilised vahemaad

4.1. Transpordiühendused

Transpordiühenduste paranemist mõõdame küsitlusuuringu alusel leibkondade hinnangulisele ühistranspordikättesaadavusele[7]. Ühistranspordi kättesaadavuse indikaator peegeldab ühelt poolt seda, kas leibkonnas on vaja ühistransporti kasutada ehk kas liikumisvajadus on mingil muul moel korraldatud, mis on leibkonda rahuldav, ja teisalt seda, et juhul kui on vaja ühistransporti kasutada, siis kuivõrd raske on ühistranspordi kasutamine. Ühistranspordi kättesaadavus on indikaator, mis võtab arvesse erinevad modaalsused: nii raudtee-, maantee-, mere- kui lennutranspordi.

Leibkondade hinnangul paranes ühistranspordi kättesaadavust Rapla ja Läänemaal ning halvenes Jõgeva ja Hiiumaal (vt joonis 39). Ülejäänud maakondades ei olnud statistiliselt olulist muutust leibkondade osakaalus, kelle jaoks ühistranspordi kättesaadavus on piisavalt hea (vt joonis 40).

JOONIS 39. LEIBKONDADE, KELLE JAOKS ÜHISTRANSPORDI KÄTTESAADAVUS EI VALMISTA RASKUSI, OSAKAALU MUUTUS MAAKONDADES 2007-2012.

Allikas: Statistikaamet Eesti Sotsiaaluuringu leibkonnaküsitlus, autorite arvutused.

Üldine leibkondade hinnang ühistranspordi kättesaadavusele on maakonniti erinev. Statistiliselt oluliselt eristus teistest maakondadest 2012. aastal Harjumaa, kus ühistranspordi kättesaadavus valmistas

[7] Ühistranspordi kättesaadavust mõõdetakse Statistikaameti poolt iga-aastaselt ellu viidava suuremahulise küsitlusuuringu Eesti sotsiaaluuring põhjal, milles oli 2007. ja 2012. aastal leibkonna ankeedis küsimus: "Palun hinnake, kui kättesaadavad on füüsilist juurdepääsu, lahtioleku aegu jms arvestades Teie leibkonnale järgmised teenused: ühistransport". Vastused on 4-palli skaalal, võimalus on vastata ka „Ei kasuta". Uuringu metoodika täpsem kirjeldus vt Statistikaamet (2010). Indikaatorina kasutatakse leibkondade osakaalu maakonnas, kes on vastanud küsimusele "kergelt", "väga kergelt" või "ei kasuta". 2013. aastal analoogsel moel küsimust ei küsitud ja seetõttu ei ole vaatlusaluse perioodi viimase aasta kohta võimalik indikaatorit leida.

mõningaid või olulisi raskusi vaid ligi kümnendikule leibkondadest ja olukord oli selline ka 2007. aastal (vt joonis 40). Teistes maakondades, milles perioodil 2007-2012 ei ole toimunud statistiliselt olulisi muutuseid hindavad umbes kolmveerand leibkondadest, et ühistranspordi kättesaadavusega ei ole raskusi.

Hiiu- ja Jõgevamaal, kus on toimunud statistiliselt oluline vähenemine leibkondade osakaalus, kelle jaoks ühistranspordi kättesaadavus ei valmista probleeme, oli 2012 aastal kolmandikul kuni pooltel mõningaid või suuri raskusi ühistranspordi kasutamisel.

JOONIS 40. LEIBKONDADE, KELLE JAOKS ÜHISTRANSPORDI KÄTTESAADAVUS EI VALMISTA RASKUSI, OSAKAAL MAAKONDADES 2007 JA 2012 (PUNKTHINNANGUD JA HINNANGU 95%-LISED USALDUSPIIRID)

**Horisontaalne joon näitab 2012. aasta Eesti keskmist punkthinnangut leibkondade osakaalule, kelle jaoks ühistranspordi kättesaadavus ei valmista raskuseid.*

Allikas: Statistikaamet Eesti Sotsiaaluuringu leibkonnaküsitlus, autorite arvutused.

Struktuurivahendite meetmetest transpordi arendamisse suunatud meetmed on seotud transpordi infrastruktuuri ning säästava transpordi arendamisega:

1) 3.3.1 Transpordi infrastruktuuri arendamine (Ühtekuuluvusfond),
2) 3.4.1 Transpordi infrastruktuuri arendamine (ERDF),
3) 2.1.12 Säästva transpordi arendamine.

Kokku on transpordi infrastruktuurimeetmetele ja säästva transpordi arendamisele tehtud väljamakseid 620 mln eurot ehk 470 eurot Eesti elaniku kohta. Sellest 245 mln on läinud projektidesse, mis on klassifitseeritud kui üleriiklik/maakondadevaheline. Suurim osa on maanteetransporti parandavad projektid (344,4 mln), järgnevad raudteeprojektid (185 mln) ja oluliselt väiksemana mere- (75 mln) ja õhutranspordiga seonduv (15 mln).

Maakonniti on vahendid jagunenud väga ebaühtlaselt. Valgamaal on toetuste summa 11 eurot elaniku kohta (see on üleriikliku projekti jagamise tulemusena tekkinud ning otseselt Valga maakonda suunatud projekte ei ole olnud), Järva- ja Hiiumaal veidi üle 1000 euro. Lääne- ja Saaremaal on toetuse summa olnud ligi 900 eurot, Harju-, Lääne-Viru-, Pärnu- ja Tartumaal on toetuse summa olnud 400-600 eurot. Ülejäänud maakondades oluliselt väiksem, kui Eesti keskmine.

JOONIS 41. SV VALDKONDLIKE TOETUSTE SUURUS ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: Statistikaamet Eesti Sotsiaaluuringu leibkonnaküsitlus, autorite arvutused, SFOS

Maakonna pindala kohta olid kaugelt suurimad toetused Harjumaal (80 tuhat eurot/km^2), kus kalleimate projektidena osteti uued elektrirongid, ehitati välja Ülemiste liiklussõlm ja Tallinn-Tartu maantee Harjumaale jääv teelõik Kose juures. Samuti olid suured toetused Tartu- ja Järvamaal.

Transpordivaldkonna SV paigutused elaniku kohta ja leibkondade hinnangud ühistranspordi kättesaadavusele 2007. aastal ei ole statistilise usaldusväärsusega omavahel seotud (vt joonis 42).

Ühistranspordi kättesaadavus

Transpordivaldkonna SV paigutuste elaniku kohta ja ühistranspordi kättesaadavuse punkthinnangute muutuse 2007-2012 vahel on nõrk negatiivne trend (vt joonis 43), kuid seos pole statistiliselt oluline. Veel enam – tegemist laiade usalduspiiridega punkthinnangutega, mille ebakindlust arvesse võttes ei ole võimalik enamiku maakondade väärtusi üksteisest eristada.

JOONIS 42. LEIBKONDADE OSAKAAL, KELLE JAOKS ÜHISTRANSPORDI KÄTTESAADAVUS EI VALMISTA RASKUSI 2007 (%)JA SV VALDKONDLIKE TOETUSTE SUURUS ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: Statistikaamet Eesti Sotsiaaluuringu leibkonnaküsitlus, autorite arvutused, SFOS

JOONIS 43. LEIBKONDADE, KELLE JAOKS ÜHISTRANSPORDI KÄTTESAADAVUS EI VALMISTA RASKUSI, OSAKAALU MUUTUS

2007-2012 (PUNKTHINNANGUTE ERINEVUS)JA SV VALDKONDLIKE TOETUSTE SUURUS ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: Statistikaamet Eesti Sotsiaaluuringu leibkonnaküsitlus, autorite arvutused, SFOS

Kuigi osades maakondades on halvenenud leibkondade hinnang ühistranspordi kättesaadavusele, siis teistes maakondades on see jälle paranenud. Sellest tulenevalt ei ole varieeruvus maakondade vahel ühistranspordi kättesaadavuse osas oluliselt muutunud ning samale tasemele on jäänud ka hinnangute keskväärtus. Seetõttu ei näita ka variatsioonikoefitsient, et maakondade vahel oleksid hinnangud oluliselt ühtlasemaks või ebaühtlasemaks muutunud (vt tabel 13).

TABEL 13. ÜHISTRANSPORDI KÄTTESAADAVUSE INDIKAATORI VARIEERUVUS MAAKONNITI

	2007	2012
Keskmine	0,77	0,75
Standardhälve	0,09	0,09
Variatsioonikoefitsient	11,1	12,0

Allikas: autorite arvutused

Liiklusõnnetuste sagedus

Lisaks ühistranspordi kättesaadavusele vaatasime spetsiifiliselt maanteetranspordi indikaatorina liiklusõnnetuste arvu, selle muutust ning seost maanteetranspordi toetustega SV-test. Keskmiselt toimus 2007. aastal 1,8 liiklusõnnetust ühe elaniku kohta ja 2013. aastal 1,04 õnnetust. Suhteliselt suurema arvu liiklusõnnetustega maakonnad 2007. aastal olid Järva-, Pärnu-, Rapla- ja Läänemaa ning 2013. aastal Järva-, Tartumaa. Väiksema õnnetuste arvuga maakonnad olid 2007. aastal Ida-Viru-, Põlva- ja Harjumaa ning 2013. aastal Hiiu- ja Ida-Virumaa.

JOONIS 44. LIIKLUSÕNNETUSTE ARV 1000 ELANIKU KOHTA 2007 JA 2013

Allikas: ESA

Järvamaa, mille maantee valdkonna toetused elaniku kohta olid suurimad, oli 2007. aastal ka suurima liiklusõnnetuste arvuga maakond. Suuresti Järvamaa tõttu järgneval joonisel (joonis 45) esitatud seos SV maakondliku jaotuse ja 2007. aastal suhtelise liiklusõnnetuste sageduse vahel statistiliselt oluline nivool 10 (r_s= 0,49 ja p= 0,06).

Vaadates seost liiklusõnnetuste arvu muutuse ja maanteetranspordi toetuste mahu vahel joonistub välja nõrk negatiivne seos, trendi põhjustab Järvamaa, kus liiklusõnnetuste arvu vähenemine on olnud võrreldes teiste maakondadega tagasihoidlik, kuid toetuste maht (Mäo liiklussõlme välja ehitamise tõttu) suhteliselt suur. Samas on see seos nõrk ja statistiliselt ebaoluline ning jättes Järvamaa kõrvale, ei ole võimalik tuvastada seost liiklusõnnetuste vähenemiste ja SV maanteetranspordi toetuste suuruse vahel.

JOONIS 45. LIIKLUSÕNNETUSTE ARV 1000 ELANIKU KOHTA 2007. AJA SV MAANTEETRANSPORDI VALDKONDLIKE TOETUSTE SUURUS ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: ESA, autorite arvutused, SFOS

JOONIS 46. LIIKLUSÕNNETUSTE ARVU VÄHENEMINE 2007-2013 (%) JA SV MAANTEETRANSPORDI VALDKONDLIKE TOETUSTE SUURUS ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: ESA, autorite arvutused, SFOS

Liiklusõnnetuste arv maakonniti on oluliselt vähenenud ja see on kahtlemata positiivne areng. Samas on maakondade lõikes vähenemine toimunud erinevas tempos ja variatsioonikordaja, mis kajastab maakondlikku ebavõrdsust, isegi suurenenud (vt tabel 14).

TABEL 14. LIIKLUSÕNNETUSTE INDIKAATORI VARIEERUVUS MAAKONNITI

	2007	2012
keskmine	2,04	1,10
standardhälve	0,38	0,27
variatsioonikoefitsient	18,70	24,45

Allikas: autorite arvutused

4.2. Parem IKT infrastruktuur

Kvaliteetse internetiühenduse mõõdikuks on kiire internetiühenduse (3G või rohkem) olemasolu leibkonnas. Indikaator näitab leibkondade osakaalu, kellel on kiire internetiühendus, mis võib olla tagatud nii lairiba kui mobiilsete vahendite kaudu[8].

[8] Statistikaameti valikuuringu "Infotehnoloogia leibkonnas" alusel leitud näitaja.

Kiire internetiühendusega leibkondade osakaal on kasvanud kõikides maakondades. Eestis tervikuna oli see näitaja 2007. aastal keskmiselt 47% ja 2014. aastal 81%. Kogu kasv on olnud seega ligi kahekordne. Maakonniti on kiire internetiühendusega leibkondade osakaal kasvanud väga erineval määral. Väga suur kasv on toimunud Hiiu- ja Põlvamaal, 60-70 protsendipunkti (vt joonis 47). Saare-, Valga- ja Läänemaal oli kasv samuti kõrge – ca 50 pp. Kõige väiksema muutusega olid Järva- ja Ida-Virumaal, 20 pp.

JOONIS 47. KIIRE INTERNETIÜHENDUSEGA (3G VÕI ROHKEM) LEIBKONDADE OSAKAALU MUUTUS MAAKONNAS 2007-2014 (PP)

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused

Suurem kasv on selgelt seotud madala algtasemega. Neis maakondades on kasv olnud kiirem, kus algtase oli madalam (vt joonis 48). Hiiu- ja Põlvamaal oli kiire internetiühendusega leibkondade osakaal 2007. aastal vaid vastavalt 15% ja 13%. Samas Järva-, Ida-Viru-, Rapla-, Harju- ja Tartumaal oli juba 2007. aastal kiire internetiühendus olemas pooltel leibkondadel. Kuna kasv on olnud suurem just nendes maakondades, kus algtase oli madalam, siis on maakondlikud erinevused vaatlusalusel perioodil oluliselt vähenenud.

Struktuurivahendite meetmetest oli kiirema internetiühenduse arendamisega otseselt seotud meede 2.4.6 Internetiühenduse arendamine, lisaks kaasati siin ka lairiba arendamise projektid meetmest 3.5.2 Infoühiskonna edendamine avatud taotluste kaudu. Lairiba arendamise projektide kogumaht oli 17,4 mln eurot, mis teeb Eesti elaniku kohta keskmiselt 13,2 eurot. Sellest meetmest jäid mõned maakonnad hoopis välja – Ida-Virumaa ja Läänemaa selle meetme alt toetuseid ei saanud. Kiire internetiühendusega leibkondade osakaal 2007. aastal ega osakaalu muutus vaatlusalusel perioodil ei ole seotud SV rahaliste paigutustega maakonna elaniku kohta (lisa 3).

JOONIS 48. KIIRE INTERNETIÜHENDUSEGA (3G VÕI ROHKEM) LEIBKONDADE OSAKAAL 2007. A (%) JA LEIBKONDADE OSAKAALU MUUTUS PERIOODIL 2007-2013 (PP)

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused

Kuna lairiba ühenduse projektide rahastamisel eelistati piirkondi, kus kasusaajaid rohkem, siis hinnati kiire internetiühenduse kättesaadavuse suurenemise seost toetuse mahuga inimese kohta. Kiire internetiühendusega leibkondade osakaal aastal 2007 ei olnud seotud regionaalse *per capita* SV toetuse suurusega (vt joonis 49). Statistiliselt olulist seost leibkondade osakaalu muutuse ja SV väljamaksete vahel inimese kohta ei ole (vt joonis 50).

JOONIS 49. KIIRE INTERNETIÜHENDUSEGA (3G VÕI ROHKEM) LEIBKONDADE OSAKAAL 2007. A (%) JA SV VALDKONDLIK TOETUS (EUR/ ELANIKE ARV)

Allikas: Statistikaamet, SFOS, autorite arvutused

JOONIS 50. KIIRE INTERNETIÜHENDUSEGA (3G VÕI ROHKEM) LEIBKONDADE OSAKAALU MUUTUS 2007-2014 AASTAL (PP) JA

SV VALDKONDLIK TOETUS (EUR/ ELANIKE ARV)

Allikas: Statistikaamet, SFOS, autorite arvutused

Analüüsides kiire internetiühendusega leibkondade osakaalu kasvu seost EL toetustega (SV toetusele on lisatud ka PRIA kaudu saadud EL valdkondlik toetus) statistiliselt olulist korrelatsiooni ei ilmnenud (lisa 3). Siiski võib aimata trendi, et enam toetust saanud maakondades on indikaatori muutus mõnevõrra suurem (joonis 51).

JOONIS 51. KIIRE INTERNETIÜHENDUSEGA (3G VÕI ROHKEM) LEIBKONDADE OSAKAALU MUUTUS 2007-2014 AASTAL (PP) JA SV JA PRIA VALDKONDLIK TOETUS (EUR/ELANIKE ARV).

Allikas: Statistikaamet, SFOS, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Maakondade keskmine leibkondade osakaal, kellel on kiire internetiühendus on kasvanud ja maakondlikud erinevused vähenenud. Seetõttu on maakondlik varieeruvus vähenenud ning erinevate maakondade olukord olulisel määral ühtlasem 2014. aastal, kui see oli 2007. aastal

TABEL 15. KIIRE INTERNETIÜHENDUSEGA LEIBKONDADE OSAKAAL MAAKONNITI, VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
keskmine	0,37	0,78
standardhälve	0,13	0,05
variatsioonikoefitsient	35,84	6,97

Allikas: autorite arvutused

4.3. Kokkuvõte

Aeg-ruumiliste vahemaade mõõtmiseks kasutatud näitajate seas on neid, mille osas saab selgelt välja tuua regionaalse arengu ühtlustumise ning teisi, mille osas on erinevused suurenenud või pole olulisi muutusi toimunud. Leibkondade osakaal, kes hindavad paremaks **ühistranspordi kättesaadavust** ei ole maakondade keskmisena Eestis oluliselt kasvanud. **Liiklusõnnetuste arv** on vaatlusalusel perioodil samuti kõikjal vähenenud, kuid vähenemine ei ole toimunud ühtlaselt ning maakondadevahelised erinevused on pigem suurenenud.

Internetiühenduse osas on toimunud kõikides maakondades oluline paranemine ja neis maakondades, kus algseis oli halvem toimus suurem paranemine. Seega tervikuna maakondlikud erinevused vähenesid ning regionaalsed võimalused on selle indikaatori osas tasakaalustatumad, kui olid aastal 2007.

Ühistranspordi kättesaadavuse ning internetiühenduse parandamise indikaatorite ja SV paigutuse vahel seoseid ei ole võimalik tuvastada. Maakondlikul liiklusõnnetuste arvu puhul on algtaseme ja SV valdkondlike toetuste mahu vahel seos: suuremad transpordivaldkonna SV toetused elaniku kohta läinud maakondadesse, kus oli aastal 2007 suhteliselt enam liiklusõnnetusi. Samas ei ole selget seost võimalik tuvastada indikaatori muutuse suuruse ja valdkondlike SV paigutuste mahu vahel.

5. Kvaliteetsem elukeskkond ja võimekamad institutsioonid

5.1. Puhtam ja mitmekesisem looduskeskkond

5.1.1. I kaitsekategooria liikide leiukohtade arv

Looduskeskkonna olukorda kirjeldame järgnevalt kahe indikaatoriga:

1. I kaitsekategooria liikide leiukohtade arv ning
2. viimase 12 kuu jooksul keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste arv.

Vastavalt looduskaitseseadusele[9] on I kaitsekategooria liigid need, mis on Eestis haruldased, esinevad väga piiratud alal, vähestes elupaikades või väga hajusate asurkondadena, samuti liigid, mis on hävimisohus, mille arvukus on inimtegevuse mõjul vähenenud, elupaigad ja kasvukohad rikutud kriitilise piirini ja väljasuremine Eesti looduses on ohutegurite toime jätkumisel väga tõenäoline. I kaitsekategooria liikide kõikide teadaolevate elupaikade või kasvukohtade kaitse tagatakse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega. I kaitsekategooriasse kuuluvate liikide nimekiri on sätestatud Vabariigi Valitsuse määrusega[10]. I kaitsekategooria liikide leiukohtade arv näitab ühelt poolt seda, kui hästi toimib keskkonnaseire ning teisalt liigirikkuse olukorda. I kaitsekategooria leiukohad registreeritakse looduskaitseregistris[11].

I kaitsekategooria liikide leiukohtade arv on vaatlusalusel perioodil oluliselt kasvanud. 2007. aastal oli leiukohti Eestis kokku 1397 ja 2013. aastal 2656, kasv oli pea kahekordne. Suurem kasv oli Harju- ja Tartumaal ning vähem uusi leiukohti lisandus Valga- ja Võrumaal (vt joonis 52).

[9] Looduskaitseseadus (vastu võetud 21.04.2004, RTI 2004, 38, 258, jõust. 10.05.2004, viimane red. 01.08.2014, RTI 08.07.2014, 20.

[10] I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu, VV määrus, vastu võetud 20.05.2014 RTI 2004, 44, 313, joust. 24.05.2014. Viimane red. 21.06.2014, RTI 18.06.2014, 20.

[11] http://loodus.keskkonnainfo.ee/eelis/ - Keskkonnaagentuuri Eesti Looduse Infosüsteem

JOONIS 52. I KAITSEKATEGOORIA LEIUKOHTADE ARVU MUUTUS 2007-2013 (%)

Allikas: http://loodus.keskkonnainfo.ee/eelis - Eesti Looduse Infosüsteem

Enim I kaitsekategooria leiukohti on Tartu-, Lääne- ja Hiiumaal, kus 100 km^2 kohta on vastavalt 18,8, 13,6 ja 12,2 leiukohta. Üldisema tendentsina on neis maakondades, kus oli 2007. aastal rohkem leiukohti, ka 2013. aastal rohkem leiukohti (vt joonis 53 ja lisas 1 joonis 129).

JOONIS 53. I KAITSEKATEGOORIA LEIUKOHTADE ARV MAAKONNA 100 KM^{2}KOHTA 2007 JA 2013

Allikas: http://loodus.keskkonnainfo.ee/ - Eesti Looduse Infosüsteem

SV meetmetest vaadati siia kategooriasse liigitatuna järgmisi:

1) 2.2.3 Looduse mitmekesisuse säilitamine (Avatud taotlemine)
2) 2.2.5 Kaitsealade kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks
3) 2.2.6 Looduse mitmekesisuse säilitamine (Investeeringute kava)
4) 2.1.11 Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks
5) 2.1.10 Vooluveekogude seisundi parandamine (avatud taotlemine)
6) 2.1.4 Vooluveekogude seisundi parandamine (investeeringute kava)

Kokku tehti nende meetmete alt ELi vahendite väljamakseid 32,5 mln euro ulatuses, millest 14 mln on üleriiklikud või maakondadevahelised projektid. Kõiki projekte arvesse võttes oli toetuse suurus 749 eurot km^2 kohta. Suuremad toetuste summad olid Põlvamaal[12] (1812 eurot km^2 kohta), Harjumaal[13] (1463), Lääne-Virumaal (1354) ja Tartu- ning Läänemaal (vastavalt 1135 ja 1182). Kõige väiksem toetuse summa oli Raplamaal, kus see jäi alla 100 euro km^2 kohta. Maakonnad, kuhu pindalaühiku kohta läinud toetuste summad olid suuremad, kasvas statistilistelt oluliselt enam ka I kaitsekategooria leiukohtade arv (vt joonis 54).

JOONIS 54. I KAITSEKATEGOORIA LEIUKOHTADE ARVU MUUTUS MAAKONNAS 2007-2013 (%) JA SV VALDKONDLIK TOETUS

[12] Proportsionaalselt suurim projekt Põlvamaal oli Leevijõe paisjärvede korrastamine (2,2 mln eurot).

[13] Valdkonna projektidest suurim oli Kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks (1,55 mln eurot).

(EUR/KM2)

Allikas: http://loodus.keskkonnainfo.ee/ - looduskaitseregistri andmebaas, SFOS, autorite arvutused

PRIA toetusi on looduskaitse teemadesse suunatud üle 10 korra rohkem kui struktuurivahenditest, kokku 240,3 miljonit eurot. Seos toetuste summa ning I kaitsekategooria liikide leiukohtade arvu muutuse vahel on sarnane (joonis 55, lisa 3) nii siis kui PRIA toetustega ei ole arvestatud kui siis kui nendega arvestatakse.

JOONIS 55. I KAITSEKATEGOORIA LEIUKOHTADE ARVU MUUTUS MAAKONNAS 2007-2013 (%) NING SV JA PRIA VALDKONDLIK TOETUS (EUR/KM^2)

Allikas: http://loodus.keskkonnainfo.ee/ - looduskaitseregistri andmebaas, SFOS, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Kuigi keskmine I kaitsekategooria leiukohtade arv on kasvanud enamikes maakondades, on kasv olnud ebaühtlane ja seetõttu on maakondlikud erinevused kasvanud. Maakondades, kus varasemalt juba oli palju leiukohti, oli 2013. aastal veelgi rohkem leiukohti ja maakonnad, kus oli vähe leiukohti, oluliselt leiukohti juurde ei lisandunud. Seega on maakondadevahelise varieeruvuse näitajad kasvanud.

TABEL 16. I KATEGOORIA LEIUKOHAD 100 KM^2 KOHTA ARVU VARIEERUVUSE NÄITAJAD MAAKONNITI

	2007	2013
Keskmine	3,3	6,4
Standardhälve	1,9	4,9
Variatsioonikoefitsient	56,74	76,53

Allikas: autorite arvutused

5.1.2. Keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste osakaal

Keskkonnahariduse indikaatorina kasutame keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste osakaalu[14]. Aktiivne osalemine keskkonnateemalistes ettevõtmistes tõstab keskkonnateadlikkuse taset ning viib puhtama elukeskkonna ja loodussäästlikuma käitumiseni.

Enamikes maakondades on keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste osakaalu punkthinnang kasvanud, kuid üheski maakonnas ei saa muutuse olemasolu statistilise olulisusega kinnitada (v.a. Pärnumaa). Nii väikeste valimitega andmete põhjal on maakonniti võimalik vaid välja tuua, et 2008. aastal oli Eesti keskmisest statistiliselt oluliselt madalam keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalemise määr Ida-Virumaal ja 2014. aastal oli keskmisest oluliselt madalam osalemise määr Ida-Virumaal ja Jõgevamaal (vt joonis 56 ja lisas 1 joonis 130).

JOONIS 56. KESKKONNATEEMALISTES ETTEVÕTMISTES OSALENUD INIMESTE OSAKAAL (%)

* Vertikaalsed jooned näitavad vastava aasta punkthinnangut Eestis keskmiselt.

Allikas: Autorite arvutused keskkonnateadlikkuse uuringute algandmete pealt, 2008. a Faktum ja Ariko, 2014. a Turu-Uuringute AS

SV meetmetest liigitatakse selle valdkonna alla järgmised:

[14] Andmed indikaatori arvutamiseks pärinevad Keskkonnaministeeriumi tellitavast u 1000 vastajaga 15-aastaste ja vanemate Eesti elanikkonna keskkonnateadlikkuse küsitlusuuringutest. 2008. a viis küsitlusuuringu läbi Faktum ja Ariko ja 2014. aastal Turu-Uuringute AS. Inimeste osakaal, kes on teinud vähemalt üks kord ühte järgnevatest viimase 12 kuu jooksul: osalenud keskkonnateemalistel ettevõtmistel, käinud loodusõpperadadel, ettevalmistatud matkaradadel, külastanud keskkonnahariduskeskust, loodusmaja, kaitseala või rahvuspargi külastuskeskust, loodusmuuseumi, külastanud looduse- ja keskkonnateemalisi üritusi.

1) 1.1.9 Keskkonnahariduse arendamine

2) 2.2.7 Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine

Kokku tehti nende kahe meetme raames väljamakseid 23,6 mln eur, millest 7 mln eur olid üleriiklikud projektid. Keskmiselt ühe elaniku kohta oli toetus Eestis 17,85 eur. Otse maakonda läks vaatlusaluste meetmete alt toetuseid Harju-, Hiiu-, Lääne-Viru-, Pärnu-, Saare- ja Tartumaale. Teiste maakondade toetused on leitud üleriiklike/maakondadevaheliste projektide jaotamise teel. Kuna indikaatori muutused ja väärtused ei eristu statistiliselt oluliselt üksteisest, siis ei ole võimalik ka seoseid rahade jaotuse ja indikaatori vahel selgelt välja tuua. Statistilise olulisusega keskmisest madalama osalusega maakonnad Ida-Virumaa ja Jõgevamaa on saanud sama palju toetust kui keskmisest mitte eristuvad Võru-, Lääne-, Rapla- või Viljandimaa.

JOONIS 57. KESKKONNATEEMALISTES ETTEVÕTMISTES OSALENUD INIMESTE OSAKAALU PUNKTHINNANG 2008. A (%) JA SV VALDKONDLIK TOETUS (EUR/ELANIKE ARV)

Allikas: Autorite arvutused keskkonnateadlikkuse uuringute algandmete pealt, 2008. a Faktum ja Ariko, 2014. a Turu-Uuringute AS, SFOS

JOONIS 58. KESKKONNATEEMALISTES ETTEVÕTMISTES OSALENUD INIMESTE OSAKAALU PUNKTHINNANGUTE ERINEVUS 2008-2014. A (PP) JA SV VALDKONDLIK TOETUS (EUR/ELANIKE ARV)

Allikas: Autorite arvutused keskkonnateadlikkuse uuringute algandmete pealt, 2008. a Faktum ja Ariko, 2014. a Turu-Uuringute AS, SFOS

5.1.3. Veemajandus

Veemajanduse olukorra muutust mõõdame joogiveekvaliteedi indikaatoriga, mille väärtuse tuletame regulaarsete ühisveevärkide joogivee järelevalve tulemuste alusel[15]. Elukeskkonna paranemise kontekstis hindame veemajanduse indikaatorina nende inimeste osakaalu maakonna elanikest, kelle jaoks vähemalt üks joogivee kolmest kvaliteedinäitajast (mikrobioloogilised, keemilised kvaliteedinäitajad või indikaatornäitajad) ei vasta seatud nõuetele.

Kõikides maakondades vähenes nõuetele mittevastavat joogivett saavate elanike osakaal perioodil 2007-2013 (vt joonis 59). Suurim paranemine toimus Ida-Viru-, Hiiu- ja Raplamaal, kus joogivee kvaliteet paranes ligikaudu kolmandiku elanikkonna jaoks. Neis kolmes maakonnas oli ka algne olukord halvem ehk nõuetele mittevastavate ühisveevärkide poolt teenindatud inimeste arv oli suurem (vt joonis 60).

[15] Järelvalvet joogivee kvaliteedi üle teostab Terviseamet, lähtudes sotsiaalministri 2002. aasta 31. juuli määrusest nr 82 „Joogivee kvaliteedi- ja kontrollinõuded ning analüüsimeetodid“. Antud määruses sätestatakse kolm näitajate gruppi, mida ühisveevärkides joogivee kvaliteedi hindamisel mõõdetakse: mikrobioloogilised, keemilised kvaliteedinäitajad ning indikaatorid. Terviseameti poolt iga-aastaselt avaldatavas statistikas on iga joogivee käitleja kohta kõigi kolme näitajate grupi osas välja toodud, kas mõõtmised vastasid nõuetele või mitte. Samuti on esitatud nende inimeste arv, keda antud käitleja joogiveega varustab.

JOONIS 59. NÕUETELE MITTEVASTAVA JOOGIVEEGA VARUSTATUD ELANIKE OSAKAALU MUUTUS MAAKONDADES (PP, 2013-2007)

Allikas: Terviseamet, autorite arvutused.

Vaatamata sellele, et Ida-Virumaal ja Hiiumaal oli suurim paranemine, on neis maakondades siiski endiselt suurim osakaal elanikke, kelle joogivesi tuleb veevärkidest, mille kõik näitajad ei ole nõuetega kooskõlas. Hiiumaal on selliseks põhjuseks Käina aleviku ja Ida-Virumaal Narva linna nõuetele mittevastavate näitajatega veevarustus.

JOONIS 60. NÕUETELE MITTEVASTAVA JOOGIVEEGA VARUSTATUD ELANIKE OSAKAAL MAAKONDADE ELANIKEST (2007 JA 2013).

Allikas: Terviseamet, autorite arvutused

Joogivee kvaliteedi indikaator on enamikes maakondades stabiilselt paranenud, st kvaliteedinõuetele mittevastava vee saajate osakaal on igal pool langenud (vt joonis 61). Siiski on mõnede maakondade puhul perioodi jooksul ette tulnud ka olukorra halvenemist (joonis 61). Üksikud suuremad vee kvaliteedi langused on tingitud probleemidest suurte ühisveevärkide juures, mis teenindavad maakonna mõistes olulist elanike hulka. Näiteks kasvas 2010. aastal Raplamaal järsult ebakvaliteetse joogiveega varustatud elanike arv seoses probleemide tekkega Märjamaa ühisveevärgis, mis varustab joogiveega maakonna suuruselt kolmandat asulat.

JOONIS 61. NÕUETELE MITTEVASTAVA JOOGIVEEGA VARUSTATUD ELANIKE OSAKAAL MAAKONDADE ELANIKEST (2007-2013).

Allikas: Terviseamet, autorite arvutused.

Struktuurivahendite meetmetest seostub joogivee kvaliteediga otseselt „Veemajanduse infrastruktuuri arendamine“ (meede 2.1.1). Toetuste summa maakonna elanike arvu kohta varieerub maakondade lõikes 0,38-st eurost Hiiumaal 870 euroni Järvamaal. Järgneval joonisel (joonis 62) on koos esitatud struktuurivahenditest eraldatud toetuse summa inimese kohta ja joogivee indikaatori paranemine perioodi 2007-2013 jooksul.

Selgelt eristub Hiiumaa, kus võrreldes 2007. aastaga sai täiendavalt pea kolmandik elanikest varustatud nõuetele vastava joogiveega, samal ajal kui struktuurivahenditest eraldati veemajanduse ja infrastruktuuri arendamise eesmärgil Hiiumaale vaid ca 3300 eurot (vt joonis 63). Hiiumaal paranesid suurt hulka inimesi teenindavate ühisveevärkide kvaliteedinäitajad suhteliselt väikese struktuurivahendite rahalise paigutusega. Teise äärmusena eristub Järvamaa, kuhu elanike arvu kohta eraldati enim toetusi, kuid joogivee indikaatori paranemine oli üks tagasihoidlikematest.

Tartu- ja Saaremaa elanikest oli 2007. a nõuetele mittevastava joogiveega varustatud väga väike osakaal (vt joonis 61) ja veemajanduse infrastruktuuri arendamiseks antud toetuste summad inimese kohta olid nendes maakondades samuti kõige väiksemad, kui Hiiumaa kõrvale jätta.

SV rahapaigutuse ja kvaliteetset joogivett tarbivate inimeste osakaalu algtaseme, kuid ka joogivee kvaliteedi muutuse, vahel ei ilmne sisukat ja statistiliselt olulist seost (joonis 62 ja joonis 63, lisa 3).

JOONIS 62. STRUKTUURIFONDIDE VAHENDITEST ERALDATUD TOETUSED (EUROT ELANIKU KOHTA) JA VEEKVALITEEDI INDIKAATOR 2007 (%) MAAKONNITI

Allikas: Terviseamet, SFOS, autorite arvutused.

JOONIS 63. STRUKTUURIFONDIDE VAHENDITEST ERALDATUD TOETUSED (EUROT ELANIKU KOHTA) JA JOOGIVEE KVALITEEDI PARANEMINE (%) MAAKONDADE LÕIKES.

Allikas: Terviseamet, SFOS, autorite arvutused.

PRIA vahenditest eraldati joogivee kvaliteedi parandamiseks 9,5 miljonit eurot, maakondade keskmisena 15,1 eurot elaniku kohta. Seost toetuste suuruse ja vee kvaliteedi vahel ei ilmne ka PRIA toetusi arvesse võttes (joonis 64, lisa 3).

JOONIS 64. STRUKTUURIFONDIDE JA PRIA VAHENDITEST ERALDATUD TOETUSED (EUROT ELANIKU KOHTA) JA JOOGIVEE KVALITEEDI PARANEMINE (%) MAAKONDADE LÕIKES.

Allikas: Terviseamet, SFOS, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Kui suur on struktuurivahendite otsene mõju joogivee kvaliteedi paranemisele, ei saa sellise analüüsi põhjal öelda. Võimalik, et maakondade lõikes põhjustavad erisusi ühisveevärgiga seotud elanike erinevad osakaalud[16], struktuurivahendite-välised investeeringud või mõned muud tegurid. Samas on selge, et kui tänu struktuurivahenditele tehti vee kvaliteeti tõstvaid investeeringuid, mis ilma toetuseta oleks jäänud tegemata, siis on tõenäoline, et struktuurivahendid on suurendanud inimeste joogiveekvaliteedi näitajaid (vt joonis 63).

Üldise joonena saab välja tuua, et kõikides maakondades on toimunud joogivee kvaliteedi paranemine, keskmine kvaliteedinõuetele mittevastavat joogivett tarbivate inimeste osakaal on langenud. Näitaja standardhälve on samuti vähenenud, kuid aeglasema tempoga. Variatsioonikoefitsient antud perioodil kasvas, sest võrreldes oluliselt madalama keskmise näitajaga on standardhälve suhteliselt suurem.

[16] Terviseameti andmetel ligikaudu 86% elanikest.

Maakondadevaheline erinevus kvaliteetset vett saava elanikkonna osakaalu poolest, mõõdetuna variatsioonikoefitsiendiga[17], suurenes (tabel 17).

TABEL 17. JOOGIVEEKVALITEEDI INDIKAATORI VARIEERUVUS MAAKONNITI

	2007	2013
Keskmine	0,22	0,06
Standardhälve	0,21	0,14
Variatsioonikoefitsient	94,42	234,55

Allikas: autorite arvutused

5.1.4. Jäätmemajandus

Jäätmemajandusega seotud meetmed saab laias laastus jagada kaheks: esimesed on seotud reostuskollete korrastamise ja likvideerimisega, teised prügi sorteerimisega. Jäätmemajandusele tehtud SV väljamaksed kokku ulatusid perioodil 2007-2013 üle 94 mln euro, sellest ca 79% suunati reostusallikatele ja 21% sorteerimisele. Kuna tegemist on sisulises mõttes väga erinevat laadi tegevustega, siis tuleb jäätmemajanduse juures vaatluse alla kaks eraldi indikaatorit – esimene puudutab korrastatud või suletud reostusallikaid ja teine prügi sorteerimist.

Reostuskollete korrastamine, sulgemine ja likvideerimine

Antud indikaatori puhul saab eristada esiteks tava-, ohtlike ja tööstusjäätmete prügilate sulgemist ja juba suletud prügilate korrastamist ning teiseks vanade reostusallikate likvideerimist. Kuna olemuslikult on tegemist kahe erineva tegevusega, on järgnevalt mõlema kohta põgus ülevaade antud.

Riigi jäätmekavas 2008-2013[18] seati eesmärgiks keskkonnanõuetele mittevastavate prügilate osakaalu tõstmist 100%-ni, mis tähendab kõigi selliste prügilate korrastamist (Keskkonnaministeerium 2008, lk 37). Selline eesmärk ka täideti. SV toetustest on keskkonnanõuetele mittevastavate prügilate korrastamisega seotud järgnevad meetmed:

- 2.1.2 Nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemine
- 2.1.3 Põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavate prügilate sulgemine ja korrastamine (ainult Ida-Virumaal)
- 2.1.8 Põlevkivienergeetika jäätmehoidlate sulgemine ja tuhaärastussüsteemi uuendamine (ainult Ida-Virumaal)

Järgmises tabelis on esitatud suletud või korrastatud prügilate ja ladestusalade arv ning SV väljamaksete summa maakondade lõikes.

[17] Variatsioonikoefitsient ei ole hea näitaja hindamaks osakaalude varieeruvusi, sest juhul kui võtta ühte pidi osakaal, siis võib variatsioonikoefitsient suureneda sama kui teistpidi osakaalust see väheneks. Antud juhul, kui joogiveekvaliteedi varieeruvust ei mõõdaks mitte nõuetele mittevastavat vett saavate inimeste osakaaluga vaid nõuetekohast vett saavate inimeste osakaaluga, siis variatsioonikoefitsient väheneks 26,7 pealt 14,8 peale. Seepärast on ühe osakaalu näitava näitaja sees varieeruvuse mõõtmiseks parem kasutada standardhälvet, mis praegusel juhul on vähenenud.

[18] Keskkonnaministeerium (2008). Riigi jäätmekava 2008-2013, https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/0000/1296/9913/13011973.pdf

TABEL 18. SULETUD VÕI KORRASTATUD PRÜGILATE JA LADESTUSALADE ARV JA SV VÄLJAMAKSED MAAKONNITI

	Prügilad ja ladestusalad		Jääkreostusobjektid	
Maakond	Objektide arv	Toetused (eur)	Objektide arv	Toetused (eur)
Harju	3	1 047 948	6	4 475 941***
Hiiu	1	45 926		
Ida-Viru*	15	43 888 293	2	1 109 571
Jõgeva			2	381 316
Järva**				
Lääne				
Lääne-Viru	2	749 363	2	1 145 190
Põlva	1	323 325		
Pärnu	9	3 830 971		
Rapla				
Saare	2	1 764 145		
Tartu	2	7 604 189		
Valga	2	375 025		
Viljandi	3	1 909 056	1	1 472 221
Võru	1	84 523	1	2 161 832
Kokku	**39**	**61 622 763**	**14**	**10 746 071**

* Ida-Virumaa oli ainus maakond kuhu suunati toetused 2.1.3 ja 2.1.8 (kokku mahus ca 43 mln eurot, ehk üle 75% kõigist tabelis esitatud maksetest).

** Jäätmemajandusega seonduvatest toetustest suunati Järvamaale ca 1,6 mln eurot Väätsa jäätmekäitluskeskuse ladestusala laiendamiseks.

*** Lisaks eraldati Harjumaal 4155 eurot jääkreostusobjektide inventariseerimiseks.

Allikas: Jäätmekava 2008-2013, SFOS, autorite arvutused

Samuti nägi Riigi jäätmekava 2008-2013 ette vanade reostuskollete likvideerimise, millega SV meetmetest on konkreetselt seotud saastunud pinnase likvideerimise endistel sõjaväe- ja tööstusaladel (kahes etapis). Esimeses etapis kaasati 10 ja teises 4 objekti. Kokku on jääkreostuse likvideerimiseks suunatud üle 10 miljoni euro, millest üle 50% on läinud Harju- ja Ida-Virumaa objektidele. Seega, võrreldes eelnevalt vaadatud prügilate korrastamisega, on jääkreostuse likvideerimiseks suunatud vähem vahendeid.

Reostuskollete puhul pole sisukas vaadata indikaatori dünaamikat üle aastate. Keskkonnanõuetele mittevastavate prügilate korrastamine viidi läbi maakondades, kus selliseid prügilaid eksisteeris. Eesmärgiks seati kõigi selliste prügilate korrastamine ja see eesmärk ka täideti. Kuna teistes maakondades ei ole selliseid prügilaid, siis võib väita, et olukord maakondade vahel muutus SV abil võrdsemaks. SV toetuste osas pole maakondade lõikes mõistlik otsida sisulisi seoseid korrastatud prügilate arvu või pindalaga erinevates maakondades, kuna toetused sõltuvad konkreetsete objektide keerukusest. Sama käib ka jääkreostuse objektide kohta, kuigi seal pole kõiki objekte likvideeritud. Samuti võidakse analüüside tulemusena tulevikus uusi jääkreostuse alasid avastada.

On selge, et reostuskollete korrastamisse või likvideerimisse suunatud vahendid avaldavad positiivset mõju loodus- ja inimeste elukeskkonnale. Samas on seda keeruline mõõta. Indikaatoriks võiks kaaluda pinnavee kvaliteedi näitaja, mille kohta on üle aastate võrreldavad näitajad alates aastast 2010. Pinnavee kvaliteedi näitajate alusel indikaatori välja töötamisel tuleb arvestada sellega, et vooluveekogud läbivad

mitmeid maakondi ja seisuveekogud võivad olla samuti mitme maakonna piirides. Seega haldusterritoriaalse jaotuse järgi sisuka indikaatori koostamine on keerukas ja indikaatori tulemuste tõlgendamine samuti.

Sorteeritud olmeprügi

Umbes viiendik jäätmemajandusega seotud SV meetmetest puudutas kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamist. Sellega seoses on üheks jäätmemajanduse indikaatoriks valitud sorteeritud olmeprügi osakaal kõikidest olmejäätmetest[19]. Olmejäätmetest on maha arvestatud pinnas ja kivid ning septikusetted. Samuti peetakse pakendite kohta eraldi arvestust (kuigi arvestatav osa neist tuleb olmest), seega ei sisalda sorteeritud olmeprügi pakendeid.

Järgneval joonisel on esitatud sorteeritud prügi osakaal erinevates maakondades aastal 2013. Ülejäänud maakondadest eristuvad selgelt kolm: Tartu-, Harju- ja Viljandimaa, kus sorteeritud olmeprügi osakaal oli 2013. aastal suurem kui 20%. Kõige tagasihoidlikumalt sorteeriti prügi Kagu-Eesti maakondades, saartel ja Ida-Virumaal.

JOONIS 65. SORTEERITUD OLMEJÄÄTMETE OSAKAAL OLMEJÄÄTMETE KOGUTEKKEST 2013 (%)

Allikas: Jäätmearuandluse infosüsteem, autorite arvutused.

Vaadates sorteeritud prügi osakaalu dünaamikat perioodil 2007-2013, siis on see indikaator küllaltki volatiilne. Mitmes maakonnas tõusis ja langes indikaator järsult perioodil 2007-2010, kuid pärast seda on näitaja stabiilsemaks muutunud. Ühtse joonena torkab maakondade lõikes silma märgatav kasv 2008. aastal.

Indikaatori suurtel kõikumistel ja järsul tõusul 2008. aastal on mitu põhjust. Esiteks langes analüüsitava perioodi algus kokku ajaga, kui Eestisse rajati hulgaliselt jäätmejaamu. Kui aastal 2007 oli jäätmejaamu üle riigi kokku 29 (Keskkonnaministeerium 2008, Lisa 7 lk 12), siis aastaks 2012 oli nende arv tõusnud juba

[19] Täpsemalt olmejäätmed ja samalaadsed kaubandus-, tööstus- ja ametiasutuste jäätmed, sealhulgas liigiti kogutud jäätmed.

90ni (Keskkonnaministeerium 2014, lk 13). Teine oluline aspekt on see, et 2007. aasta alguses võeti Keskkonnaministeeriumi poolt vastu määrus „Olmejäätmete sortimise kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“[20], kus täpsustati omavalitsuse rolli olmejäätmete sortimise ja kogumise korraldamises.

Kolmanda tegurina mängib ilmselt rolli ka majanduskriis, mis tõi kaasa olmeprügi kogutekke vähenemise. Eestis tervikuna vähenes olmeprügi kogus ca 650 000 tonnilt 2007. aastal alla 450 000 tonni aastal 2009 ja alla 400 000 tonni aastatel 2012 ja 2013. Lõviosa langusest tuli suurte elanike arvuga maakondadest (Harju- ja Tartumaa). Majanduskriisi mõju võis avalduda mitmel moel: ühest küljest vähenes inimeste tarbimine, teisalt langes aktiivsus ehitussektoris. Sõltuvalt sellest, kui suure osakaalu kõikidest olmejäätmetest eri allikad erinevates maakondades moodustasid ja kui kõrged olid neis sorteeritud jäätmete osakaalud, võisid mõjud maakondades varieeruda. Käesoleval juhul on oluline üldine dünaamika ning niivõrd detailseid andmeid pole vaadatud.

JOONIS 66. SORTEERITUD OLMEJÄÄTMETE OSAKAAL OLMEJÄÄTMETE KOGUTEKKEST 2007-2013 (%)

Allikas: Jäätmearuandluse infosüsteem, autorite arvutused.

SV meetmetest on olmejäätmete sortimisega seotud meede 2.1.6, „Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine“. On selge, et taaskasutusse suunamise toetused ei pruugi otseselt sortimisega seotud olla. Joonis 67 illustreerib, et meetme 2.1.6 raames tehtud toetuste ja sorteeritud prügi osakaalu muutuse vahel on nõrk negatiivne trend, mis pole statistiliselt oluline (lisa 3). Samas on selline tulemus peamiselt tingitud kahest asjaolust:

1) Üksikutes maakondades tehti suuri investeeringuid: Raplamaal toetati ligikaudu 4 mln euroga investeeringut klaasijäätmete kasutamiseks tootmisprotsessis, kuid siin kasutatav indikaator ei

[20] Olmejäätmete sortimise kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused, Keskkonnaministri määrus nr. 4, vastu võetud 16.01.2007, RTL 2007, 9, 140 https://www.riigiteataja.ee/akt/12779785

sisalda pakendijäätmeid; Järvamaale maksti üle 1 mln euro toetust AS Väätsa Prügila jäätmete ümberlaadimisjaama rajamiseks; Põlvamaal üle 700 000 euro jäätmejaama ehituseks.

2) Enamikes maakondades kajastuvad kaks üleriigilist projekti (kogumahud ca 270 000ja 160 000 eurot, mis on maakondade vahel jagatud proportsionaalselt elanike arvuga. Seetõttu ongi järgneval joonisel näha, et paljud maakonnad said elaniku kohta võrdse summa 33 senti toetust.

JOONIS 67. SV VALDKONDLIKUD TOETUSED (EUR ELANIKU KOHTA) JA SORTEERITUD OLMEJÄÄTMETE OSAKAALU MUUTUS 2007-2013 (PROTSENDIPUNKTI)

Allikas: Jäätmearuandluse infosüsteem, SFOS, autorite arvutused

Olmejäätmete sorteerimise puhul peaks edasiminekut kajastama sorteeritud jäätmete osakaalu kasv. Eelnevad joonised illustreerivad aga, et mitmes maakonnas on indikaatori väärtus vähenenud, kõige enam Jõgeva- ja Raplamaal. Eestis tervikuna on olukord siiski mõnevõrra paranenud. Maakondade keskmine indikaator on kasvanud 10%-ni, kuigi samal ajal on kasvanud ka hajuvus mõõdetuna standardhälbega (vt tabel 19). Variatsioonikoefitsient on jäänud ligikaudu samale tasemele.

TABEL 19. SORTEERITUD OLMEJÄÄTMETE OSAKAALU VARIEERUVUSE NÄITAJAD 2007 JA 2013

	2007	2013
Keskmine	8,00%	10,32%
Standardhälve	5,49%	6,23%
Variatsioonikoefitsient	68,63	60,35

Allikas: Autorite arvutused

5.1.5. Kokkuvõte

Kuigi kõigis maakondades on lisandunud I kaitsekategooria leiukohti, siis regionaalsed erinevused kaitsealuste liikide I kategooria leiukohtade osas maakondade vahel on suurenenud. Seisukohta taaskasutatud prügi osakaalu ja keskkonnahariduse indikaatori muutuse osas on keerukas anda, sest tegemist on väga volatiilsete näitajatega ning olulisi suuri muutuseid ei ole võimalik maakondade vahelistes erinevustes määrata.

Joogivee kvaliteedi osas on toimunud ühtlaselt kõikides maakondades paranemine ning ka erinevused maakondade vahel on vähenenud (mõõdetuna standardhälbega). Prügilate ja jääkreostusobjektide korrastamise ja sulgemisega on selgelt maakondlikke erinevusi vähendatud. Perioodi jooksul suleti kõik vanad prügilad ning seega said sellest otsest kasu maakonnad, milles sellised prügilad asusid. Samas, kuna teistes maakondades selliseid objekte ei olnud, siis lõpptulemusena on olukord maakonniti ühtlasem.

Ühtset hinnangut regionaalsete näitajate ühtlustumisele keskkonnavaldkonnas ei saa anda. Lisaks sellele, et erinevad indikaatorid on erineva täpsusega, oleks sisulise poole pealt vaja indikaatoreid täiendada. SV toetustega suletud prügilad ja jääkreostusobjektid näitavad küll ühest küljest otseselt SV mõju keskkonna parandamisele ning seeläbi regionaalsele ühtlustumisele, kuid selliselt ei mõõdeta muid keskkonda mõjutavaid näitajaid (nagu tööstuse või põllumajanduse läbi tekkiv koormus keskkonnale). Seepärast tuleks indikaatorite kogumit täiendada ning võimalusel lisada edaspidi näiteks pinnavee kvaliteedi mõõdik, kui seda on võimalik mõistlikult maakondade lõikes võrrelda.

SV valdkondlike toetustega on nimetatud indikaatorite algtasemete ja muutuste seost keeruline tuvastada ning enamiku näitajatega statistiliselt olulisi seoseid välja ei joonistu. Kõikidest testitud seostest on statistiliselt oluline kaitsealuste liikide leiukohtade arvu muutus ning selle valdkonnaga seotud SV toetus maakonna km^2 kohta seos. Samuti on ilmne, et seos eksisteerib kogu valdkonda paigutatud SV summa ning likvideeritud või korrastatud prügilate vahel. Muid statistiliselt olulisi seoseid SV toetuste ja valitud indikaatorite vahel ei tuvastatud.

5.2. Konkurentsivõimelisem ja kvaliteetsem tehiskeskkond

5.2.1. Eriarstiabi kättesaadavus

Arstiabi kättesaadavust mõõdame Eesti sotsiaaluuringu põhjal inimeste hinnangutega eriarstiabi kättesaadavusele[21]. Ühest küljest võtab inimeste hinnang arvesse seda, kas inimene saab oma vajadused muul moel lahendatud (nt hooldusteenuste ja esmatasandi arstiabiga) ning teisalt, kui on vajalik eriarstiabi, siis kas sellele on olnud piisav ligipääs.

Inimeste osakaal, kellel oli küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul probleeme eriarstiabi saamisel, oli 2007. aastal 8,8% ja 2013 aastal 8%. Need hinnangud ei ole statistiliselt olulisel määral erinevad.

Inimeste hinnangud eriarstiabi kättesaadavusele on statistiliselt oluliselt muutunud Harju- ja Põlvamaal, kus eriarstiabi kättesaadavus on paranenud vähesel määral. Saare-, Hiiu- ja Viljandimaal on inimeste osakaal, kelle jaoks valmistas probleeme eriarstiabi kättesaadavus, vaatlusaluste aastate võrdluses

[21] Indikaator põhineb Statistikaameti regulaarsel küsitlusuuringul Eesti sotsiaaluuring (vt Statistikaamet 2010), mille isikuküsitluse ankeedile vastavad leibkonnaliikmed, kes on 15-aastased või vanemad. Indikaator on kombineeritud küsimuse „Mis oli peamine põhjus, miks Te eriarsti abi või konsultatsiooni ei saanud?“ vastusevariantide põhjal. Indikaatori jaoks leitakse nende osakaal, kes vastasid positiivselt ühele järgnevatest: 01 Ma ei saanud seda endale lubada majanduslikel põhjustel; 04 Ma ei teadnud ühtki head arsti, kelle juurde minna; 06 Liiga pikk vahemaa, sõiduraskused; 07 Liiga pikk ootejärjekord; 08 Mul ei olnud kehtivat ravikindlustust; 09 Mul ei olnud saatekirja.

statistiliselt olulisel määral mõnevõrra vähenenud. Teistes maakondades toimunud muutused ei eristu statistiliselt oluliselt 2007 ja 2013. aasta võrdluses (vt joonis 69).

JOONIS 68. INIMESTE OSAKAALU MUUTUS (PROTSENDIPUNKTI), KELLE JAOKS 12 KUU JOOKSUL EI ESINENUD OLUKORDI, KUS EI SAANUD ERIARSTIABI VÕI KONSULTATSIOONI

Allikas: EU-SILC 2007, 2013

JOONIS 69. INIMESTE OSAKAAL (PUNKTHINNANGUD USALDUSPIIRIDEGA), KELLE JAOKS 12 KUU JOOKSUL EI ESINENUD OLUKORDI, KUS EI SAANUD ERIARSTIABI VÕI KONSULTATSIOONI

Allikas: EU-SILC 2007, 2013

SV meetmetest vaatame indikaatori seost järgmiste meetmetega, mis otseselt või kaudselt võiksid mõjutada inimeste eriarstiabi kättesaadavuse hinnanguid:

1) 2.6.1 Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine,
2) 2.6.2 Riiklike hoolekandeasutuste reorganiseerimine,
3) 2.6.3 Õendus- ja hooldusteenuste infrastruktuuri arendamine.

Nimetatud meetmete alt on kokku tehtud SV toetuste makseid 128,8 mln eurot ning keskmiselt Eestis elava inimese kohta on vahendite maht 98 eurot. Esimese ja vaatlusalustest meetmeist suurima alt (76,5 mln) on maakondlikult rahad liikunud Harju-, Tartu- ja Ida-Virumaale. Kuigi esimese meetme rahaline kulutus on liikunud otse kindlasse maakonda, siis tulenevalt haiglavõrgu korraldusest peaksid nendes maakondades olevad raviasutused teenindama ka teiste maakondade inimesi. Teised kaks meedet on jaotunud maakondlikult ühtlasemalt ning nende maht on vastavalt 29 ja 23 mln eurot. Elaniku kohta vaadates on suuremad summad liikunud Läänemaale[22] ja Lääne-Virumaale[23].

[22] Kokku oli Läänemaal kolm projekti, millest 2/3 moodustas Koluvere hooldekodu reorganiseerimine (4,9 mln eur).

[23] Valdava enamiku moodustas rahalistest vahenditest Lääne-Virumaal Aavere ja Udriku hooldekodude reorganiseerimised.

JOONIS 70. INIMESTE OSAKAAL, KELLE JAOKS 12 KUU JOOKSUL EI ESINENUD OLUKORDI, KUS EI SAANUD ERIARSTIABI VÕI KONSULTATSIOONI2007. A (%) JA SV VÄLJAMAKSETE MAHT ELANIKU KOHTA MAAKONNAS

Allikas: ESU 2007, 2013

JOONIS 71. INIMESTE OSAKAALU MUUTUS, KELLE JAOKS 12 KUU JOOKSUL EI ESINENUD OLUKORDI, KUS EI SAANUD ERIARSTIABI VÕI KONSULTATSIOONI (PP) JA SV VÄLJAMAKSETE MAHT ELANIKU KOHTA MAAKONNAS

Allikas: ESU 2007, 2013

SV rahade jaotus maakondadesse ei ole tuvastavas seoses inimeste osakaaluga, kellel oli probleeme eriarstiabi kättesaadavusega (vt joonis 70). Inimeste hinnangud eriarstiabi kättesaadavusele ei ole nähtavas seoses vaatlusalustest meetmetest tehtud rahapaigutustega maakondadesse. Suuremad rahapaigutused maakonnas (Läänemaa, Harju, Ida-Viru ja Lääne-Viru) ei too kaasa nende maakondade elanike paremaid hinnanguid arstiabi kättesaadavusele võrrelduna maakondadega, kuhu rahapaigutused olid väiksemad (vt joonis 71).

Elanike osakaalude varieeruvus maakonniti on vähenenud, mis näitab, et maakondade olukord on mõnevõrra ühtlasem aastal 2013, võrreldes aastaga 2007.

TABEL 20. MAAKONDLIKU ERIARSTIABI KÄTTESAADAVUSE PROBLEEMIDETA ELANIKKONNA OSAKAALU VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
Keskmine	0,945	0,939
Standardhälve	0,040	0,030
Variatsioonikoefitsient	0,043	0,031

Allikas: autorite arvutused

5.2.2. Eluruumide paranemine

Rekonstrueeritud korterelamud

Elukeskkonna paranemist mõõdame SV abil renoveeritud korterelamutes elavate leibkondade arvu suhtega kõikidesse maakonnas elavatesse leibkondadesse[24]. Kuna regionaalne statistika renoveeritud eluruumides elavate inimeste kohta laiemalt puudub, siis on siinkohal võimalik mõõta muutust ainult otseselt SV meetmete abil rekonstrueeritud eluruumide osas.

Kogu Eestis korterelamutes[25] elavate leibkondade osakaal on püsinud stabiilne: 69% 2007. aastal ja 68% 2013. aastal[26]. Ka maakonniti on korterelamutes elavate leibkondade osakaal olnud sel perioodil suhteliselt stabiilne. Uuringu põhjal saadud korterelamutes elajate osakaalude hinnangute usalduspiire arvesse võttes ei saa ühegi maakonna kohta öelda, et oleks toimunud statistiliselt oluline muutus.

Harju-, Ida-Viru- ja Tartumaal kui elanike arvu poolest suurimates ning suuremate linnadega maakondades on suhteliselt enam ka korterelamutes elavaid leibkondi (vt joonis 72). Maakonnad, kus on suhteliselt

[24] KredEx-i toetusel renoveeritud kortermajades elavate leibkondade (KredEXist edastatud andmed) osatähtsus kõikidest kortermajades elavatest leibkondadest (Statistikaamet, veebiandmebaas tabel LEM02. Leibkonnad maakonna järgi) maakonnas.

[25] Korterelamud on kõik korteritega elamud (nii alla kui üle 10 korteriga elamud) ja ühiselamud.

[26] Arvutused põhinevad Statistikaameti poolt regulaarselt teostatava küsitlusuuringul Eesti sotsiaaluuring 2007-2013 (vt Statistikaamet, 2010).

rohkem korterelamutes elavaid leibkondi, saavad ka teoreetiliselt rohkem tulu saada meetmetest, mis on suunatud korterelamute rekonstrueerimisele.

JOONIS 72. KORTERELAMUTES ELAVATE LEIBKONDADE OSAKAAL 2013. AASTAL

Allikas: Eesti Sotsiaaluuring, autorite arvutused

Vaatlusaluse perioodi jooksul korterelamute rekonstrueerimiseks SV toetust[27] saanud korterelamutes elavate leibkondade osakaal maakonna kõikidest korterites elavatest leibkondadest on maakonniti üsna erinev: 13% Raplamaal ja vaid 1% Ida-Viru, Võru- ja Põlvamaal. Kuna maakonniti on ka korterelamutes elavate leibkondade osakaal erinev, siis tulemusena on SV abil paranenud tingimustega eluruumide leibkondade osakaal suurim Harjumaal (parandati tingimusi 6,3%-l leibkondadest, joonis 73). Rapla ja Tartumaal paranes SV toetusega 4-5% leibkondade elamistingimused. Ida-Virumaal, kus on suhteliselt suur korterelamutes elevate leibkondade arv, paranesid SV toetustega aga ainult poole protsendi leibkondade elamistingimused. Samuti parandati SV toel 1% või vähema leibkondade elamistingimusi Põlva-, Võru-, Viljandi-, Hiiu-, Järva- ja Jõgevamaal (joonis 73).

[27] Alates 2009. aastast hakati rekonstrueerimiseks laene andma.

JOONIS 73. SV ABIL REKONSTRUEERITUD KORTERELAMUTES ELAVATE LEIBKONDADE OSAKAALU MUUTUS KÕIKIDEST MAAKONNAS ELAVATEST LEIBKONDADEST 2007-2013. AASTAL (%)

Allikas: KredEx, Eesti Sotsiaaluuring, autorite arvutused

SV meetmetest on osa meetmeid otseselt suunatud elamute energiasäästu suurendamiseks ja teadlikkuse tõstmiseks energiasäästust. Lisaks sellele on energiasäästu ja üldise keskkonnaga seotud meede taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks.

1) 2.3.1 Elanike teavitamine elamute energiasäästlikkusest,
2) 2.3.2 Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti koostamise toetamine,
3) 2.3.3 Korterelamute renoveerimislaen,
4) 2.3.4 Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks.

Kui esimese kolme meetme mõju hindab valitud indikaator otseselt, siis neljanda meetme mõju see ei mõõda. Esimese kolme meetme seos rahalise paigutusega on otseselt seotud ka rekonstrueeritud korterelamutes elavate leibkondade arvu muutuse suurusega. Struktuurivahendite maht on olnud suurim Tartu-, Rapla- ja Harjumaal elaniku kohta ning neis on ka kõige enam SV abil rekonstrueeritud korterelamutes elavate leibkondade arv kasvanud. Harjumaal on kasv olnud suurim, mis viitab võimalikule mastaabisäästule, kus samasuguse rahapaigutusega parandatakse suurema hulga leibkondade elamistingimusi.

JOONIS 74. SV ABIL REKONSTRUEERITUD KORTERELAMUTES ELAVATE LEIBKONDADE OSAKAAL KÕIKIDEST MAAKONNAS ELAVATEST LEIBKONDADEST 2007-2013. AASTAL (%) JA SV TEHTUD VÄLJAMAKSETE MAHT ELANIKU KOHTA (MEETMED 2.3.1, 2.3.2 JA 2.3.3, EUR)

Allikas: SFOS, KredEx, Eesti Sotsiaaluuring, autorite arvutused

SV abil rekonstrueeritud korterelamute indikaatori osas ei ole kogu rekonstrueeritud elamute algtaset teada, samuti ei ole teada perioodi jooksul kõiki rekonstrueeritud korterelamuid (teame ainult SV toetuse abil rekonstrueeritud korterelamuid). Seepärast ei ole võimalik hinnata, kas Harju-, Tartu- ja Raplamaal oli elamufondi algne seis halvem ning oligi vaja suhteliselt rohkem toetust. Samuti ei ole võimalik hinnata kuidas muutus kogu rekonstrueeritud korterelamute arv. Seepärast ei ole võimalik ka hinnata, kas maakonniti on toimunud elamistingimustes ühtlustumine või mitte. Küll aga on eelneva joonise põhjal selge, et seos valdkondlike toetuste ja renoveeritud korterelamutes elavate leibkondade osakaalu vahel on tugev (r_s=0,88, p<0,0001) ja statistiliselt oluline.

Üldisem eluruumide kvaliteet

Otseselt SV abil rekonstrueeritud korterelamutes elavate leibkondade suhtelise arvu muutuse kõrval vaatame üldisema regionaalseid erisusi iseloomustava näitajana leibkondade osakaalu, kes elavad eluruumides, mille katus laseb läbi, seinad, põrand või vundament on niisked, aknaraamid või põrand on pehkinud[28].

[28] Indikaator arvutatakse Statistikaameti Eesti sotsiaaluuringu küsimuse "Kas Teie eluruumiga on seotud mõni järgmistest probleemidest? Kas katus laseb läbi? Kas seinad, põrand või vundament on rõsked? Kas aknaraamid või põrand on pehmed?" alusel. Vastusevariandid küsimusele on „jah" või „ei". Indikaator näitab leibkondade osakaalu, kes vastasid ühele või mitmele väidetest "jah". (Statistikaamet, 2010)

Leibkondade osakaal, kus ei olnud ühtegi kolmest probleemist, suurenes vaatluslause perioodi jooksul. 2007. aastal oli selliseid leibkondi 77% (95%-lised usalduspiirid 76-79%) ja 2013. aastal 82% (95%-lised usalduspiirid 81-83%). Seega keskmisena leibkondade eluruumide kvaliteet paranes ja osaliselt toimus see paranemine ka SV toetuste abil.

Andmete põhjal saame öelda, et statistiliselt oluline paranemine on toimunud Põlva-, Saare-, Ida-Viru- ja Tartumaal (vt joonis 75). Viljandimaal seevastu oli 2013. aastal leibkondi, kus ühtegi kolmest probleemist ei esinenud, vähem kui 2007. aastal. Teistes maakondades ei olnud muutused statistiliselt olulised.

JOONIS 75. LEIBKONDADE, KELLE ELUASEME KATUS EI LASE LÄBI, SEINAD JA PÕRANDAD EI OLE RÕSKED JA AKNARAAMID POLE PEHKINUD, OSAKAALU MUUTUS (2007-2013, PP)

Allikas: Statistikaamet EU-SILC

Leibkondade osakaal, kelle eluruumide katus laseb läbi, põrand või aknad on pehkinud või on probleeme rõskusega, oli 2013. aastal suurem Viljandi, Võru, Jõgeva, Valga, Lääne-Viru ja Saaremaakonnas (vt joonis 76 ja usalduspiiridega hinnangud (lisa 1, joonis 131). Kõige vähem on selliseid leibkondi Harju-, Tartu- ja Läänemaal.

JOONIS 76. LEIBKONDADE, KELLE ELUASEME KATUS EI LASE LÄBI, SEINAD JA PÕRANDAD EI OLE RÕSKED JA AKNARAAMID POLE PEHKINUD, OSAKAAL 2007 JA 2013 (PUNKTHINNANGUD, %)

*hall joon joonisel näitab 45° diagonaali, millel asetsevad punktid on sama suured 2007. ja 2013. aastal.

Allikas: Statistikaamet EU-SILC 2007, 2013, autorite arvutused

JOONIS 77. LEIBKONDADE, KELLE ELUASEME KATUS EI LASE LÄBI, SEINAD JA PÕRANDAD EI OLE RÕSKED JA AKNARAAMID POLE PEHKINUD, OSAKAAL 2007 (%) JA SV TEHTUD VÄLJAMAKSETE MAHT ELANIKU KOHTA (MEETMED 2.3.1, 2.3.2 JA 2.3.3, EUR)

Allikas: Statistikaamet EU-SILC 2007, 2013, SFOS, autorite arvutused

Eluruumide parandamist toetavate SV paigutus maakonna elaniku kohta oli suurem maakondadesse, kus juba eelnevalt (2007) oli vähem leibkondi, kelle eluasemel oli siinkohal arvesse võetud tõsiseid puudujääke (joonis 77). Seos on küllaltki tugev (r_s= 0,61) ja statistiliselt oluline (p=0,015). Kusjuures toetust saadi paremas korras eluruumidega piirkondades ilmselt seetõttu, et seal oli taotlemisaktiivsus suurem (korrelatsioon eluruumide seisukorra algtaseme ja taotlemisaktiivsuse – korrektselt täidetud taotluste arv elaniku kohta - vahel: r_s=0.62, p=0,014).

Kuigi SV abil rekonstrueeritud kortermajades elevate leibkondade arvu muutus oli otseses seoses SV rahade paigutamisega, siis suurte probleemidega eluruumides elavate leibkondade osakaalu muutus ei ole märgatavas seoses SV rahade paigutusega (vt joonis 78). See näitab, et on olulisi muid valdkonda mõjutavaid tegureid: inimesed on kas SV väliselt eluruumide rekonstrueerimisega tegelenud ja/või vahetanud elukohta.

JOONIS 78. LEIBKONDADE, KELLE ELUASEME KATUS EI LASE LÄBI, SEINAD JA PÕRANDAD EI OLE RÕSKED JA AKNARAAMID POLE PEHKINUD, OSAKAALU MUUTUS 2007-2013 (PP) JA SV TEHTUD VÄLJAMAKSETE MAHT ELANIKU KOHTA (MEETMED 2.3.1, 2.3.2 JA 2.3.3, EUR)

Allikas: Statistikaamet EU-SILC 2007, 2013, SFOS, autorite arvutused

Leibkondade, kelle eluruumidel on tõsiseid puudujääke, osakaalude keskmine üle maakondade on vaatlusaluste aastate võrdluses vähenenud. Kuigi ühes maakonnas on hinnang eluruumide seisukorrale halvenenud (Viljandimaa), on enamates maakondades olukord siiski paranenud. Samuti on vähenenud maakondlikud erinevused ning varieeruvus eluruumide seisukorra osas.

TABEL 21. MAAKONDLIKU SUURTE PROBLEEMIDETA ELURUUMIDEGA ELANIKKONNA OSAKAALU VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
Keskmine	0,711	0,773
Standardhälve	0,100	0,068
Variatsioonikoefitsient	14,12	8,8

Allikas: autorite arvutused

Neljanda energiasäästu ja keskkonnaga seotud meetme raames teostati peamiselt katlamajade ja kaugküttevõrkude rekonstrueerimis- ja ehitamistöid. Need ei jagunenud maakonniti ühtlaselt. Suuremad summad läksid Järvamaale (2,8 mln), Lääne-Virumaale (1,3 mln) ja Tartumaale (1,7 mln). Perioodil 2007-2013 ei tehtud selle meetme raames ühtegi väljamakset Hiiu-, Jõgeva-, Põlva-, Pärnu-, Rapla- ja Valgamaal. Kokku on seega maakondlik rahaline jaotus elaniku kohta oluliselt erinev eelmisel joonisel esitatust. Ülekaalukalt suurim toetus elaniku kohta on läinud Järvamaale, kus see on 102,9 eurot inimese kohta[29], kui mujal on toetuse summa alla 40 euro elaniku kohta. Seejuures on Hiiu-, Jõgeva-, Ida-Viru-, Valga- ja Põlvamaal toetuse suurusjärk 10 eurot või vähem elaniku kohta. Suuremad toetused elaniku kohta tulevad maakondades, kuhu ehitati biogaasil või biojäätmetel põhinevaid koostootmisjaamasid. Järvamaal ehitati kaks sellist jaama (Aravete biojäätmetel põhinev soojus- ja elektrienergia koostootmisjaam ning Oisu biogaasi koostootmisjaam), Tartus üks (Ilmatsalu biojäätmetel põhinev koostootmisjaam) ja Lääne-Virumaal üks (Vinni biogaasi koostootmisjaam).

JOONIS 79. SV MEETMETE 2.3.1, 2.3.2, 2.3.3 JA 2.3.4 MAKSETE MAHT ELANIKU KOHTA 2007-2013 (EUR)

Allikas: SFOS

Selle meetme alt makstud SV toetuste jaotust maakondade vahel seotuna kitsamate indikaatoritega käesolevas raportis ei vaadata, sest puudub otsene seos ühegi valitud indikaatoriga.

[29] Suurimad projektid olid Aravete biojäätmetel põhineva soojus- ja elektrienergia koostootmisjaama ehitus ning Oisu biogaasi koostootmisjaama ehitamine.

5.2.3. Põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamise-järgne tegevus

Kiirelt arenevas maailmas on kõrgem oskuste tase vajalik, et igapäevaselt toime tulla ja tööturul edukalt osaleda. Paindliku ning väljakutsetega kohanduva töötajaskonna tagamiseks on vajalik, et üldharidusele lisaks omandataks täiendavalt kutse- või kõrgharidus. Sellest lähtuvalt kasutame maakondliku üldhariduse kvaliteedi indikaatorina osakaalu põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajatest, kes ei jätka õpinguid samal aastal[30]. Üldhariduskoolid, mille lõpetajad õpivad järgmises õppeastmes edasi tagavad õpilastele konkurentsivõimelisema hariduse. Samas ei sõltu edasiõppimine ainult kooli poolt antavast haridusest vaid ka paljudest muudest teguritest nagu makromajanduslik olukord ja seonduvad tööturu väljavaated, pere majanduslik olukord jne. Olles teadlik nähtuste omavahelistest seostest, kasutame siiski siinkohal seda indikaatorit maakondade vaheliseks võrdluseks, et hinnata, kuidas on arenenud perioodil 2007-2013 erinevates maakondades õppurite võimalused tulenevalt just üldharidusest.

Eestis tervikuna on perioodil 2007-2013 põhikooli lõpus samal õppeaastal kooliteed mitte jätkavate lõpetajate osakaal vähenenud seitsmelt protsendilt kolmele. Gümnaasiumi lõpus kooliteed mittejätkavate noorte osakaal on aga mõnevõrra kasvanud (23% 2007. aastal ja 30% 2013. aastal). Põhikooli ja gümnaasiumi kaalutud keskmine on tõusnud 12%-lt 2007. aastal 14%-ni 2013. aastal.

Maakonniti on olukord erinev, on maakondi, kus lõpetajate osakaal, kes kooliteed ei jätka, on kasvanud (vt joonis 80). Silma paistavad siinkohal just Saare- ja Harjumaa, kus on selliste lõpetajate osakaal tõusnud 4-5 protsendipunkti. Teisest skaala otsast paistab silma Hiiumaa, kus on kooliteed mittejätkavate lõpetajate osakaal langenud ligi 5 protsendipunkti. Ülejäänud maakondades on toimunud väike muutus, kus Ida-Viru ja Pärnumaal on kooliteed mittejätkavate lõpetajate osakaal paari protsendipunkti võrra kasvanud ja teistes samavõrra langenud.

[30] Indikaator põhineb Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatava Hariduse Infosüsteemi veebikeskkonnas Haridussilm esitatud statistikal (vt http://haridussilm.ee/). Põhikooli lõpetajate kohta on võetud tabelist „valikud põhikooli lõpetamisele järgneval õppeaastal (2005-2014)" protsent maakonna õpilastest, kes ei jätka õpinguid. Gümnaasiumi lõpetajate kohta tabel „valikud gümnaasiumi lõpetamisele järgneval õppeaastal (2005-2014)", gümnaasiumi lõpetajate arv, kes ei jätka õpinguid lõpetamisele järgneval õppeaastal. Kogu põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajate arv on Statistikaameti veebi andmebaasist tabeli „HT17. Üldhariduse päevaõppe lõpetanud" alusel. Indikaatori väärtus on leitud järgmiselt: *põhikooli lõpetajate osakaal, kes ei jätka õpinguid * (põhikooli lõpetajate osakaal kõikidest üldhariduse päevaõppe lõpetanutest) + gümnaasiumi lõpetajate osakaal, kes ei jätka õpinguid * (gümnaasiumi lõpetajate osakaal kõikidest üldhariduse päevaõppe lõpetanutest).* Kategooria "ei jätka õpinguid" sisaldab ka neid õpilasi, kes jätkavad õpinguid välismaal, sest nemad ei ole Eesti Hariduse Infosüsteemis registreeritud.

JOONIS 80. PÕHIKOOLI JA GÜMNAASIUMI LÕPETAJATE, KES EI JÄTKA ÕPINGUID SAMAL ÕPPEAASTAL, OSAKAALU MUUTUS 2007-2013 (PROTSENDIPUNKTI)

Allikas: HTM Haridussilm, Statistikaamet veebiandmebaas tabel HT17, autorite arvutused

Põhikooli lõpus õpinguid mittejätkavate õpilaste osakaal on maakonniti ühtlustunud perioodil 2007-2013. 2013. aastal on maakondlikud erinevused Eesti keskmisest ainult 1 protsendipunkti ulatuses (vt joonis 81). Kuigi perioodi jooksul on olnud maakonniti erinevatel aastatel kõikumisi, siis üldine ja ühtlane trend on vähenemine v.a Ida-Virumaal, kus on toimunud väike kasv põhikooli lõpetajate osakaalus, kes õpinguid samal õppeaastal ei jätkanud.

JOONIS 81. PÕHIKOOLI LÕPETAJATE, KES EI JÄTKA ÕPINGUID SAMAL ÕPPEAASTAL, OSAKAAL 2007-2013 (OSAKAAL LÕPETAJATEST).

* Horisontaalne joon näitab Eesti keskmist 2013. aastal.

Allikad: HTM Haridussilm, Statistikaamet veebiandmebaas tabel HT17, autorite arvutused

Gümnaasiumi lõpus samal aastal kooliteed mittejätkavate õpilaste arv on üldiselt kasvanud või jäänud samale tasemele. Märkimisväärne on kasv Harju-, Ida-Viru-, Järva-, Pärnu- ja Saaremaal. Ainult Hiiumaal on märgatav mõningane langus. Gümnaasiumilõpetajate seas on 2013. aastal keskmisest kõrgem koolitee mittejätkajate osakaal ainult Harju- ja Pärnumaal. Kõikides teistes maakondades on koolitee mittejätkajate osakaal gümnaasiumi lõpetamisega samal aastal 30% või vähem, mis oli Eesti keskmine 2013. aastal. Kuna aga välismaal õppimine on arvestatud samuti koolitee mittejätkamisena, siis võib see selgitada Pärnu- ja Harjumaa olukorda.

JOONIS 82. GÜMNAASIUMI LÕPETAJATE, KES EI JÄTKA ÕPINGUID SAMAL ÕPPEAASTAL, OSAKAAL 2007-2013 (OSAKAAL LÕPETAJATEST)

* Horisontaalne joon näitab Eesti keskmist 2013. aastal.

Allikad: HTM Haridussilm, Statistikaamet veebiandmebaas tabel HT17, autorite arvutused

Struktuurivahendite meetmetest, oleme klassifitseerinud gruppi, mis otseselt või kaudselt vaatlusalust indikaatori mõjutavad, järgmised meetmed:

1) 1.1.2 Noorsootöö kvaliteedi arendamine,
2) 1.1.7 Kooli poolelijätmise vähendamine, haridusele juurdepääsu suurendamine ning õppe kvaliteedi parandamine,
3) 2.4.7 Gümnaasiumivõrgustiku korrastamine,
4) 2.5.1 Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamisekeskuste ning huvikoolide kaasajastamine,
5) 2.5.3 Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine.

Kokku tehti nende meetmete raames väljamakseid 51,96 mln eurot. Nimetatud meetmetest jagatud SV elaniku kohta maakonnas ja edasiõppimist jätkavate põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajate osakaalud ei ole omavahel selges seoses (vt joonis 83) samuti ei ole statistiliselt olulist seost kooli mittejätkajate osakaalu muutuse ja SV meetmete paigutuse suuruse vahel (vt joonis 84).

Hiiumaa[31] ja Võrumaa[32] on nende meetmete alt saanud elaniku kohta suurema summa kui teised maakonnad ja mõlemas neis on ka toimunud osakaalu vähenemine nende koolilõpetajate seas, kes õpinguid ei jätka (joonis 83). Samas suurusjärgus vähenemine Võrumaaga on toimunud aga ka Rapla-, Tartu-, Viljandi- ja Põlvamaal, kuhu on läinud elaniku kohta väiksemad summad. Seega ei ole väljundindikaator otseselt seotud vaatlusaluste SV väljamaksetega sel perioodil (lisa 3).

JOONIS 83. PÕHIKOOLI JA GÜMNAASIUMI LÕPETAJATE, KES EI JÄTKA ÕPINGUID SAMAL ÕPPEAASTAL, OSAKAAL 2007 (%) JA SEONDUVATE MEETMETE SV MAHT ELANIKU KOHTA MAAKONNAS

Allikad: HTM Haridussilm, Statistikaamet veebiandmebaas tabel HT17, SFOS, autorite arvutused

[31] Proportsionaalselt suuremad projektid nende meetmete all, mis on Hiiumaal tehtud, on Emmaste avatud noortekeskuse renoveerimine ja sisustamine ning Pühalepa Kultuuri- ja noortekeskuse renoveerimine ja sisustamine.

[32] Proportsionaalselt suuremad projektid Võrumaal, vaatlusaluste meetmete raames on: Seminari tn koolihoone renoveerimine ja Urvaste koolihoone renoveerimine.

JOONIS 84. PÕHIKOOLI JA GÜMNAASIUMI LÕPETAJATE, KES EI JÄTKA ÕPINGUID SAMAL ÕPPEAASTAL, OSAKAALU MUUTUS 2007-2013 (PP) JA SEONDUVATE MEETMETE SV MAHT ELANIKU KOHTA MAAKONNAS

Allikad: HTM Haridussilm, Statistikaamet veebiandmebaas tabel HT17, SFOS, autorite arvutused

PRIA kaudu toetati üldharidust võrreldes SV 10 korda väiksemas mahus, 5,4 miljoni euroga, maakondade keskmine toetus inimese kohta oli 3,9 eurot. PRIA toetus jaotus maakondade vahel ühtlaselt, seetõttu jäi seos EL valdkondlike toetuste ja üldhariduse indikaatori vahel peaaegu identseks vaid SV toetusi hõlmavaga (joonis 85, lisa 3).

JOONIS 85. PÕHIKOOLI JA GÜMNAASIUMI LÕPETAJATE, KES EI JÄTKA ÕPINGUID SAMAL ÕPPEAASTAL, OSAKAALU MUUTUS 2007-2013 (PP) JA SEONDUVATE PRIA NING SV MEETMETE MAHT ELANIKU KOHTA MAAKONNAS.

Allikad: HTM Haridussilm, Statistikaamet veebiandmebaas tabel HT17, SFOS, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Regionaalsed erinevused on vaatlusalusel perioodil põhihariduse järgses õppimise jätkamises vähenenud, aga gümnaasiumijärgselt mõnevõrra suurenenud. Kombineeritult on maakondlikud erinevused mõnevõrra kasvanud.

TABEL 22. MAAKONDLIKE ÕPPIMISE MITTEJÄTKAJATE OSAKAALU VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
keskmine	0,12	0,12
standardhälve	0,02	0,03
variatsioonikoefitsient	15,39	21,17

Allikas: autorite arvutused

5.2.4. Rahulolu teenuste kättesaadavusega

Erinevate igapäevaseks eluks vajalike teenuste olemasolu ning nende kättesaadavust hindame Eesti sotsiaaluuringu põhjal. Täpsemalt vaatame osakaalu maakonna leibkondadest, kelle hinnangul on raskusi toidupoe (või turu), pangateenuse, postiteenuse, perearstiabi või alg- ja põhihariduse kättesaadavusega[33].

Võrreldes 2007. ja 2012. aastat, on rahulolu teenuste kättesaadavusega Eestis tervikuna halvenenud. 2007. aastal oli leibkondade osakaal, kellel oli probleeme ühe või enama teenuse kättesaadavusega 38% (95%-liste usalduspiiridega 36,3-39,7%) ja 2012. aastal 42,7% (usalduspiiridega 41-44,31%). Statistiliselt oluliselt halvenesid posti- ja pangateenuste kättesaadavused. Teiste teenuste (pood, perearstiabi ja haridus) muutust ei ole võimalik statistilise olulisusega eristada.

Maakondadest on statistiliselt oluline teenuste kättesaadavuse halvenemine toimunud Hiiumaal (35 protsendipunkti suurenes nende osakaal, kellel on ühe või mitme teenuse kättesaadavusega probleem), Jõgeva-, Lääne-Viru-, Võru- ja Ida-Virumaal. Teistes maakondades ei ole statistiliselt olulist muutust leibkondade hinnangus teenuste kättesaadavusele toimunud (vt joonis 86).

JOONIS 86. LEIBKONDADE OSAKAALU MUUTUS (2007-2012), KELLEL ON ÜKS VÕI ENAM TEENUSEID KÄTTESAADAVAD SUURTE VÕI MÕNINGATE RASKUSTEGA (PROTSENDIPUNKTI)

Allikas: ESU 2007, 2012, autorite arvutused

[33] Uuringu metoodikat vt Statistikaamet (2010). Indikaator põhineb küsimusel „Palun hinnake, kui kättesaadavad on füüsilist juurdepääsu, lahtioleku aegu jms arvestades Teie leibkonnale järgmised teenused...“. Teenuse kättesaadavust hinnatakse skaalal „suurte raskustega“, „mõningate raskustega“, „kergelt“, „väga kergelt“, „ei kasutata teenust“. Teenuste loetelu hõlmab: 1) Toidupood või –turg, 2) pangateenused, 3) postiteenused, 4) ühistransport, 5) perearstiabi, 6) alg- ja põhiharidus. Ühistranspordi kättesaadavust hinnatakse eraldi indikaatorina. Siinsesse indikaatorisse on arvatud ülejäänud teenused. Indikaator arvutatakse nende maakonna leibkondade osakaaluna, kellele on üks või enam nimetatud teenustest kättesaadavad suurte või mõningate raskustega. Võimalik on võrrelda aastaid 2007 ja 2012, kuna 2013. aastal analoogsel kujul küsimust ei küsitud.

JOONIS 87. LEIBKONDADE OSAKAAL, KELLEL ON ÜKS VÕI ENAM TEENUSEID KÄTTESAADAVAD SUURTE VÕI MÕNINGATE RASKUSTEGA 2007. JA 2012. AASTAL (PROTSENTI MAAKONNA LEIBKONDADEST)

Allikas: ESU 2007, 2012, autorite arvutused

Maakondade võrdluses paistavad 2012. aasta tasemete järgi silma kolm gruppi (vt joonis 87). Hiiumaa, kus on kõige enam probleemidega leibkondi, tervelt kolmele neljandikule leibkondadest on teenused kättesaadavad mõningate või suurte raskustega. Teise grupi moodustavad Võru-, Lääne-Viru-, Pärnu-, Põlva-, Jõgeva- ja Läänemaa, kus on 2012. aastal probleeme pooltel kuni kahel kolmandikul leibkondadest. Ülejäänud maakondades on probleeme ühel kolmandikul kuni pooltel. Kõige väiksem osakaal teenuste kättesaadavuse probleemidega leibkondi on ootuspäraselt Harjumaal.

Eraldiseisvalt teenuseid vaadates, selgub, et statistiliselt olulisi muutusi on maakonniti toimunud panga-, posti- ja perearstiabi kättesaadavuses (vt tabeleid lisast 1 „Teenuste kättesaadavus teenuste lõikes“). Silma torkavad Hiiu- ja Jõgevamaa, kus on toimunud kõikide kolme osas leibkondade osakaalu kasv, kellel on teenuste kättesaadavusega raskusi.

Struktuurivahendite meetmetest vaatame teenuste kättesaadavuse muutust seotuna meetmetega:

1) 2.4.1 Kohalike avalike teenuste arendamine,

2) 2.4.2 Linnaliste piirkondade arendamine.

Nende meetmete alt tehti suures osas tegevusi, mis seondusid lasteaedade ja koolide renoveerimisega, külakeskuste, kergliiklusteede, spordiväljakute ja rohealade uuendamisega.

Kuna tänapäeval on oluline ka teenuste kasutamine läbi interneti, vaadatakse lisaks teenuste kättesaadavuse parandamise kontekstis ka infoühiskonna edendamise meetmeid:

1) 3.5.1 Infoühiskonna teadlikkuse tõstmise programm,

2) 3.5.2 Infoühiskonna edendamine avatud taotluste kaudu,

3) 3.5.3 Infoühiskonna edendamine investeeringute kavade kaudu.

Peatükis tehtud kalkulatsioonides kasutatud SV meetmete loetelust jäeti välja meede 2.4.3 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (ettevõtluskeskkond), kuna see ei haaku antud indikaatori temaatikaga, kuigi on sekkumisloogika teooria põhjal seotud avalike teenuste infrastruktuuri sekkumisvaldkonnaga.

Kokku tehti Euroopa Liidu vahenditest väljamakseid nende meetmete raames 249 mln eurot. Elaniku kohta olid väiksemad maksed Harju-, Tartu- ja Ida-Virumaal. Teistes maakondades olid maksed 263 eurost Jõgevamaal kuni 331 euroni Võrumaal. Hinnangud vaatlusaluste teenuste kättesaadavusele ei ole selges seoses SV meetmete maksete mahuga (joonis 88, lisa 3).

JOONIS 88. LEIBKONDADE, KELLEL ON ÜHE VÕI ENAMA TEENUSE LIIGI KÄTTESAADAVUS SUURTE VÕI MÕNINGATE RASKUSTEGA, OSAKAALU MUUTUS (2007-2012, PP) JA SV MAKSETE MAHT MAAKONNA ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: ESU 2007, 2012, SFOS, autorite arvutused

See võib tuleneda asjaolust, et meetmete alt ei toetatud otseselt indikaatori koosseisus olevate meetmete kättesaadavust. Teisalt on tegemist teenustega, millele kodukohalähedane ligipääs on inimeste jaoks olulise tähtsusega ning millele ligipääsu on võimalik kohaliku avaliku võimu poolt parandada. Kui mitte otseselt füüsilist teenust pakkudes (nagu nt hariduse osas), siis interneti teel teenustele ligipääsu parandades (nt posti- ja pangateenused). Seepärast vaatame käesoleva indikaatori seost ka internetiühenduse arendamiseks suunatud meetme rakendamisega (vt joonis 89).

Infoühiskonnameetmete raames tehtud väljamaksete lisamine ei näita paremat seost kohalikul tasandil teenuste kättesaadavusega. Hiiumaal, kuhu on elaniku kohta peaaegu kõige enam vahendeid paigutatud, on teenuste kättesaadavus kõige enam halvenenud. See näitab, et infoühiskonna meetmed, mille

tulemusena võiks internetiteenuste osakaal kasvada ja asendada füüsilist teenuste olemasolu, ei ole inimesteni jõudnud selliselt, et teenused oleksid piisaval kättesaadavad.

JOONIS 89. LEIBKONDADE, KELLEL ON ÜHE VÕI ENAMA TEENUSE KÄTTESAADAVUS SUURTE VÕI MÕNINGATE RASKUSTEGA, OSAKAALU MUUTUS (2007-2012, PP) JA SV MAKSETE MAHT MAAKONNA ELANIKU KOHTA KOHALIKE AVALIKE TEENUSTE ARENDAMISELE SUUANTUD JA INFOÜHISKONNA MEETMETES (EUR)

Allikas: ESU 2007, 2012, SFOS, autorite arvutused

PRIA kohalike avalike teenuste toetuse kogumaht 2007-2013 on 39,3 miljonit eurot, maakondade keskmine *per capita* toetus oli 58,5 eurot. PRIA rahade lisamine muudab võrreldes vaid SV toetusi hõlmavaga märkimisväärselt indikaatori ja toetuse vahelise positiivse seose pilti Hiiumaale läinud suure toetuse tõttu, 172 eurot inimese kohta, kuid seos maakondliku *per capita* toetuse ja teenustega rahulolu vähenemise vahel pole siiski statistiliselt oluline (joonis 90).

JOONIS 90. LEIBKONDADE, KELLEL ON ÜHE VÕI ENAMA TEENUSE KÄTTESAADAVUSEGA SUURI VÕI MÕNINGASI RASKUSI, OSAKAALU MUUTUS (2007-2012, PP) JA SV NING PRIA MAKSETE MAHT MAAKONNA ELANIKU KOHTA (EUR).

Allikas: ESU 2007, 2012, SFOS, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Leibkondade osakaal, kellel on raskuseid ühe või enama teenuse kättesaadavusega on maakondade keskmisena kasvanud, kuna teenuste osutamise füüsiline võrk on hõrenenud, kuid e-teenuste kasutamine pole siiski veel piisavalt levinud. Samuti on suurenenud varieeruvus nii standardhälbe kui variatsiooni-koefitsiendiga mõõtes.

TABEL 23. MAAKONDLIKU LEIBKONDADE OSAKAALU, KELLEL ON TEENUSTEGA KÄTTESAADAVUSEGA MÕNINGAID VÕI OLULISI RASKUSI, VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
keskmine	0,415	0,496
standardhälve	0,065	0,106
variatsioonikoefitsient	15,68	21,42

Allikas: autorit arvutused

5.2.5. Kokkuvõte

Indikaatorite, millega siinkohal mõõdeti teenuste kättesaadavust, eluruumide kvaliteedi muutust ja üldhariduse kvaliteeti, alusel on trendid maakondlike erinevuste vähenemise osas erinevad. Maakondlikud erinevused on vähenenud leibkondade osakaalus, kelle eluruumidel on vaadeldud tõsiseid

puudujääke (eluruumide katus laseb läbi, aknaraamid on pehkinud, seinad või põrandad niisked). Suurem paranemine on toimunud Põlva- ja Saaremaal, samas on olukord halvenenud Viljandimaal.

Teenuste kättesaadavuse (toidupood või turg, panga-, posti-, perearsti, alus- ja põhihariduse teenused) osas on maakondlikud erinevused aga kasvanud ja maakondades keskmiselt on teenuste kättesaadavus halvenenud. Statistiliselt oluliselt on toimunud keskmine halvenemine posti- ja pangateenuste kättesaadavuse osas. Seejuures on suurim halvenemine toimunud Hiiu- ja Jõgevamaal. Nii eluruumide kvaliteedi kui teenuste kättesaadavuse osas on Harju- ja Tartumaa elanikud parimas olukorras olevate maakondade seas.

Nii nagu teenuste kättesaadavuse osas, on ka üldhariduskoolijärgselt õppijate osakaalu osas maakondadevahelised erinevused suurenenud. Põhikoolijärgselt mitteõppijate osakaal on ühtlaselt langenud ning ühtlustunud 3% juures üle maakondade. Gümnaasiumijärgselt õpinguid mittejätkajate osakaal on keskmiselt kasvanud ning maakondadevahelised erinevused on suurenenud. Maakonniti on keskmine üldhariduskoolide lõpetajate osakaal, kes ei jätka õpinguid, vähenenud just Hiiumaal, kasvanud on see osakaal Harju- ja Saaremaal. Keskmisest enam õpinguid mittejätkavaid noori ongi Harju- ja Pärnumaal.

Ühegi nimetatud indikaatori muutuste ja valdkondlike SV toetuste vahel ei õnnestunud olulisi seoseid tuvastada. SV jaotusega selge seos on SV abil rekonstrueeritud korterelamutes elavate leibkondade osakaalu muutusel ja SV maakondlikul toetusel. Ülejäänud indikaatorite algtasemetest oli SV jaotusega tuvastatav seos ainult eluruumide kvaliteedi indikaatoril. Seos oli aga negatiivne. Seega, tervikuna toetati korterelamute renoveerimise toetuste ning energiasäästu edendamise läbi maakondi, kus juba alguses oli eluruumide olukord parem. Kuigi indikaatori muutuse ja SV mahu seost ei olnud võimalik tuvastada, on näha, et indikaator on perioodi jooksul maakondade vahel ühtlustunud. Seega on eluruumide paranemine toimunud inimeste endi poolt finantseeritud rekonstrueerimise või vanade eluruumide tühjaks jäämise kaudu.

6. Paindlik tööturg ja inimeste paremad arenguvõimalused

6.1. Kutseharidus

Kutsehariduse maakondlikke erinevusi võrdleme kutsekoolide lõpetajate tegevuse järgi 6 kuud pärast kooli lõpetamist[34]. Indikaator näitab maakonnas aktiivsete kutsekoolide lõpetajate, kes töötavad või õpivad või on mitteaktiivsed lapsehoolduspuhkuse või sõjaväeteenistuse tõttu, osakaalu kõikidest kutsekoolide lõpetajatest. See on pöördvõrdeline nende osakaaluga, kes otsivad tööd või on mitteaktiivsed mingitel muudel põhjustel. Edaspidi kasutame indikaatori lühema nimetusena ka aktiivsete lõpetajate osakaal.

Viimasel majandusbuumi aastal (2007) olid 6 kuud pärast kooli lõpetamist aktiivsed 97,2% lõpetajatest. Majanduskriisi aastatel see osakaal vähenes ning pärast majanduskriisi on jälle kasvanud (2013. a 92,5%), kuid pole jõudnud 2007. aasta tasemele. Vaid ühes maakonnas, Viljandimaal, oli 2013. aastal olukord veidi parem kui 2007. aastal (vt joonis 91).

JOONIS 91. KUTSEKOOLIDE LÕPETAJATE, KES 6 KUUD PÄRAST KOOLI LÕPETAMIST TÖÖTAVAD, ÕPIVAD, ON LAPSEHOOLDUSPUHKUSEL VÕI SÕJAVÄES, OSAKAALU MUUTUS (2007-2013, PP).

Allikas: HTM

[34] Haridus- ja Teadusministeeriumi andmed, mis kogutakse kutsekoolide poolt lõpetajate küsitlustega. Indikaator näitab kutsekooli lõpetanutest tööga või õpingutega hõivatute, sõjaväes või lapsehoolduspuhkusel viibivate osakaalu 6 kuud pärast kooli lõpetamist maakonniti. Maakondlik jaotus on tehtud kutseõppeasutuste asukoha järgi. Lõpetajate arv on korrigeeritud, lahutades isikud kelle kohta andmed puuduvad (sh vanglaõppe lõpetajad). Ei sisalda erakoolide, Sisekaitseakadeemia ja Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuse andmeid. Töötamine on määratud töötamisena õpitud erialal või sarnasel erialal, töötamisena muul erialal, töötamisena ja samal ajal edasi õppimisena.

Ida-Virumaal on varasema olukorra taastumine olnud kõige aeglasem (vt joonis 92). Keskmisest aktiivsemate lõpetajate osakaaluga 2013. aastal on Rapla-, Viljandi- ja Põlvamaa kutsekoolide lõpetajad.

JOONIS 92. KUTSEKOOLIDE LÕPETAJATE, KES 6 KUUD PÄRAST KOOLI LÕPETAMIST TÖÖTAVAD, ÕPIVAD, ON LAPSEHOOLDUSPUHKUSEL VÕI SÕJAVÄES, OSAKAAL KÕIKIDEST LÕPETAJATEST (%)

Allikas: HTM

SV meetmetest võivad käesolevat indikaatorit mõjutada otseselt või kaudselt järgmised meetmed:

1) 2.5.2 Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine,
2) 1.1.5 Kutseõppe sisuline kaasajastamine ning kvaliteedi kindlustamine,
3) 1.1.1 Kutsekvalifikatsioonisüsteemi arendamine,
4) 1.1.8 Õppijakeskse ja uuendusmeelse kutsehariduse arendamine ning elukestva õppe võimaluste laiendamine,
5) 3.2.4 Rakenduskõrgharidusõppe ja õpetajakoolituse õppeinfrastruktuuri kaasajastamine.

Nende meetmete raames tehtud väljamaksete kogumaht oli 171 mln eurot, Eesti elanikkonda arvestades 130 eurot inimese kohta. Suuremad summad elaniku kohta läksid Viljandi- ja Järvamaale, kus summad olid üle 400 eur inimese kohta. Raplamaale SV arvelt välja makstud summad inimese kohta olid 342 eurot inimese kohta. Valga-, Jõgeva- ja Põlvamaal 200-300 eurot inimese kohta.

Vaadates alljärgnevat joonist on näha, et kutsekoolide lõpetajate käekäigu paranemine vaatlusalusel perioodil ja SV tehtud maksete mahu vahel on nõrk positiivne seos (r_s=0,47, p=0,08). Nendes

maakondades, kuhu on tehtud suuremad maksed on ka kutsekooli lõpetajate osakaal, kellel läheb tööturul paremini kiiremini, kasvanud või vähem vähenenud.

JOONIS 93. KUTSEKOOLIDE LÕPETAJATE, KES 6 KUUD PÄRAST KOOLI LÕPETAMIST TÖÖTAVAD, ÕPIVAD, ON LAPSEHOOLDUSPUHKUSEL VÕI SÕJAVÄES, OSAKAALU MUUTUS2007-2013 (PP) JA SV MAHT ELANIKU KOHTA MAAKONNAS

Allikas: HTM, SFOS

Üle maakondade keskmine kutsekoolide lõpetajate osakaal, kes 6 kuud pärast lõpetamist on aktiivsed, on 2013. aastal madalam, kui 2007. Maakondade vaheline varieeruvus on marginaalselt suurenenud.

TABEL 24. MAAKONDLIKU KUTSEHARIDUSE LÕPETAMISE INDIKAATORI VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
keskmine	0,972	0,929
standardhälve	0,021	0,027
variatsioonikoefitsient	2,15	2,92

Allikas: autorite arvutused

6.2. Elukestev õpe

Täiskasvanute elukestva õppe mõõtmiseks kasutame Eesti tööjõu-uuringu alusel moodustatud näitajat, mis mõõdab 25-64-aastaste osalemist koolitustel või formaalhariduse õpingutel küsitlusele eelneva nelja nädala jooksul[35].

Keskmine elukestvas õppes (LLL) osalemine Eestis kasvas vaatlusalusel perioodil. Kui 2007. aasta andmetel oli keskmine LLL osalemine 7%, siis 2013. aastal 12,5% (muutus 5,5 protsendipunkti). Maakondade lõikes toimus statistiliselt oluline kasv Harju-, Rapla-, Tartu-, Saare- ja Läänemaal. Ülejäänud maakondades leitud punkthinnangute võrdlused 2013. ja 2007. aastal ei võimalda statistilise olulisusega muutusi tuvastada.

JOONIS 94. ELUKESTVAS ÕPPES OSALEVATE 25-64-AASTASTE ELANIKE OSAKAALU MUUTUS (2007-2013, PP)

Allikas: ETU, autorite arvutused

Maakondi võrreldes paistavad silma Harju- ja Tartumaa, kus on Eesti keskmisest kõrgem elukestvas õppes osalemine nii 2007. kui 2013. aastal.

[35] Andmed on Statistikaameti regulaarsest Eesti tööjõu-uuringust ja ankeediküsimus on „Kas osalesite nelja viimase nädala jooksul... tööalasel täiendus- või ümberõppekursustel? tööalasel konverentsil või seminaril? töötute koolitusel? huvialaga, harrastusega seotud koolitusel? muul koolitusel?“ Indikaator näitab 25-64-aastaste inimeste osakaalu, kes osalesid vähemalt ühel nimetatutest. Uuringu metoodikat vt Statistikaamet (2012).

JOONIS 95. ELUKESTVAS ÕPPES OSALEVATE 25-64-AASTASTE ELANIKE OSAKAAL (2007 JA 2013, %)

Allikas: ETU, autorite arvutused

Indikaatori seost on vaadatud kahe SV jaotamise meetmega:

1) 1.1.6 Täiskasvanuhariduse arendamine
2) 1.1.3 Teavitamis- ja nõustamissüsteemi arendamine

Nende kahe meetme raames jagati ELi toetuseid 20,4 mln euro ulatuses, mis kõik olid projektid mille mõju areaaliks oli märgitud üleriiklik/maakondadevaheline.

Need maakonnad, kus elukestvas õppes osalejate osakaal oli madalam 2007. aastal said enam SV toetuseid elaniku kohta, kui need, kus see oli kõrgem (vt joonis 96), kuid seos pole statistiliselt oluline (lisa 3). Samuti ei ole elukestvas õppes osalejate osakaalu muutuse ja SV raames tehtud väljamaksete mahu vahel märkimisväärset seost võimalik määratleda (vt joonis 97, lisa 3). Ei saa väita, et need maakonnad, kus elukestvas õppes osalemine tõusis enam, oleks enam saanud SV toetuseid.

JOONIS 96. ELUKESTVAS ÕPPES OSALEVATE 25-64-AASTASTE ELANIKE OSAKAAL 2007 (%) JA SV RAAMES TEHTUD VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: ETU, SFOS, autorite arvutused

JOONIS 97. ELUKESTVAS ÕPPES OSALEVATE 25-64-AASTASTE ELANIKE OSAKAALU MUUTUS 2007-2013 (PP) JA SV RAAMES TEHTUD VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTA (EUR)

Allikas: ETU, SFOS, autorite arvutused

PRIA maksis 2007-2013 erinevaid koolitus-ja nõustamistoetusi 4,1 miljonit eurot, maakondade keskmine toetuse summa inimese kohta oli 5,7 eurot. PRIA toetuste kaasamisel analüüsi ei ilmne siiski seost EL toetuse suuruse ning täiskasvanute koolitustel osalejate osakaalu kasvu vahel (joonis 98, lisa 3).

JOONIS 98. ELUKESTVAS ÕPPES OSALEVATE 25-64-AASTASTE ELANIKE OSAKAAL 2007 (%) JA SV NING PRIA VALDKONDLIKE TOETUSTE VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTA (EUR).

Allikas: ETU, SFOS, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Maakondadevaheline keskmine kasvas, kuid sellega kaasnes ka mõningane erinevuste suurenemine.

TABEL 25. MAAKONDLIKE ELUKESTVAS ÕPPES OSALEVATE 25-64 AASTASTE INIMESTE OSAKAALU VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
Keskmine	0,057	0,085
Standardhälve	0,020	0,041
Variatsioonikoefitsient	35,17	48,21

Allikas: autorite arvutused

6.3. Tööturu üldine indikaator

Regionaalarengu strateegia üldindikaatorite all on tööturu olukorra hindamise üheks mõõdikuks tööhõive näitaja, mis näitab hõivatud inimeste osakaalu. Lisaks hõivatusele on väga oluliseks aspektiks ka see, millise sissetuleku hõive tagab. Siinkohal lisame hõive näitajale tööhõive kvaliteeti iseloomustavana sissetuleku näitaja. Seejuures arvestame, et sissetulek võib nii palga kui ettevõtlustulu vormis olla. Kogu elanikkonna kontekstis on olulised samaaegselt nii hõive suurus kui sellest saadav sissetulek. See näitab, kui palju aktiivselt teenivad inimesed kõikide elanike ülalpidamiseks raha saavad, arvestamata riigisisest ümberjaotust. Seepärast on siinkohal indikaatoriks neto palga- ja ettevõtlustulu maakonna elanike kohta, mis näitab kogutulu, mida maakonna elanikud teenivad[36].

Keskmine kuise palga- ja ettevõtlustulu punkthinnang elaniku kohta Eestis on kasvanud 322 eurolt 2007. aastal 475 euroni 2013. aastal (kasv 48%). Sellest suuremad kasvud on olnud Hiiu-, Põlva-, Saare- ja Raplamaal ning oluliselt väiksemad Valga- ja Läänemaal (vt joonis 99).

JOONIS 99. KESKMISE KUISE NETO PALGA- JA ETTEVÕTLUSTULU MUUTUS MAAKONNA ELANIKU KOHTA 2007-2013 (%)

Allikas: EU-SILC 2007, 2013, autorite arvutused

Nii nagu sissetulek leibkonnaliikme kohta (vt ptk 3.4) nii on ka ülekaalukalt suurim neto palga- ja ettevõtlustulu elaniku kohta Harjumaal, seda nii 2007. kui 2013. aastal. Harjumaal oli vastavatel aastatel palga- ja ettevõtlustulu elaniku kohta 412 ja 598 eurot. Statistiliselt oluliselt madalamate maakondade keskmisest kõrgem oli sissetulek 2013. aastal Tartu-, Rapla- ja Saaremaal (2007. aastal Tartu- ja Läänemaal). Madalaim oli sissetulek 2013. aastal Valga- ja Ida-Virumaal (2007. aastal Ida-Viru- ja Põlvamaal). Madalaimate ja keskmiste maakondade vahele jäävate maakondade punkthinnangute usalduspiirid on sellised, et neid ei saa liigitada ei ühte ega teise gruppi (vt joonis 100 ja lisast 1 joonis 128). Kuigi kõikides maakondades on toimunud sissetulekute kasv, on üldisemalt kehtiv seos, et maakonnad, kus oli madalam sissetulek 2007. aastal on see samamoodi ka 2013. aastal.

[36] Näitaja on leitud Eesti sotsiaaluuringu andmete põhjal. Vt uuringu metoodikat Statistikaamet (2010)

JOONIS 100. KESKMINE KUINE NETO PALGA- JA ETTEVÕTLUSTULU MAAKONNA ELANIKU KOHTA 2007 JA 2013 (EUR) (V.A. HARJUMAA)

Allikas: EU-SILC 2007, 2013, autorite arvutused

Tööturuväljundite parandamisele on otseselt või kaudselt suunatud palju erinevaid SV meetmeid. Otsesemalt töökohtade sobivuse ja hõive tõstmisega lühemas või pikemas perspektiivis seoses olevate meetmetena käsitleme järgmisi:

1) 1.3.1 Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine,
2) 1.3.2 Tööelu kvaliteedi parandamine,
3) 1.3.3 Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed,
4) 1.3.5 Soolise võrdõiguslikkuse edendamine,
5) 1.3.4 Tervislike valikute ja eluviiside soodustamine,
6) 1.4.5 Teadmiste ja oskuste arendamise toetus,
7) 1.4.6 Teadmiste ja oskuste arenguprogramm,
8) 1.1.4 Keeleõppe arendamine.

Nende meetmete raames tehti SV Euroopa Liidu rahade väljamakseid 145 mln eurot, neist üleriikliku märkega olid 116 mln ehk 80%. Maakondlikus jaotuses oli suurim toetus elaniku kohta Hiiumaal (185 eurot inimese kohta), järgnesid Võru-, Ida-Viru- ja Valgamaa (140-156 eurot inimese kohta), Saare-, Järva- ja Läänemaal oli toetus 125-129 eurot inimese kohta. Ülejäänud maakondades oli toetus 105 või vähem eurot inimese kohta.

SV meetmetest tehtud maksete ja sissetulekute muutumise vahel ei õnnestunud statistiliselt olulist seost tuvastada (vt joonis 102). Maakondades, millega on seotud rohkem väljamakseid elaniku kohta, ei ole

teenitud sissetulekute kasv elaniku olnud suurem kui maakondades, kuhu tehti vähem väljamakseid. Joonisel paistab nõrk positiivne seos olevat Hiiumaa tõttu, kus punkthinnangu kasv oli suur, kuid see seos pole statistiliselt oluline. Veel enam – hinnangute usalduspiirid on väga laiad (vt joonis 128 lisas 1). Samuti ei ole seos selgem, kui vaadata ainult otseselt maakondlikke projekte. SV meetmete jaotusel tundub olevat nõrk negatiivne seos netosissetulekute suurusega 2007. aastal. Nõrk negatiivne seos viitab justkui maakondades, kus teeniti suuremaid sissetulekuid elaniku kohta, suunati ka enam SV toetusi (joonis 101), kuid ka see seos pole statistiliselt oluline (lisa 3).

JOONIS 101. KUINE NETO PALGA- JA ETTEVÕTLUSTULU MAAKONNA ELANIKU KOHTA 2007. A (EUR) JA SV VÄLJAMAKSED (MEETMED 1.1.4, 1.3.5, 1.3.4, 1.3.3, 1.3.2, 1.3.1, 1.4.5 JA 1.4.6) ELANIKU KOHTA SH ÜLERIIKLIKUD PROJEKTID (EUR)

Allikas: EU-SILC 2007, 2013, autorite arvutused

JOONIS 102. KUISE PALGA- JA ETTEVÕTLUSTULU MUUTUS MAAKONNA ELANIKU KOHTA (%) JA SV VÄLJAMAKSED (MEETMED 1.1.4, 1.3.5, 1.3.4, 1.3.3, 1.3.2, 1.3.1, 1.4.5 JA 1.4.6) ELANIKU KOHTA SH ÜLERIIKLIKUD PROJEKTID (EUR)

Allikas: EU-SILC 2007, 2013, autorite arvutused

Vaatlusalusel perioodil on maakondade vaheline variatsioon teenitavas palga- ja ettevõtlustulus elaniku kohta veidi vähenenud ehk maakondade vahelised erinevused on 2013. aastal väiksemad kui need olid 2007. aastal.

TABEL 26. MAAKONDLIK PALGA- JA ETTEVÕTLUSTULU ELANIKU KOHTA VARIEERUVUSE NÄITAJAD

	2007	2013
Keskmine	269,26	405,83
Standardhälve	53,64	74,93
Variatsioonikoefitsient	19,92	18,46

6.4. Kokkuvõte

Tööturu ja täiskasvanuhariduse indikaatoritest on aktiivsete kutsehariduse lõpetajate osakaalu erinevused maakonniti samavõrra varieeruvad, kui varem. Seega ei ole toimunud olulist regionaalsete erinevuste muutust. Teistest maakondadest erinevana paistab silma Ida-Virumaa, kus lõpetajate aktiivsus on teistest madalam. Elukestvas õppes osalemise erinevused on maakonniti suurenenud ning teistest maakondadest veelgi enam on elukestvas õppes osalejate osakaal suurem Harju- ja Tartumaal. Palga- ja ettevõtlustulu maakonna elaniku kohta on vähesel määral ühtlustunud.

Valdkondlike SV jagunemiste seosed vaadeldud indikaatoritega on järgmised: 2007. a algtasemega ei õnnestunud statistiliselt olulisi seoseid tuvastada. Indikaatorite muutuse ja valdkondlike SV paigutuse seosed on tuvastatavad kutsehariduse osas, kus suurema rahalise paigutusega elaniku kohta on kaasnenud ka suurem muutus lõpetajate aktiivsuses.

7. Konkurentsivõimelisemad ja aktiivsemad ettevõtted

7.1. Piirkondade spetsiifiliste arengueelduste ja –võimaluste senisest parem ärakasutamine

Konkurentsivõimelisemad ja aktiivsemad ettevõtted on otseselt väljundiks piirkondade spetsiifiliste arengueelduste ja –võimaluste paremale kasutamisele. Juhul, kui ettevõtted ei suuda piirkonna arengueelduseid ära kasutada, siis nende konkurentsivõime on kehvem või on vajalik asukohta vahetada. Seetõttu ei mõõdeta eraldi piirkondade spetsiifiliste arengueelduste ära kasutamist. Regionaalseid erinevusi (sh arengueelduste kasutamist) hinnatakse üldiste ettevõtlusaktiivsuse näitajatega . Käesoleva üldisema eesmärgi täitmise mõõtmiseks on valitud neli SV toetuste valdkonda ja igaühe arengut kirjeldama üks indikaator:

TABEL 27. ETTEVÕTLUSE REGIONAALSETE ERINEVUSTE MÕÕTMISE VALDKONNAD JA INDIKAATORID

Toetuse valdkond	Indikaator
Üldise ettevõtluskeskkonna tugevdamine	Statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arv 1000 elaniku kohta
Uuendusmeelne ettevõtlus	Innovaatiliste ettevõtete osakaal 50 ja enama töötajaga ettevõtete seas
Ettevõtete konkurentsivõime kasv läbi ekspordi kasvu	Kaupade eksport hõivatu kohta
Turismiobjektide arendamine, turismisektori toetamine	Majutatute ööbimiste arv elaniku kohta

Neli SV toetuste valdkonda on seotud eraldi indikaatoriga, mis valdkonna arengut peaks iseloomustama. Iga indikaator on omakorda seotud järgmiste SV meetmetega:

1. Üldise ettevõtluskeskkonna tugevdamine:
    a. 3.1.16 Ettevõtlusinkubatsiooni programm,
    b. 3.1.26 Kõrge potentsiaaliga innovaatiliste ettevõtete arendamise programm „Start-up Eesti",
    c. 1.4.1 Stardi- ja mikrolaenu käendusprogramm,
    d. 1.4.2 Alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetus,
    e. 2.4.3 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (ettevõtluskeskkond),
    f. 3.1.3 Ettevõtluslaenude riiklike tagatiste ja kapitalilaenu programm,
    g. 3.1.12 Tööstusettevõtja tehnoloogiainvesteeringu toetus,
    h. 3.1.15 Klastrite arendamise toetus,
    i. 3.1.28 Tööstus- ja teenindusettevõtja investeeringu toetamine;
2. Uuendusmeelne ettevõtlus:
    a. 3.1.29 Kasvuettevõtja arenguplaani toetusmeede,
    b. 1.4.7 Arendustöötajate kaasamise toetus,

   c. 1.4.8 Ettevõtlus- ning innovatsioonialaste teadmiste ja oskuste ning teadlikkuse arendamise,
   d. 1.4.3 Ettevõtlus- ja innovatsiooniteadlikkuse programm,
   e. 3.1.17 Innovatsiooniosakute toetusmeede,
   f. 3.1.7 Teadus- ja arendustegevuse projektide toetamine,
   g. 2.4.5 Kompetentsikeskuste arendamine,
   h. 3.1.9 Tehnoloogia arenduskeskuste toetamine,
   i. 1.2.5 Kohandumine teadmistepõhise majandusega,
   j. 3.1.8 Teadmiste- ja tehnoloogiasiirde baasfinantseerimise toetamine,
   k. 3.1.20 Katse- ja pooltööstuslike laborite infrastruktuuri investeeringute toetamine;
3. Ettevõtete konkurentsivõime kasv läbi ekspordikasvu:
   a. 3.1.11 Välismessitoetus,
   b. 3.1.24 Riiklike turundusürituste programm,
   c. 3.1.25 Ekspordi arendamise toetus,
   d. 3.1.22 Riiklik ekspordi krediidikindlustuse programm,
   e. 3.1.4 Eksporditurunduse toetus,
   f. 3.1.19 Ettevõtjate laenukapitali kättesaadavuse parandamise täiendav tugiprogramm,
   g. 3.1.27 Allutatud laenu programm,
   h. 3.1.10 Ühisturunduse toetus;
4. Turismiobjektide arendamine, turismisektori tugevdamine:
   a. 2.4.3 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (külastuskeskkond)[37],
   b. 3.1.13 Turismitoodete arendamise toetamine,
   c. 3.1.14 Turismitoodete arendamise väikeprojektide toetamine,
   d. 3.1.18 Turismiinfo jaotuskanalite toetamine,
   e. 3.1.2 Turismiinfosüsteemide arendamise programm,
   f. 3.1.30 Väikesadamate arendamine,
   g. 3.1.5 Ettevõtja turismiturunduse toetamine,
   h. 1.4.4 Turismi teadlikkus- ja koolitusprogramm,
   i. 3.1.1 Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamise programm,
   j. 3.1.6 Avaliku ja kolmanda sektori turismi turundustegevuste toetamise tingimused ja kord,
   k. 2.4.4 Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamine,
   l. 3.1.23 Rahvusvaheliste ürituste ja konverentside toetamine.

Meetmete sidumine üksikute indikaatoritega ei pruugi ettevõtluses alati sisukas olla. SV meetmed võivad olla seotud mitme väljundiga korraga – näiteks innovaatilise tegevuse toetamine võib kaasa aidata ka kaupade ekspordile või uute ettevõtete tekkimisele. Seega on loetletud neli valdkonda ja neisse panus-

[37] Meede 2.4.3 alt klassifitseeriti siia turismindusega seotud projektid kogumahus ca 60 mln €. Ca 20 mln € ulatuses projekte seoti indikaatoriga 1.3.6.

tavad meetmed omavahel seotud. Nende seoste arvesse võtmiseks kasutatakse käesolevas peatükis ettevõtlusega seotud näitajate ja SV meetmete raames makstud toetuste omavaheliste seoste näitlikustamisel kahte lähenemist – esimesel juhul on indikaatori muutus kõrvutatud otseselt valdkonnaga seotud meetmete väljamaksetega ja teisel juhul on toetustena käsitletud kõiki ettevõtlusega seonduvaid (kaudseid) meetmeid, välja arvatud turismiobjektide arendamisega seonduvaid. Turisminduse valdkonna juures jäetakse kaudsete meetmetena kõrvale innovatsioonile suunatud meetmed.

Järgnevas kahes tabelis on esitatud ettevõtlusega seotud SV toetused elaniku kohta ja nelja valdkonna osakaalud kõikidest ettevõtlusega seotud toetustest. Toetuste kogu maht maakondade võrdluses on laias laastus seotud elanike arvuga mõõdetud maakonna suurusega – suurematesse maakondadesse (Harju, Ida-Viru ja Tartu) on läinud enim toetusi, Hiiumaale vähim.

TABEL 28. ETTEVÕTLUSEGA SEOTUD SV TOETUSED VALDKONDADE KAUPA (EUR)

Maakond	Ettevõtlus-keskkonna tugevdamine	Innovatsioon	Kaupade eksport	Turism	Kokku
Harju	62 315 182	107 481 493	66 824 816	64 594 404	301 215 894
... elaniku kohta	110	189	118	114	530
Hiiu	1 686 067	51 690	77 638	3 144 663	4 960 058
... elaniku kohta	195	6	9	364	574
Ida-Viru	8 682 615	4 279 419	6 226 338	12 198 964	31 387 336
... elaniku kohta	57	28	41	80	207
Jõgeva	900 264	348 817	237 938	144 .747	1 631 766
... elaniku kohta	29	11	8	5	52
Järva	3 230 010	392 790	1 243 241	2 254 964	7 121 005
... elaniku kohta	104	13	40	73	230
Lääne	2 260 317	3 089 739	2 689 642	3 102 134	11 141 833
... elaniku kohta	92	125	109	126	453
Lääne-Viru	4 381 366	1 808 073	2 382 169	3 563 332	12 134 939
... elaniku kohta	72	30	39	59	201
Põlva	2 549 854	271 589	1 504 510	5 015 210	9 341 164
... elaniku kohta	92	10	54	180	336
Pärnu	4 008 714	675 583	5 112 214	11 903 917	21 700 428
... elaniku kohta	48	8	61	142	259
Rapla	1 824 991	206 458	1 371 858	58 195	3 461 501
... elaniku kohta	52	6	39	2	99
Saare	1 571 860	3 350 663	2 542 577	8 553 754	16 018 855
... elaniku kohta	49	105	80	269	504
Tartu	13 152 730	38 379 027	12 898 281	19 032 189	83 462 228
... elaniku kohta	86	251	84	124	545
Valga	976 319	332 449	225 096	4 247 375	5 781 239
... elaniku kohta	32	11	7	139	189
Viljandi	3 907 431	3 693 615	3 910 279	2 066 395	13 577 720
... elaniku kohta	81	77	81	43	282
Võru	987 638	3 008 086	1 320 681	5 950 767	11 267 173
... elaniku kohta	29	89	39	176	333
Kokku	112 435 358	167 369 491	108 567 278	145 831 010	534 203 138
... elaniku kohta	**85**	**127**	**82**	**110**	**405**

Allikas: SFOS, autorite arvutused.

Ettevõtlusega seotud toetuste kompositsioon varieerub maakonniti olulisel määral. Hiiu- ja Valgamaa paistavad silma väga kõrge turismitoetuste osakaaluga. Tegelikkuses läks kummaski maakonnas suur osa turismiga seonduvatest toetustest ühte suurde projekti (vastavalt Kärdla sadama ja Tehvandi spordikeskuse rekonstrueerimisse).

TABEL 29. ETTEVÕTLUSEGA SEOTUD SV TOETUSTE JAGUNEMISED VALDKONNITI (%)

Maakond	Ettevõtete arv	Innovatsioon	Kaupade eksport	Turism	Kokku
Harju	21%	36%	22%	21%	100%
Hiiu	34%	1%	2%	63%	100%
Ida-Viru	28%	14%	20%	39%	100%
Jõgeva	55%	21%	15%	9%	100%
Järva	45%	6%	17%	32%	100%
Lääne	20%	28%	24%	28%	100%
Lääne-Viru	36%	15%	20%	29%	100%
Põlva	27%	3%	16%	54%	100%
Pärnu	18%	3%	24%	55%	100%
Rapla	53%	6%	40%	2%	100%
Saare	10%	21%	16%	53%	100%
Tartu	16%	46%	15%	23%	100%
Valga	17%	6%	4%	73%	100%
Viljandi	29%	27%	29%	15%	100%
Võru	9%	27%	12%	53%	100%
Kokku	**21%**	**31%**	**20%**	**27%**	**100%**

Allikas: SFOS, autorite arvutused.

7.2. Üldise ettevõtluskeskkonna tugevdamine

Üldise ettevõtluskeskkonna tugevnemise indikaatorina on kasutatud statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu, mida Statistikaamet kasutab majandusstatistika üldkogumina[38], 1000 elaniku kohta. Tegemist on majanduslikult aktiivsete ettevõtetega, mille hulka on loetud ka põllumajandusega tegelevad ettevõtted ja füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE-d), mida Eurostati majanduslikult aktiivsete ettevõtete statistika ei sisalda. Statistilise profiili andmed peaksid andma terviklikuma pildi ettevõtluskeskkonna aktiivsuse kohta võrreldes Eurostati metoodikaga, kui huviobjektiks on ettevõtted sõltumata tegevusalast või ettevõtlusvormist. Samas registreeritud ettevõtete arvust on statistilise profiili ettevõtted eelistatum näitaja, kuna statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted on nö aktiivsed ettevõtted. Osa registreeritud ettevõtetest ei tegutse aktiivselt, seega lihtsalt registreeritud ettevõtete arv ei näita tegelikku ettevõtlusaktiivsust.

Perioodil 2007-2013 tõusis ettevõtete arv elaniku kohta kõigis maakondades, mis viitab üldisele ettevõtlusaktiivsuse kasvule. Nagu illustreerib joonis 103, on see kasv olnud märkimisväärne, kuid 2010.

[38] Statistikaameti veebiandmebaas, tabel ER02, tablelit selgitavad mõisted ja metoodika http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/10Majandusuksused/045Ettevetjad/ER_003.htm

aasta järsu hüppe taga peitub tehniline nüanss. Nimelt muutus 2009. aastal statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvestamise metoodika – alates 2010. aastast lisandusid varasemalt vaid EMTA-s arvel olnud maksukohuslastest FIE-d. Seega on järsu hüppe taga peamiselt arvestuslik aspekt, mitte reaalne ettevõtluse kasv. Siiski on ka ilma 2010. aasta hüppelise kasvuta ilmne, et indikaator on analüüsitaval perioodil positiivse trendiga.

JOONIS 103. STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE ARV MAAKONNITI, 2007-2013 (1000 ELANIKU KOHTA)

Allikas: Statistikaameti tabelid ER027 ja RV022, autorite arvutused

Et hinnata, milline olnuks indikaatori kasv perioodil 2007-2013 ilma 2010. aasta metoodilise muudatuseta, imputeeriti 2010. aasta kasv ülejäänud aastate keskmise kasvuga. Järgmisel joonisel on esitatud 1000 elaniku kohta statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu kasv perioodi 2007-2013, kus 2010. aasta puhul on kasutatud imputeeritud keskväärtust.

JOONIS 104. STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE ARV 1000 ELANIKU KOHTA, ARVESTUSLIK KASV 2007-2013 (%)

Allikas: Statistikaameti tabelid ER027 ja RV022, autorite arvutused.

Ettevõtete arv 1000 elaniku kohta kasvas 2007-2013 maakonniti 15-30% (joonis 104). Enim, ligikaudu 30%, kasvas see Harjumaal, kus oli kõrgeim ka 2007. aasta algtase. Sarnane oli kasv Ida-Viru-, Tartu- ja Järvamaal, kuigi neis maakondades oli indikaatori algtase madalam. Kõige tagasihoidlikum oli uute ettevõtete arvu kasv Hiiu- ja Pärnumaal, kusjuures nendes maakondades olid indikaatori algtasemed maakondade võrdluses ühed kõrgeimatest. Kui Harjumaa kõrvale jätta, siis peab paika seos, et madalamalt baastasemelt alustanud maakondades toimus suurem indikaatori kasv (vt joonis 105). Erandlikult on Harjumaa ettevõtlusaktiivsus olnud suur ja ka kasv on suurim, mis viib regionaalsete erinevuste suurenemiseni.

JOONIS 105. STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE ARV 1000 ELANIKU KOHTA 2007 JA KASV 2007-2013 (%)

Allikas: Statistikaameti tabelid ER027 ja RV022, autorite arvutused

Ettevõtlusaktiivsusega on otseselt seotud järgnevad SV meetmed, mille väljamakseid maakondade vahel jaotati, kusjuures neist neli esimest on otseselt suunatud uutele ettevõtetele:

1) 3.1.16 Ettevõtlusinkubatsiooni programm,
2) 3.1.26 Kõrge potentsiaaliga innovaatiliste ettevõtete arendamise programm „Start-up Eesti",
3) 1.4.1 Stardi- ja mikrolaenu käendusprogramm,
4) 1.4.2 Alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetus,
5) 2.4.3 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (ettevõtluskeskkond),
6) 3.1.3 Ettevõtluslaenude riiklike tagatiste ja kapitalilaenu programm,
7) 3.1.12 Tööstusettevõtja tehnoloogiainvesteeringu toetus,
8) 3.1.15 Klastrite arendamise toetus,
9) 3.1.28 Tööstus- ja teenindusettevõtja investeeringu toetamine.

Järgneval kahel joonisel on esitatud perioodi 2007-2013 SV maksete seos statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu kasvuga. Otseselt ettevõtlusaktiivsusega seotud meetmete jaotus oli statistiliselt olulises korrelatsioonis ettevõtete arvu kasvuga (vt joonis 106, lisa 3). Kui aga esimeselt jooniselt selge erandina kõrvale jätta Hiiumaa, kuhu suunati kõige enam valdkondlikke vahendeid elaniku kohta (195 €/elanik), kuid ettevõtete arv kasvas kõige vähem, siis on seos väga tugev (r_s=0,75). Siinkohal on oluline märkida, et Hiiumaale läinud ettevõtlusaktiivsusega seotud toetustest olid 99% seotud tööstusettevõtjate tehnoloogiainvesteeringu toetustega, mis pole otseselt seotud uute ettevõtete loomisega. Ka teisel

joonisel eristub Hiiumaa selgelt ülejäänud maakondadest ning ka seal olulist seost ei ilmne. Kuid ettevõtluse meetmetel üldisemalt (vt joonis 107) ei ilmne statistiliselt olulist korrelatsiooni statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu kasvuga.

Konkreetsetest maakondadest paistavad suure ettevõtete arvu kasvu ja maakondlikus võrdluses tagasihoidlike üldiste ettevõtlusmeetmete väljamaksete osas silma Järva- ja Ida-Virumaa. Samas oli neis maakondades statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete baastase aastal 2007 maakondlikus võrdluses kõige madalamate seas. Kui vaadata konkreetselt antud indikaatoriga seotud meetmeid (joonis 106), siis siin on Ida-Virumaa elaniku kohta viie suurima toetuse saaja seas.

Nii SV toetuste kui ka ettevõtete arvu kasvu osas on maakondade võrdluses eesotsas Harjumaa. Madala ettevõtlusaktiivsuse kasvuga maakondadesse (Saare, Pärnu, Valga ja Hiiu) on tehtud ka vähem SV makseid. Samuti eristub järgnevatel joonistel keskmike grupp (Lääne-Viru, Põlva, Võru, Rapla ja Viljandi).

JOONIS 106. STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE ARVU MUUTUS 2007-2013 (%) JA SV ETTEVÕTLUSAKTIIVSUSEGA SEOTUD MEETMETE VÄLJAMAKSED 2007-2013 (EUR/ELANIKU KOHTA)

Allikas: Statistikaameti tabelid ER027 ja RV022, SFOS, autorite arvutused

JOONIS 107. STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE ARVU MUUTUS 2007-2013 (%) JA SV KÕIKIDE ETTEVÕTLUSE MEETMETE VÄLJAMAKSED 2007-2013 (EUR/ELANIKU KOHTA)

Allikas: Statistikaameti tabelid ER027 ja RV022, SFOS, autorite arvutused

PRIA toetas aastatel 2007-2013 ettevõtlust 733 miljoni euroga, inimese kohta keskmiselt 1135 eurot. PRIA toetused on mitu korda suuremad struktuurivahendite valdkondlikest toetustest, kuid selget statistiliselt olulist seost toetuse mahu ja ettevõtete arvu kasvu vahel ei ilmne (joonis 108, lisa 3). Siiski, kui suuremad maakonnad, Ida-Viru-, Harju- ja Tartumaa välja jätta võib oletada positiivset seost toetuste mahu ja ettevõtete arvu muutuse vahel.

JOONIS 108. STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE ARVU MUUTUS 2007-2013 (%) JA PRIA NING SV VALDKONDLIKE ETTEVÕTLUSE MEETMETE VÄLJAMAKSED 2007-2013 (EUR/ELANIKU KOHTA).

Allikas: Statistikaameti tabelid ER027 ja RV022, SFOS, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Kuigi ettevõtete arvu muutusega statistiliselt olulist seost ei ilmnenud, siis üldiste ettevõtlustoetuste ja statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu vahel perioodi alguses ilmnes positiivne (r_s=0,54) ja statistiliselt oluline (p=0,04) seos (vt joonis 109). Teisisõnu said rohkem ettevõtlusega seotud toetusi need maakonnad, kus ettevõtlusaktiivsus oli juba 2007. aastal kõrgem.

JOONIS 109. STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE ARV 2007 JA SV KÕIKIDE ETTEVÕTLUSE MEETMETE VÄLJAMAKSED 2007-2013 (EUR/ELANIKU KOHTA)

Allikas: Statistikaameti tabelid ER027 ja RV022, SFOS, autorite arvutused

Kui 1000 elaniku kohta statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu baastaseme (aastal 2007) ja perioodil 2007-2013 toimunud kasvu vahel on negatiivne seos ehk teisisõnu on indikaatori osas suurem kasv toimunud seal, kus baastase oli madalam (vt joonis 105), siis peaks riigis tervikuna olema regionaalsed erinevused vähenenud. Järgmises tabelis esitatud variatsioonikoefitsientide arvutused, mis põhinevad reaalsetel andmetel. Kui võrrelda 2007. ja 2013. aasta andmeid, siis nii keskmine kui standardhälve on tõusnud, kuid variatsioonikoefitsient on 2013. aastal väiksem, mis viitab maakondade vaheliste erinevuste vähenemisele. Keskmise tõlgendamisel tuleb arvestada, et metoodilise muudatuse tõttu 2010. aastal ei saa neid arve omavahel võrrelda.

TABEL 30. STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE VARIEERUVUSE NÄITAJAD 2007. JA 2013. AASTAL

	2007	2013
Keskmine	49,2	76,6
Standardhälve	12,5	16,3
variatsioonikoefitsient	25,4	21,3

Allikas: Autorite arvutused

7.3. Uuendusmeelne ettevõtlus

Uuendusmeelse ettevõtluse indikaatoriks valiti Euroopa Liidu innovatsiooniuuringu (CIS) alusel vähemalt 50 töötajaga uuenduslike ettevõtete arv. Perioodil 2007-2013 viidi läbi kolm CIS lainet: 2006-2008, 2008-

2010 ja 2010-2012 ja innovaatiliste ettevõtete arvud on võetud 2006-2008 ja 2010-2012 lainest. CIS määratleb uuenduslikuna need ettevõtted, kus:

a. küsitlusele eelnenud kolme aasta jooksul on toonud turule uusi või oluliselt täiendatud tooteid või on kasutusele võtnud uusi või oluliselt täiustatud protsesse või...

b. on viimase kolme aasta jooksul rakendanud mõne organisatsiooni- või turundusuuenduse.

Kuna CIS-i algne uuringudisain pole mõeldud maakondliku tasandi võrdluste tegemiseks, siis jäeti kõrvale teistel alustel koostatud väiksemate ettevõtete juhuvalimi osa ja piiritleti analüüs vähemalt 50 töötajaga ettevõtetega, mis kaasati CIS-i valimisse kõikselt. Kuigi uuringusse kaasati kõik vähemalt 50 töötajaga ettevõtteid, on neid paljudes maakondades siiski niivõrd vähe, et juhuslikud kõikumised üksikute ettevõtete lõikes võivad tulemustele olulist mõju avaldada. Näiteks oli 2013. aastal Hiiu-, Lääne-, Põlva- ja Raplamaal vähem kui 20 sellist ettevõtet, kus töötas 50 või enam inimest.

Maakondlike näitajate võrreldavale skaalale viimiseks jagati CIS-i iga laine innovaatiliste ettevõtete arv läbi 2008. aasta vähemalt 50 töötajaga ettevõtete arvuga. Selliselt leitud indikaator ei kajasta ettevõtete arvus toimunud muutusi, vaid keskendub puhtalt innovatsiooni mõõtmisele. Siiski on oluline märkida, et perioodil 2008-2012 vähenes 50 ja enama töötajaga ettevõtete arv maakondades valdavalt 15%-35%.

Võrreldes 2008. aasta tasemega on innovatsiooni indikaator paranenud vaid Raplamaal ning jäänud samaks Järvamaal. Muudes maakondades on indikaatori väärtus vähenenud 3-st protsendipunktist Pärnumaal kuni 30 protsendipunktini Viljandimaal. Innovaatiliste ettevõtete arvu langus võib tuleneda nii sellest, et varem innovatsiooniga tegelenud ettevõtted enam innovatsiooniga ei tegele, kui ka sellest, et varem innovatsiooniga tegelenud ettevõtted on lõpetanud järgnevatel aastatel tegevuse.

JOONIS 110. INNOVAATILISTE ETTEVÕTETE OSAKAAL ÜLE 50 TÖÖTAJAGA ETTEVÕTETES, MUUTUS 2008-2012 (PP)

Allikas: Euroopa Liidu innovatsiooniuuring (CIS), Statistikaameti tabel ER28, autorite arvutused.

Kui vaadata indikaatori väärtusi 2008, 2010. ja 2012. aastal, siis ilmneb, et innovaatilisuse indikaator on enim vähenenud maakondades, kus see näitaja oli 2008. aastal kõrgeimate seas (vt joonis 111). Üldiselt on innovatsiooni indikaatori puhul eristatavad kahte laadi liikumised: esiteks - majanduskriisi ajal toimunud langus stabiliseerus 2012. aastaks või taastus 2008. aasta tasemele (näiteks Harju-, Jõgeva-,

Lääne-, Lääne-Viru-, Pärnu- ja Raplamaa); teiseks – majanduskriisiajal toimunud langus jätkus ka 2012. aastal (näiteks Ida-Viru-, Põlva-, Saare-, Tartu-, Valga-, Viljandi- ja Võrumaa). Muudest maakondadest eristuvad Järvamaa, kus innovatsiooniindikaator oli nii 2010. kui ka 2012. aastal kõrgem kui 2008. aasta baastase, ja Hiiumaa, kus innovaatilisi ettevõtteid on niivõrd vähe (3), et 2010. aasta kohta seal andmed puuduvad. Nagu eelnevalt mainitud, pole vähemalt 50 töötajaga ettevõtete vähesus vaid Hiiumaa probleem ja seetõttu indikaator väga tundlik üksikute ettevõtete innovaatilise tegevuse suhtes.

JOONIS 111. INNOVATSIOONI INDIKAATOR MAAKONDADE LÕIKES 2008-2012

Allikas: Euroopa Liidu innovatsiooniuuring (CIS), Statistikaameti tabel ER28, autorite arvutused.

Uuendusmeelse ettevõtlusega on otseselt seotud järgmised toetusmeetmed:

1) 3.1.29 Kasvuettevõtja arenguplaani toetusmeede,
2) 1.4.7 Arendustöötajate kaasamise toetus,
3) 1.4.8 Ettevõtlus- ning innovatsioonialaste teadmiste ja oskuste ning teadlikkuse arendamise,
4) 1.4.3 Ettevõtlus- ja innovatsiooniteadlikkuse programm,
5) 3.1.17 Innovatsiooniosakute toetusmeede,
6) 3.1.7 Teadus- ja arendustegevuse projektide toetamine,
7) 2.4.5 Kompetentsikeskuste arendamine,
8) 3.1.9 Tehnoloogia arenduskeskuste toetamine,
9) 1.2.5 Kohandumine teadmistepõhise majandusega,
10) 3.1.8 Teadmiste- ja tehnoloogiasiirde baasfinantseerimise toetamine,
11) 3.1.20 Katse- ja pooltööstuslike laborite infrastruktuuri investeeringute toetamine;

Samas on väga keeruline ettevõtlusega seotud indikaatorite juures välja tuua meetmeid, mis mõjutaksid ainult ühte kindlat indikaatorit. Innovatsioone mõjutavad ka need meetmed, mis otsesemalt on võib-olla suunatud ettevõtete konkurentsivõime kasvatamisele või üldise ettevõtluskeskkonna tugevdamisele. Samamoodi panustavad eelpool loetletud innovatsioonimeetmed üldisesse ettevõtluskeskkonda ja ettevõtete ekspordivõimesse.

Seetõttu on ettevõtlusega seotud näitajate ja SV maksete seoste näitlikustamisel kasutatud kahte lähenemist – esimesel juhul on indikaatori muutus kõrvutatud otseselt antud indikaatoriga seotud meetmetega ja teisel juhul on lisatud ka kaudsemalt seotud meetmed. Innovatsiooni puhul on otseselt seotud meetmed toodud eelpool loetelus ja kaudsete meetmetena lisanduvad üldise ettevõtluskeskkonna tugevdamisega ning ettevõtete konkurentsivõime kasvu läbi ekspordi kasvu toetamise meetmed.

Joonis 112 illustreerib, et innovatsiooni indikaatori ja sellega otseselt seonduvate meetmete maksete vahel ettevõtte kohta on negatiivne seos (r_s=-0,45, p= 0,09). Mõneti sarnast pilti näitab joonis 113, kus indikaatori muutus on kõrvutatud kõigi ettevõtlusega seotud maksetega, kuigi seal on negatiivne seos nõrk ja statistiliselt ebaoluline (lisa 3). Seosed toetuste mahuga elaniku kohta on väga sarnased ja neid pole antud juhul eraldi välja toodud.

JOONIS 112. ETTEVÕTLUSE INNOVATSIOONI INDIKAATORI MUUTUS 2008-2012 (PP) JA SV INNOVATSIOONI VALDKONNA MEETMETE VÄLJAMAKSETE MAHT STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE KOHTA.

Allikas: Euroopa Liidu innovatsiooniuuring (CIS), Statistikaameti tabel ER28, autorite arvutused.

JOONIS 113. ETTEVÕTLUSE INNOVATSIOONI INDIKAATORI MUUTUS 2008-2012 (PP) JA SV TEHTUD ETTEVÕTLUSEGA SEOTUD VÄLJAMAKSETE MAHT STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE KOHTA.

Allikas: Euroopa Liidu innovatsiooniuuring (CIS), Statistikaameti tabel ER28, autorite arvutused.

Seega tundub innovatsiooni indikaatori põhjal, et innovaatilisi suuri ettevõtteid on maakondades vähemaks jäänud ning ettevõtlusesse suunatud vahenditega ei ole sisukat seost võimalik tuvastada. Sellel võib olla mitu põhjendust. Võimalik, et innovatsioonimeetmed või üldisemalt ettevõtlust toetavad meetmed olid rohkem suunatud alustavatele või väikestele, mitte 50 või enama töötajaga ettevõtetele. Kahjuks ei võimalda CIS väikeettevõtete innovatsiooni maakondade lõikes võrrelda.

Teine põhjus võib olla see, et innovatsiooni indikaator praegusel kujul ei mõõda innovatsiooni suurust. Toetused võivad jõuda üksikute suurte ettevõteteni, kus viiakse läbi suuri projekte ja kus toetuste tulemusena on teenuste või toodete lisandväärtus olulisel määral kasvanud. Indikaatoris, mis mõõdab innovatiivsete ettevõtete arvu, selline seos ei avaldu.

Kolmas oluline selgitus, miks innovatsiooni indikaatori ja SV maksete vahel ei ilmne seost, võib olla see, et toetuste mõjud pole jõudnud ettevõtluses avalduda. Maakondades on suured investeeringud läinud erinevate kompetentsikeskuste rajamisele, mis võisid valmida alles 2012 aastal. Üheks selliseks näiteks on Viljandimaale rajatud kompetentsikeskus, mille jaoks saadud toetus moodustas üle 70% kogu maakonda läinud innovatsiooniga seonduvatest toetustest. Selliste projektide mõju ei ole jõudnud veel avalduda, kuid eelnevatel joonistel torkab Viljandimaa silma just suurte toetuste, kuid samal ajal indikaatori suurima vähenemisega.

PRIA toetas uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamist 1,41 miljoni euroga, maakondade keskmiselt (k.a maakonnad, kus toetus oli 0) saadi temaatilisi toetusi inimese kohta 2,15 eurot. Kusjuures negatiivne seos EL toetuste ja innovatsiooni indikaatori muutuse vahel tugevneb (lisa 3), kui analüüsis arvesse võtta ka PRIA rahad (joonis 114). PRIAst läksid suuremad innovatsioonitoetused Lääne-Virumaale

356 tuhat ja Võrumaale 212 tuhat eurot. Hiiu-, Pärnu- ja Viljandimaa PRIAlt innovatsioonitoetusi ei saanud.

JOONIS 114. ETTEVÕTLUSE INNOVATSIOONI INDIKAATORI MUUTUS 2008-2012 (PP) JA SV NING PRIA VALDKONDLIKE MEETMETE VÄLJAMAKSETE MAHT STATISTILISSE PROFIILI KUULUVATE ETTEVÕTETE KOHTA.

Allikas: Euroopa Ühenduse innovatsiooniuuring (CIS), Statistikaameti tabel ER28, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta.

Kui uurida maakondadevahelisi erinevusi aastatel 2008 ja 2012, siis on need suurenenud. Indikaatori keskväärtus on aastal 2012 madalam ehk innovaatiliste ettevõtete arv on vähenenud, kuid standardhälve on jäänud samale tasemele.

TABEL 31. INNOVAATILISTE ETTEVÕTETE VARIEERUVUSE NÄITAJAD 2007 JA 2013

	2007	2013
Keskmine	0,44	0,32
Standardhälve	0,08	0,08
Variatsioonikoefitsient	18,70	25,53

Allikas: Autorite arvutused

7.4. Ettevõtete konkurentsivõime kasv läbi ekspordi

Ekspordi hindamine maakonna tasandil on väga keeruline ülesanne. Käesolevas analüüsis on selle mõõtmiseks kasutatud kaupade eksporti ettevõtte kohta. Järgnevalt on seda valikut ja olulisemaid andmete kvaliteediga seotud nüansse veidi lähemalt põhjendatud.

Ettevõtete konkurentsivõime kasvu läbi ekspordi saab hinnata ekspordistatistika põhjal. Oluline nüanss on aga see, et maakonniti võib eksportivate ettevõtete kompositsioon olla väga erinev. Mõnes maakonnas võib suur osa ekspordist olla pärit mõnest üksikust suurfirmast, mujal jällegi arvukatest väikeettevõtetest. Sellest loogikast lähtuvalt on antud juhul indikaatoriks valitud eksport hõivatu kohta.

Teine oluline aspekt valitud indikaatori juures on ainult eksporditud kaupade väärtuse vaatamine. Kõrvale on jäetud teenuste eksport, mille kohta erinevalt kaupade ekspordist maakondade lõikes andmeid ei avaldata. Teenuste eksport moodustab kogueksportdist Eestis erinevatel aastatel neljandiku–kolmandiku (Kerner 2013) – seega on tegemist märkimisväärse summaga. Samas on eksporditud teenuseid keeruline sisuliselt konkreetsete maakondadega siduda. Teenuste ekspordis on kolm olulisemat valdkonda: transiit, ehitus ja turism. Kogu teenuste ekspordist ligi neljandiku moodustab turismiteenus selliste ettevõtete poolt, mille asukoht on määramata (välisfirmad) (Kerner 2013). Ka nendel turismiettevõtetel, mis on Eestisse registreeritud, ei pruugi olla seost konkreetse maakonnaga (nt reisikorraldajad). Maakondadega on sisuliselt samuti keeruline seostada transiidi korraldamisega seotud ettevõtteid ja ehitusfirmasid, kes välisriikides teenust osutavad.

Ka kaupade ekspordi puhul on probleeme, mis andmete kvaliteeti oluliselt halvendavad. Esiteks ei pruugi eksporditavad kaubad olla toodetud selles maakonnas, kus asub ettevõtte juriidiline aadress. Teiseks moodustab kogu Eesti ekspordist aina olulisema osa re-eksport (2012. aastal juba ca 25%) (Kerner 2013), mis peaks suures osas kajastuma nende maakondade näitajates, kus asuvad tollilaod (peamiselt Ida-Virumaa, Harjumaa ja Valgamaa). Kui re-eksporditavaid tooteid ei täiustata, pole neil midagi pistmist Eestis loodud väärtusega. Kui riigi tasandil taandub re-eksport väliskaubanduse bilansi arvutamisel (ekspordi ja impordi vahe) välja, siis maakondlikul tasandil mitte. Seega ei saa eksporti maakondlikul tasandil kuigi täpselt mõõta ja andmetega seonduvaid puudusi tuleks järgnevate tulemuste juures meeles pidada.

Perioodil 2007-2013 kasvas kaupade eksport hõivatu kohta kõige enam Ida-Virumaal (vt joonis 115) – ca kahekordselt. Enam kui 85% kasvas ekspordinäitaja ka Viljandi-, Jõgeva- ja Hiiumaal. Kuigi eksport hõivatu kohta kasvas kõigis maakondades, siis küllaltki tagasihoidlik oli see kasv Lääne-, Järva- ja Põlvamaal.

JOONIS 115. EKSPORT HÕIVATU KOHTA, MUUTUS 2007-2013 (%).

Allikas: Statistikaameti tabelid VK04 ja TT241, autorite arvutused.

Indikaatori dünaamika (vt joonis 116) näitab, et enamikes maakondades hakkas eksport kasvama pärast majanduskriisi ning kõige kiiremini kasvas näitaja Harju-, Ida-Viru- ja Valgamaal. Nendes maakondades asuvad Eesti mõistes olulised tollilaud ja ilmselt on re-ekspordi suur kasv üks teguritest, mis neis maakondades ekspordi indikaatori järsku tõusu selgitab.

JOONIS 116. EKSPORT HÕIVATU KOHTA, 2007-2013 (EUR)

Allikas: Statistikaameti tabelid VK04 ja TT241, autorite arvutused.

Ekspordi indikaatoriga seoti järgnevad SV toetusmeetmed:

1) 3.1.11 Välismessitoetus,
2) 3.1.24 Riiklike turundusürituste programm,
3) 3.1.25 Ekspordi arendamise toetus,
4) 3.1.22 Riiklik ekspordi krediidikindlustuse programm,
5) 3.1.4 Eksporditurunduse toetus,
6) 3.1.19 Ettevõtjate laenukapitali kättesaadavuse parandamise täiendav tugiprogramm,
7) 3.1.27 Allutatud laenu programm,
8) 3.1.10 Ühisturunduse toetus.

Järgneval joonisel on esitatud ekspordile suunatud maksed ja ekspordiindikaatori muutus perioodil 2007-2013. Selget seost kahe näitaja vahel tuvastada ei õnnestunud. Mitmed maakonnad, kus väljamaksed elaniku kohta jäid madalaks (Hiiu, Jõgeva, Ida-Viru), näitasid ekspordi osas suurt kasvu. Samas suurimad toetuse saajad elaniku kohta näitasid keskpärast (Harju, Tartu, Saare) või väga väikest kasvu (Lääne).

JOONIS 117. EKSPORDIGA SEOTUD SV VALDKONDLIKE MEETMETE VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTA (EUR) JA EKSPORT MUUTUS HÕIVATU KOHTA2007-2013 (%)

Allikas: Statistikaameti tabelid VK04 ja TT241, SFOS, autorite arvutused

Kui vaadata kõiki ettevõtlusega seotud SV väljamakseid, siis ei ole võimalik kahe näitaja (toetuste ja indikaatori) vahel seost tuvastada (lisa 3). Nagu eespool selgitatud, on ekspordiandmete kvaliteet maakonna tasandil äärmiselt küsitav. Samuti on see näitaja väga tundlik Eesti kaubanduspartnerite majanduslikule ja poliitilisele olukorrale. Seetõttu tuleb SV maksete ja indikaatori muutuse vahel ilmnenud tulemustesse suhtuda ettevaatlikult.

JOONIS 118. ETTEVÕTLUSEGA SEOTUD SV VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTA (EUR) JA EKSPORT HÕIVATU KOHTA, MUUTUS 2007-2013 (%).

Allikas: Statistikaameti tabelid VK04 ja TT241, SFOS, autorite arvutused

PRIA kaudu makstud EL eksporditoetused olid kokku 6,28 miljonit eurot, keskmine toetus elaniku kohta (k.a maakonnad, kus toetus oli 0) oli 6,31 eurot. Sarnaselt vaid SV toetuste joonisele (joonis 118) on ka PRIA toetuste lisamisel seose trend toetuse mahu ja ekspordimahu indikaatori vahel negatiivne (joonis 119, lisa 3). PRIA kaudu said enim eksporditoetusi Harjumaa 3,22 miljonit ja Võrumaa 1,46 miljonit eurot, toetusi ei saanud Hiiu-, Ida-Viru-, Lääne-, Lääne-Viru-, Valga- ja Viljandimaa.

JOONIS 119. VALDKONDLIKUD SV JA PRIA EKSPORDITOETUSTE VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTA (EUR) JA EKSPORT HÕIVATU KOHTA, MUUTUS 2007-2013 (%).

Allikas: Statistikaameti tabelid VK04 ja TT241, SFOS, autorite arvutused, http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/statistika/makstud/ – lehel avaldatud 2011-2013 ja PRIAst saadud statistika 2007-2010 toetuste ja EL-poolse osakaalu kohta

Jättes kõrvale toetused ja uurides ekspordiindikaatori ühtlustumist maakondade lõikes analüüsitaval perioodil ilmneb, et maakondadevaheliste erinevuste osas on olukord jäänud samaks. Olulisel määral on tõusnud keskmine eksport hõivatu kohta, kuid sarnase tempoga on kasvanud ka standardhälve, mille tulemusel on 2007. ja 2013. aasta variatsioonikoefitsiendid väga sarnased.

TABEL 32. EKSPORT HÕIVATU KOHTA, VARIEERUVUSE NÄITAJAD 2007 JA 2013

	2007	2013
Keskmine	7867,51	11610,85
Standardhälve	3371,99	5153,93
Variatsioonikoefitsient	42,86	44,39

Allikas: Autorite arvutused

7.5. Turismiobjektide arendamine, turismisektori toetamine

Turismisihtkohtade atraktiivsuse mõõdikuks on valitud majutatute ööbimiste arv majutusettevõtetes maakonna elaniku kohta. Kui ööbimiste arv on kasvanud, siis on tõenäolisem, et majutatud külalised jõuavad pikema aja jooksul kohalikke teenuseid rohkem tarbida. See omakorda avaldab otsest positiivset mõju teenusepakkujatele ja läbi maksutulu ka riigile ja kaudsemalt maakonnale.

Majutatute ööbimiste suhtarv elaniku kohta oli 2013. aastal suurim Lääne-Eesti maakondades – Saare-, Pärnu- ja Läänemaal, kus indikaatori väärtus oli üle 7,5 (vt joonis 120). Absoluutarvult suurim majutatute ööbimiste arv oli Harjumaal, kuid elaniku kohta jääb sealne tase Lääne-Eesti (v.a. Hiiumaa) maakondadele veidi alla. Ühise joonena saab nelja kõige atraktiivsema maakonna puhul välja tuua, et väliskülaliste osakaal on neis kõigis perioodil 2007-2013 olnud stabiilselt kõrge. See eristab neid selgelt ülejäänud maakondadest, kui Tartumaa kõrvale jätta.

Turisminduse atraktiivsuse seisukohast eristuvad kõige nõrgema vööndina Kesk-Eesti maakonnad: Rapla-, Järva- ja Jõgevamaa, samuti Viljandimaa. Neis maakondades moodustavad majutatutest lõviosa eestlased. Lõuna-Eesti maakonnad on Kesk-Eestist turistide jaoks veidi atraktiivsemad, kuid ühise joonena on ka Võru-, Valga- ja Põlvamaal eestlaste osakaal indikaatoris kõrge.

JOONIS 120. ÖÖBIMISTE ARVU ELANIKU KOHTA MUUTUS 2007-2013 ABSOLUUTARVUDES MAAKONDADE LÕIKES

Allikas: Statistikaamet tabelid TU141 ja RV022, autorite arvutused.

Kui vaadata majutatute ööbimiste arvu elaniku kohta aastatel 2007 ja 2013, siis ilmneb, et pea kõigis maakondades on indikaatori väärtus kasvanud (vt joonis 121). Eranditeks on Saare-, Valga- ja Hiiumaa, kus indikaatori väärtus on maakondlikus pingereas küllaltki kõrge. Suur kasv on toimunud Lääne-, Lääne-Viru-, Harju- ja Tartumaal. Kui Hiiumaa kõrvale jätta, siis väiksema majutatute ööbimiste arvuga maakondades on perioodil 2007-2013 indikaatori väärtus kasvanud. Üldisemalt aga võib öelda, et kui suurima kasvuga Lääne-Virumaa kõrvale jätta, siis olulisi muutusi antud indikaatoris perioodil 2007-2013 toimunud pole.

JOONIS 121. MAJUTATUTE ÖÖBIMISTE ARVUD MAAKONNITI, 2007 JA 2013 (ELANIKU KOHTA)

Allikas: Statistikaamet tabelid TU141 ja RV022, autorite arvutused

Turismiobjektide arendamise ja turismisektori toetamisega on seotud järgnevad SV meetmed, mille väljamakseid maakondade lõikes jaotati:

1) 2.4.3 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (külastuskeskkond),
2) 3.1.13 Turismitoodete arendamise toetamine,
3) 3.1.14 Turismitoodete arendamise väikeprojektide toetamine,
4) 3.1.18 Turismiinfo jaotuskanalite toetamine,
5) 3.1.2 Turismiinfosüsteemide arendamise programm,
6) 3.1.30 Väikesadamate arendamine,
7) 3.1.5 Ettevõtja turismiturunduse toetamine,
8) 1.4.4 Turismi teadlikkus- ja koolitusprogramm,
9) 3.1.1 Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamise programm,
10) 3.1.6 Avaliku ja kolmanda sektori turismi turundustegevuste toetamise tingimused ja kord,
11) 2.4.4 Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamine,
12) 3.1.23 Rahvusvaheliste ürituste ja konverentside toetamine.

Turismindusega seotud SV meetmete alt välja makstud toetused on maakondade lõikes jaotunud väga ebaühtlaselt. Näiteks tehti Jõgevamaale vaid üks investeering Kuremaa tuuleveski restaureerimiseks

vaateplatvormiks. Hiiu-, Rapla- ja Järvamaal oli toetatud projekte samuti alla viie, kuid nende seas esines ka suuri projekte.

Üldisemalt on turismi meetmete alt toetatud enam maakondi, kus juba alguses oli rohkem majutusi elaniku kohta (vt joonis 122). Seos valdkondlike toetuste ja indikaatori baastaseme vahel on tugev (0,77) ja statistiliselt oluline (p=0,0008).

JOONIS 122. TURISMI ARENDAMISEGA SEOTUD SV MEETMETE VÄLJAMAKSED 2007-2013 (EUR) JA MAJUTATUTE ÖÖBIMISTE ARV MAAKONNA ELANIKE ARVU KOHTA 2007. AASTA

Allikas: Statistikaamet tabelid TU141 ja RV022, SFOS, autorite arvutused

JOONIS 123. TURISMI ARENDAMISEGA SEOTUD SV MAKSED 2007-2013 (EUR) JA MAJUTATUTE ÖÖBIMISTE ARVU MUUTUS 2007-2013 (INIMEST ELANIKU KOHTA)

Allikas: Statistikaamet tabelid TU141 ja RV022, SFOS, autorite arvutused

Samas on SV maksed elaniku kohta ja turismiindikaatori muutus perioodil 2007-2013 negatiivselt seotud (vt joonis 123), kuid seos pole statistiliselt oluline (lisa 3). Negatiivne trend tähendab, et mida suuremad olid SV vahenditest tehtud maksed elaniku kohta, seda väiksem oli perioodil 2007-2013 turismiindikaatori kasv. See võib viidata, et juba niigi kõrgete majutamiste arvu juures on täiendavate majutuste lisandumine keerukam isegi suuremate rahaliste paigutustega korral.

Lisaks selgitab negatiivset seost asjaolust, et näiteks Hiiu- ja Valgamaale, kus indikaatori väärtus vähenes, tehti vaid üks suur investeering. Hiiumaal moodustas maksetest üle 96% Kärdla sadama rekonstrueerimine, Valgamaal ligikaudu 90% Tehvandi staadioni rekonstrueerimine. Saaremaal said kolm suuremat projekti (Kuressaare kindlus, Angla pärandkultuurikeskus ja Sõrve tuletornilinnak) 61% kõikidest toetustest. Seega on eelneval joonisel esitatud seosejoon väga tundlik üksikute (suurte) projektide suhtes ja üksikud projektid kolmes väljatoodud maakonnas, juhul kui nendega ei ole kaasnenud majutuste arvu kasvu, ongi negatiivse seose tekitanud.

Turismi arengu ja kõigi ettevõtlusesse suunatud SV vahenditega seost ei ilmne (vt joonis 124, lisa 3). Jällegi eristuvad teistest Saare-, Hiiu- ja Valgamaa. Kui uurida SV makseid lähemalt, siis nendes kolmes maakonnas moodustasid turismiga seotud toetused üldistest ettevõtlusega seotud toetustest kõige suurema osakaalu (üle 75% Saaremaal ja ligikaudu 90% Hiiu- ja Valgamaal). Seega kehtib siin sama selgitus nagu eelneva joonise juures. Kui kolm kõnealust maakonda kõrvale jätta, siis joonis 123 ja joonis 124 mõlemad illustreerivad, et elaniku kohta rohkem toetust saanud maakondades on majutatute ööbimiste arv veidi rohkem kasvanud. Silma torkab **Lääne-Virumaa**, kus on indikaatori kasv olnud suurim, kuid maakonda suunatud SV maksed elaniku kohta ühed väikseimad. Seega võib Lääne-Virumaad turismi osas

eduka maakonnana välja tuua. Teiselt poolt on Võrumaal majutatute ööbimiste arv jäänud 2007. aasta tasemele, kuid SV makseid on maakonda jõudnud võrdlemisi palju.

JOONIS 124. ETTEVÕTLUSEGA SEOTUD SV MAKSED 2007-2013 (EUR) JA MAJUTATUTE ÖÖBIMISTE ARVU MUUTUS 2007-2013 (ÖÖBIJAT ELANIKU KOHTA)

Allikas: Statistikaamet tabelid TU141 ja RV022, SFOS, autorite arvutused

Joonis 121 illustreeris, et majutatute ööbimiste arv vähenes maakondades, kus 2007. aastal oli näitaja kõrge. See peaks tähendama, et maakondade lõikes on indikaator ühtlustunud. Seda tulemust kinnitavad ka järgmises tabelis esitatud arvutused. Maakondade keskmine majutatute ööbimiste arv tõusis ja standardhälve jäi samale tasemele – seega on variatsioonikoefitsient (ehk standardhälve osakaal keskmisest) vähenenud.

TABEL 33. MAJUTATUTE ÖÖBIMISTE ARVU VARIEERUVUSE NÄITAJAD 2007 JA 2013

	2007	2013
Keskmine	3,5	3,8
Standardhälve	2,9	2,8
Variatsioonikoefitsient	83,9	72,1

Allikas: Autorite arvutused.

7.6. Kokkuvõte

Ettevõtluse indikaatoritest on mõned näitajad, mille osas on regionaalsed erinevused vähenenud ja teised, mille osas need on suurenenud. Erinevused on vähenenud ettevõtete arvu ja turismi

indikaatorites. Innovatsiooni indikaatori osas on toimunud regionaalsete erinevuste suurenemine ja ekspordi indikaator ei võimalda regionaalsete erinevuste vähenemist või suurenemist tuvastada.

Statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu muutus on olnud selline, et maakondlikud erinevused on vähenenud. Seda vaatamata sellele, et algtaseme poolest oli suurima suhtelise ettevõtete arvuga (ettevõtete arv maakonna elaniku kohta) Harjumaa ja pealinna regioonis oli ka suurim kasv. Järelikult tuli ühtlustumine teiste maakondade dünaamika arvel. Ka turismi indikaatori osas on toimunud mõningane ühtlustumine. Maakonnad, kus oli juba alguses suhteliselt suur majutuste arv, toimus aeglasem kasv ning seega maakondlikud erinevused vähenesid.

Innovatsiooni indikaator näitab, et maakondlikud erinevused on veidi suurenenud. Kuna indikaatoriga mõõdetakse ainult innovatsiooniga tegelenud üle 50 töötajaga ettevõtete arvu, siis on sellel tulemusel väga piiratud tõlgendamisruum. Suuri ettevõtteid üldse on maakonniti majanduskriisi tagajärjel vähem ning nendest, mis on säilinud on innovatsiooniga tegelenud väiksem arv kui varem.

Indikaatorite seoste osas SV meetmete raames jagatud toetustega ilmnes positiivne seos statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete baastasemega (aastal 2007) ja üldiste SV ettevõtlustoetustega. Maakondades, kus ettevõtete arv elaniku kohta oli juba 2007. aastal suurem, suunati ka enam ettevõtlusega seotud toetusi elaniku kohta. Innovatsiooni ja turismi indikaatori osas on nähtav pigem negatiivne seos. Turismi indikaatori osas on SV meetmete jaotus positiivses seoses 2007. a algtasemega, ehk need maakonnad, kus majutuste arv oli suurem said ka enam toetuseid. Samas ei kaasnenud sellega suhteliselt suuremat majutuste arvu kasvu pigem vastupidi. Innovatsiooni indikaatori algtasemel ei olnud seost SV jaotusega ning indikaatori muutusel on pigem negatiivne seos. Samas on innovatsiooni indikaator väga piiratud indikaator, näidates ainult suuremate ettevõtete arvu, mis innovatsiooniga tegelevad, siis ei saa sisuliselt leitud negatiivset seost tõlgendada.

8. Kokkuvõte

8.1. Uuringu eesmärk ja metoodika

Käesolevas raportis vaadati struktuurivahendite (SV) ja PRIA kaudu perioodil 2007-2013 välja makstud ELi toetuste seoseid regionaalarengut iseloomustavate indikaatoritega, et hinnata, kas toetustel on seos maakondlike arenguerinevuste muutumisega. Selleks kasutati korrelatsioonanalüüsi, indikaatorite maakondlike arengu trendide kirjeldamist ning indikaatorite tasemete maakondliku variatsiooni muutuste analüüsi, tuginedes variatsioonikoefitsientide võrdlemisele perioodi alguses ja perioodi lõpus.

Analüüsi läbiviimiseks kasutati SFOSi andmeid. SV ja PRIAst välja makstud toetused seoti regionaalarengut mõjutavate sekkumisvaldkondade ja maakondadega (vt täpsemalt Ptk. 2). Valdkondlik jaotus põhines uuringu käigus loodud sekkumisloogikal (mis võttis arvesse ka regionaalarengu strateegias välja toodud sekkumisloogikat). Selle alusel grupeeriti sisulistesse sarnast valdkonda mõjutavad SV ja PRIA meetmed vastavatesse gruppidesse (vt täpsemalt Ptk. 2.3). Maakondliku jaotus põhines projektikirjelduste juures ära toodud toetuste kasutamise koha määratlusel. Üleriiklikud või maakondade vahelised projektid jaotati samuti maakondade vahel, kasutades selleks suuremate projekti puhul kõige sobivamat moodust ja väiksemate projektide osas maakonna elanikkonnaga proportsionaalset jaotust (vt täpsemalt Ptk. 2.2).

Regionaalarengu mõõtmiseks kasutatavad indikaatorid valiti selliselt, et need iseloomustaksid üldisemalt valdkondi, mis on regionaalarengu seisukohast olulised ja mida ELi valdkondlikud toetused võisid mõjutada (Ptk. 1.1, tabel 2). Lisaks sellele tuli paratamatult arvestada ka sellega, et valitava indikaatori kohta oleks maakondade lõikes olemas kvaliteetsed andmed nii analüüsiperioodi alguse kui lõpu kohta.

Vaatamata sellele, et analüüsi on läbi viidud tänaseid teadmisi ja andmete kättesaadavust silmas pidades võimalikul parimal moel, tuleb silmas pidada, et sellel on mitmeid piiranguid. Vast kõige olulisema piiranguna tuleb välja tuua, et statistiliselt olulise korrelatiivse seose olemasolu ei tähenda veel põhjuslikkust, tunnused võivad koos varieeruda ka juhuslikult või olles mõjutatud mõnest kolmandast meile vaadeldamatust tegurist. Seose põhjuslikkuse tuvastamiseks on seetõttu vaja tugineda täiendavale informatsioonile, millena käesolevas projektis kasutatakse kvalitatiivset analüüsi.

8.2. SV maakondlik jaotus

Perioodil 2007-2013 maksti SV välja toetusi kogumaksumuses 3,01 miljardit eurot. Maakondade keskmiselt saadi toetusi 2282 eurot inimese kohta (Ptk. 2, tabel 4). Sellest 1535 laekus projektidest, millel oli kindel maakonna määratlus, ülejäänud 747 eurot tuleb projektidest, mis olid SFOSis liigitatud kas üleriiklikeks või maakondade vaheliseks ning mis seoti maakonnaga, kasutades selleks mingit lähendit. Sekkumisloogikas loetletud valdkondadest toetati enim elukeskkonna ja institutsioonide võimekusele suunatud projekte (1,1 miljardit eurot), väikseim toetus läks teaduse ja arenduse valdkonda (0,33 miljardit eurot) (Ptk. 2.3.3, joonis 7).

Kui vaadata toetuste jagunemist maakonniti, siis inimese kohta saadi kõige rohkem toetust Järvamaal (3 594 eurot), kõige vähem aga Jõgevamaa (1 697 eurot) (Ptk. 2.3.2, tabel 4). Kui vaadata inimese kohta välja makstud struktuurivahendite maakondlikku jaotust sekkumisloogika valdkondade lõikes, siis kõige ühtlasem oli see tööjõu arendamise valdkonnas. Maakondlikult kõige ebavõrdsemalt jaotusid toetused aeg-ruumiliste vahemaade vähendamise valdkonnas (tabel 6).

8.3. Regionaalarengu indikaatorite ja SV toetuste seosed

Kõigi indikaatorite ja väljamakstud toetuste vahelisi seoseid on põhjalikumalt lahatud raporti põhitekstis, siin esitame eelkõige neid seoseid, mida saab lugeda statistiliselt oluliselt nullist erinevaks. Nende indikaatorite puhul, mille kohta seoseid esitatud ei ole, ei õnnestunud statistiliselt olulist seost tuvastada.

Analüüsis käsitletud indikaatorid jagunesid kaheks – üldindikaatorid, mille arengud peegeldavad regionaalarengu strateegia üldisemate eesmärkide täidetust ning valdkondlikud indikaatorid, mis peamiselt tulenesid uurimismeeskonna poolt välja töötatud sekkumisloogikast.

8.3.1. Üldindikaatorid

Üldindikaatoritena kasutati Regionaalarengustrateegias 2005-2015 määratud indikaatoreid:

- rahvaarv,
- SKP,
- hõive ja
- leibkonna sissetulekud.

Analüüsiti, millised on seosed maakonna elaniku kohta välja makstud ELi toetuste (nii SV kui PRIA) ja eelpool loetletud indikaatorite vahel.

Üldindikaatorite analüüsist selgus, et kõigi indikaatorite **algtasemetel** oli statistiliselt oluline seos toetuste kogusummaga elaniku kohta (Ptk. 3, lisa 3). Tugev positiivne korrelatsioon ilmneb (vt lisa 3) SV välja makstud toetuste ja järgmiste indikaatorite vahel:

1) SKP – indikaatori algtase (ptk 3.2),
2) Sissetulek leibkonna liikme kohta – indikaatori algtase (ptk 3.3) ning
3) hõive – indikaatori algtase (ptk 3.4).

Need tulemused viitavad sellele, et juba algselt paremas seisus olnud maakonnad (kõrgem hõive, kõrgem keskmine sissetulek või suurem SKP inimese kohta) said rohkem toetusi, kui need, milles oli olukord halvem.

Järeldus 1: juba algselt paremas seisus olnud maakonnad (kõrgem hõive, keskmine sissetulek või SKP inimese kohta) said rohkem toetusi, kui need, milles oli olukord halvem.

Antud seosed ilmnevad, kui keskendume vaid SV välja makstud toetustele. Kui lisada siia juurde ka PRIA toetuste summa, siis ei ole seosed enam statistiliselt olulised.

Järeldus 2: SV ja PRIA toetuseid koos vaadates, ei ilmne seost indikaatorite algtasemetega. See on tõenäoliselt tingitud PRIA toetuste ja SV toetuste jagamise põhimõtete erinevusest.

Lisaks eelpool käsitletud kolmele indikaatorile on olemas ka neljas – rahvaarv – ning selle puhul ilmneb tugev negatiivne korrelatsioon maakonna 2007 aasta rahvaarvu (algtase) ning inimese kohta EL vahenditest (nii SV kui PRIA) välja makstud toetussummade vahel (Ptk. 3.1, lisa 3). Teisisõnu - mida väiksem oli maakonna rahvaarv, seda suurem oli EL toetuste summa inimese kohta. Samas rahvaarvu ja ainult SV toetuste summa vahel seost ei õnnestunud tuvastatud (lisa 3). EL vahenditest inimese kohta makstud toetuste seos maakonna rahvaarvuga tuleneb eeskätt sellest, et PRIA vahendusel on toetatud suuremas mahus väiksema rahvaarvuga maakondi (PRIA vahendatud toetuste ja rahvaarvu vaheline korrelatsioon oli ($r_s = -0{,}88, p < 0{,}0001$)).

Järeldus 3: PRIA vahendusel on inimese kohta toetatud suuremas mahus väiksema rahvaarvuga maakondi. SV kohta ei õnnestunud sarnast seost tuvastada.

Üldindikaatorite **muutuse** ja ELi toetuste mahu vahel õnnestus statistiliselt oluline seos tuvastada ainult hõive puhul. Hõive muutus on nõrgas positiivses seoses SV ja PRIA vahendatud toetuse suurusega (lisa 3). Seega võis EL toetustel hõivele mõningane soodne mõju olla, kuid ei ole välistatud, et muudel teguritel (nt üldine makromajanduslik kliima) võib olla vähemalt sama suur või isegi suurem roll hõive näitajate kujundamisel. Eeltoodust lähtuvalt on mõistlik järeldada, et üldindikaatorite muutuse ja EL-i toetuste mahu vahel seoseid tuvastata ei õnnestunud.

Järeldus 4: SV maakondliku jaotuse ja üldindikaatorite muutuse vahel ei ole ei õnnestunud tuvastada statistiliselt olulist seost, mis viitab sellele, et SV ei ole olnud väga suurt ning muudest efektidest eristuvat mõju üldindikaatoritele. (toetab Järeldus 15)

8.3.2. Aegruumilised vahemaad

Aegruumiliste vahemaade all vaadati kahte valdkonda: transport ja internetiühendused. Transpordi indikaatoritena kasutati hinnanguid ühistranspordi kättesaadavusele ja liiklusõnnetusi maanteel. Internetiühenduse erinevusi mõõdeti läbi kiire internetiühenduse olemasolu.

Aegruumiliste vahemaade vähendamisega seotud SV toetuste mahu ja 2007. aasta liiklusõnnetuste sageduse vahel ilmnes statistiliselt oluline positiivne korrelatsioon (Ptk. 4.1, lisa 3). Seos indikaatori algväärtuse ja SV toetuse vahel viitab sellele, et tegemist on arenguvajaduse rahuldamisele suunatud toetuse jagamise skeemiga. Teisisõnu toetati enim piirkondi, kus liiklusõnnetuste arv oli suurem. Seega võib arvata, et toetati projekte piirkondades, kus maanteetaristu ei vastanud vajadustele. Antud sekkumisloogika valdkond on toetuste mahult teisel kohal ning mitmetes maakondades on maanteede paranduse ja liiklussõlmede rajamise projektid ühed suurematest SV toetuste toel teostatud projektidest. Sellest hoolimata ei ilmnenud seost liiklusõnnetuste arvu vähenemise ja valdkondlike SV toetuste mahu vahel.

Järeldus 5: SV toetuste maht ja 2007. aasta liiklusõnnetuste sageduse vahel ilmnes statistiliselt oluline positiivne korrelatsioon. Seega transpordile suunatud SV kaudu toetati enim maakondi, kus liiklusõnnetuste arv oli algselt suurem.

Järeldus 6: Liiklusõnnetuste arvu vähenemise ja valdkondlike SV toetuste mahu vahel seost ei ilmnenud.

8.3.3. Looduskeskkond

Looduskeskkonna olukorda mõõdeti I kaitsekategooria liikide leiukohtade arvuga, keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalemise aktiivsusega, joogivee kvaliteedi ja sorteeritud olmeprügi osakaaluga.

I kaitsekategooria looduskaitsealuste liikide leiukohtade arv kasvas maakondades, kuhu temaatilisi SV panustati rohkem, st ilmnes tugev positiivne korrelatsioon nimetatud näitajate vahel (Ptk. 5.1.1, lisa 3). Liikide leiukohtade arv võib suureneda kahel põhjusel, kas kaitsealustel liikidel on elutingimused paranenud ning seetõttu nad on levinud uutesse elupaikadesse või on leitud rohkem seni avastamata leiukohti. Arvestades seda, et looduskeskkonnas toimuvad muutused pikema perioodi jooksul, on tõenäolisem, et SV toetuste tõttu muutus liikide seire tõhusamaks, st leiti üles olemasolevad, kuid seni avastamata leiukohad.

Järeldus 7: I kaitsekategooria looduskaitsealuste liikide leiukohtade arv kasvas enam maakondades, kuhu temaatilisi SV panustati rohkem. SV tulemusena on tõenäoliselt paranenud liikide seire ning avastatud enam varem avastamata leiukohti.

8.3.4. Tehiskeskkond

Tehiskeskkonna mõõtmiseks kasutati järgmisi indikaatoreid: eriarstiabi kättesaadavus, eluruumide olukord, põhikooli- või keskkooli lõpetamise järgselt edasi õppimine, erinevate kohalike teenuste kättesaadavus.

Eluruumide seisukorra (eluruumide osakaal, kus katus ei lase läbi, seinad ja põrandad ei ole rõsked ja aknaraamid pole pehkinud) algtase ja valdkondlik SV toetus olid küllaltki tugevalt positiivselt korreleerunud (Ptk. 5.2.2, lisa 3). Teisisõnu saadi toetust sellistes maakondades, kus eluruumide seisukord oli juba algselt parem. Projekte rahastati suuremas mahus paremas korras eluruumidega piirkondades eeldatavalt seetõttu, et seal oli taotlemisaktiivsus suurem (lk 87), mis viitab sellele, et toetust ei jagatud lähtuvalt regionaalsetest arenguvajadustest, vaid see sõltus pigem piikonna elanike teadlikkusest ja aktiivsusest.

Järeldus 8: Eluruumide parandamisele suunatud toetuseid anti rohkem maakondadesse, kus oli juba alguses paremate eluruumidega leibkondade osakaal suurem. Suurem toetuste maht oli seotud suurema taotlemisaktiivsusega ja sõltus seega kohalike elanike teadlikkusest ja aktiivsusest.

8.3.5. Tööturg ja inimeste paremad arenguvõimalused

Tööturu ja täiskasvanute arenguvõimaluste valdkonda mõõdeti järgmiste indikaatoritega: kutsehariduse lõpetajate edukus tööturul, elukestvas õppes osalemise määr, palga- ja ettevõtlustulu elaniku kohta.

Kutsehariduse omandanute aktiivsuse (Tabel 2. Indikaatorite kirjeldused, ptk. 6.1) kasv uuritava perioodi jooksul oli mõõdukas positiivses korrelatsioonis SV maakondlike toetustega (joonis 93, lisa 3). Mida suurem oli valdkondliku toetuse maht, seda edukamad olid antud maakonnas kutsehariduse omandanud.

Järeldus 9: Maakondades, kuhu eraldati suhteliselt rohkem SV kutsehariduse edendamiseks, kasvas kutsehariduse järgselt tööturul edukalt hakkama saavate inimeste osakaal enam.

Elukestva õppe (Tabel 2, ptk. 6.2) puhul esines nõrk negatiivne korrelatsioon SV maakondlike eraldiste suuruse ja algse täiskasvanute õpingutes osalemise osakaalu vahel (joonis 96, lisa 3). St. mida väiksem oli täiskasvanuõppes osalemise aktiivsus, seda suurem toetus maakonnale anti. Võimalik, et tegemist oli arenguvajaduse täitmiseks suunatud toetuse andmise skeemiga, toetades piirkondi või asutusi, kus oli varasemalt läbi viidud vähem koolitusi. Teisalt võis eelnevalt rohkelt koolitusi läbi viinud piirkondades olla väiksem vajadus lisakoolitusteks, mistõttu taotleti toetusi uute koolituste läbiviimiseks vähem.

Järeldus 10: Mida väiksem oli täiskasvanuõppes osalemise aktiivsus SV jagamise perioodi alguses, seda suurem oli maakonnale eraldatud toetus inimese kohta.

8.3.6. Konkurentsivõimelisemad ettevõtted ja kõrgem ettevõtlusaktiivsus

Ettevõtlusele suunatud meetmeid hinnati järgmiste indikaatoritega: ettevõtete arv, innovaatiliste suurettevõtete osakaal, kaupade eksport elaniku kohta, turismiasutustes majutuste arv.

Perioodi alguse ettevõtete arvu (Tabel 2, ptk. 7.2) ja kõigi ettevõtlusteemaliste toetuste (vt ptk. 7.2) mahu vahel ilmnes keskmise tugevusega positiivne korrelatsioon (joonis 107, lisa 3). Seega said toetust enam need maakonnad, kus algselt oli suurem ettevõtlusaktiivsus. See on ootuspärane tulemus, sest paljud SV toetused olid suunatud juba olemasolevatele ettevõtetele, toetades nende innovatsiooni või eksporti.

Järeldus 11: Toetust said enam need maakonnad, kus algselt oli suurem ettevõtlusaktiivsus. Paljud SV toetused olid suunatud olemasolevatele ettevõtetele, toetades nende innovatsiooni või eksporti.

Ettevõtete arvu kasv oli positiivses korrelatsioonis valdkondlike toetuste (Ptk.7.2) mahuga (lisa 3). Mida enam saadi maakonnas toetusi, seda enam kasvas majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv.

Järeldus 12: Mida enam saadi maakonnas toetusi, seda enam kasvas majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv.

Turismi indikaatori – majutatute ööbimiste arv inimese kohta – algväärtus oli tugevalt positiivselt korreleerunud nii valdkondlike kui ka üldiste ettevõtlustoetuste mahtudega. See on tõenäoliselt näide valdkondliku arengu suunamisest (joonis 122, lisa 3). Enam toetust said need piirkonnad, kus eelnevalt oli indikaatori väärtus kõrgem, seega juhinduti toetuste andmisel piirkondlikest arengueeldustest.

Järeldus 13: Majutatute ööbimiste arv inimese kohta 2007. a oli tugevalt positiivselt korreleerunud nii valdkondlike kui ka üldiste ettevõtlustoetuste mahtudega. Toetuseid anti enam neile maakondadele, kus turismisektor oli aktiivsem.

8.3.7. Üldisemad järeldused

Mitmete indikaatorite – SKP, hõive, leibkonnaliikmete sissetulek, eluruumide olukord, ettevõtete arv, turistide majutuste arv, liiklusõnnetuste arv ja elukestvas õppes osalemine – algtasemed olid statistiliselt oluliselt seotud valdkondlike SV jagunemisega. Kõigi indikaatorite, v.a liiklusõnnetuste arv ja elukestvas õppes osalenute arv, korral toetati SV enam maakondi, kus olukord oli juba enne parem. See võib näidata ühelt poolt, et toetati piirkondlikke arengueeliseid (nagu nt turismi korral), teisalt võib see olla indikatsiooniks sellest, et piirkondlikke erinevusi ei kaalutud ning need maakonnad, kus oli aktiivsem ja teadlikum elanikkond said ka rohkem toetusi (nagu nt eluruumide olukorra, ettevõtlusaktiivsuse osas). Seega võib olukord, kus indikaatori algtase on seotud positiivselt SV paigutusega olla nii regionaalsete arengueelduste toetamisele suunatud kui regionaalseid erisusi mitte arvestava toetuste taotlusprotsessi tulemus. Valdkondi, mille SV paigutus oli suurem piirkondadesse, mis algselt olid halvemas seisus oli vaid kaks: transport (liiklusõnnetused) ja täiskasvanute arenguvõimalused (elukestev õpe). Nende puhul võiks eeldada, et SV paigutus on planeeritud aitamaks järgi mahajäänumaid piirkondi.

Järeldus 14. Väheste indikaatorite algtase oli seotud valdkondlike SV maakondliku jaotusega inimese kohta, enamasti ei õnnestunud sellist seost tuvastada.

Kui mitme indikaatori algtasemega oli SV paigutus statistiliselt oluliselt seotud, siis indikaatori muutustega ilmnes seos vähemate indikaatorite korral – I kaitsekategooria liikide arv, kutsehariduse lõpetajate edukus ja ettevõtete arv. Nende indikaatorite suurem paranemine võib olla seotud suuremate struktuurivahendite paigutustega maakondadesse.

SV toetuste ning regionaalarengu indikaatorite vahelisi seoseid analüüsides peab meeles pidama, et toetuste absoluutmaht võib olla suur, kuid kokku moodustavad need ligikaudu siiski vaid ca 10% antud perioodi riigieelarve kogumahust (arvutatud riigieelarve 2007-2013 planeeritud kogusumma ja SFOS põhjal). Hoolimata sellest, et SV toetuste üldiseks eesmärgiks on toetada suuri projekte, mis võimaldaksid

toetatavates valdkondades suuri arenguhüppeid, ei ilmne kvantitatiivses analüüsis enamasti selgeid seoseid maakondlike toetuste mahtude ning valdkondlike indikaatorite väärtuste vahel, kuna valdkonna arengut mõjutavad muud efektid on suurema mõjuga.

Järeldus 15: Kvantitatiivses analüüsis ei ilmne enamasti selgeid seoseid maakondlike toetuste mahtude ning valdkondlike indikaatorite väärtuste muutuse vahel, kuna valdkonna arengut (indikaatori väärtust) mõjutavad muud tegurid on suurema mõjuga.

8.4. Regionaalsete arenguerisuste muutumine

8.4.1. Üldindikaatorid

Regionaalarengu strateegia 2005-2015 üldindikaatoritest on kõige problemaatilisem rahvaarv, mis on vaadeldaval perioodil langenud enamikus maakondadest (v.a Harju ja Tartu maakond; joonis 14, ptk. 3.1). Samuti on selle näitaja puhul näha regionaalse varieeruvuse suurenemist (tabel 9), mis on tingitud rahvastiku koondumisest Tallinna (Harjumaale).

Järeldus 16. Rahvaarvu üldine vähenemine ja rahvastiku jätkuv koondumine Harjumaale on suurendanud maakondlikke erinevusi rahvastiku jagunemisel.

Ülejäänud üldindikaatorite – SKP, hõive ning sissetuleku näitajate (ptk. 3.2, 3.3, 3.4, Tabelid: tabel 10,tabel 11, tabel 12), puhul on regionaalsed erinevused pigem kahanemas, kuigi muutus on väike. SKP ja sissetulek elaniku kohta olid perioodi lõpuks suuremad kui alguses. Maakondade keskmine hõivemäär oli 2013 veidi madalam kui 2007, kuid pea pooltes maakondades on saavutatud või isegi ületatud majanduslangusele eelnenud tase.

Järeldus 17. SKP, hõive ning sissetuleku näitajate puhul on regionaalsed erinevused pigem kahanenud, kuigi muutus on väike.

8.4.2. Sekkumisloogika valdkondade regionaalne areng

Enamuses vaatlusalustes valdkondades näitab keskmine perioodi lõpu indikaator **taseme** paranemist võrreldes perioodi algusega. Suurima arenguhüppe on teinud kiire interneti kättesaadavus ning joogivee kvaliteet. Võrreldes 2007 aasta tasemega on veidi halvenenud olukord kutseõppeasutuste lõpetajate edukuses, seda hoolimata suurest tõusust võrreldes majanduskriisi ajaga. Samuti on maakondades keskmiselt negatiivsem hinnang teenuste kättesaadavusele, kuna avalike teenuste füüsiline võrk ongi hõrenenud, asendudes vastavate e-teenustega. Ilmselt on teadlikkus e-teenuste võimalustest osades piirkondades siiski liiga madal, et täielikult asendada füüsiliste teenuste kättesaadavuse vähenemist.

Regionaalsed erinevused on valdkondadest enim vähenenud joogivee kvaliteedi näitajate, kiire interneti kättesaadavuse ja turisminäitaja osas. Erinevused on märkimisväärselt suurenenud kaitsealuste liikide leiukohtade arvu osas ning täiskasvanuõppes osalemise aktiivsuses.

8.5. Indikaatorite valik ja regionaalarengu mõõtmine

Käesoleva uuringu eesmärgiks on tagant järele hinnata SV mõju regionaalsele arengule. Regionaalne areng oli defineeritud SV jagamisel horisontaalse teemana, millele projektide elluviimisega taotletakse täiendavat mõju ning mis on mitte otseseks vaid kaudseks eesmärgiks (Eesti Vabariik 2007:117). Regionaalarengu mõõtmiseks ei olnud SV planeerimisperioodi alguses paika pandud mõõdikuid ega selgelt defineeritud eesmärke. Samuti ei olnud Eesti regionaalarengu strateegias 2005-2015 peale üldiste indikaatorite määratletud mõõdikuid, millega regionaalset arengut mõõta. Seepärast oli vajalik käesoleva

uuringu raames tagantjärgi otsustada, millised regionaalarengu valdkonnad on olulised, mida tuleks ja mida saab mõõta. Indikaatorite valiku oluliseks piiranguks osutus võrreldavate andmete olemasolu SV jagamise alguse ja lõpu perioodi kohta, mis ei võimaldanud alati valida eelistatumat indikaatorit.

Järeldus 18. Kuna riiklik SV kasutamise strateegia 2007-2013 sätestas regionaalarengu horisontaalse eesmärgina ja sellele ei olnud määratud konkreetseid mõõdikuid ning ka Eesti regionaalarengu strateegia ei määranud peale üldindikaatorite täiendavaid mõõdikuid, mille järgi strateegias planeeritud tegevuste edukust hinnata, siis on arengu mõõtmiseks kasutatav indikaatorite valik tehtud tagant järele, mis toob kaasa selle, et võrreldavate andmete olemasolu perioodi alguse- ja lõpu kohta on oluliseks probleemiks.

Soovitus 1. Eesmärgistada ka horisontaalsed teemad SV jagamisel ning määrata eesmärkidele täpsed mõõdikud, mille kohta juba perioodi alguses on olemas andmed või mille kohta on koheselt võimalik hakata andmeid koguma.

SV toetuste abil ellu viidud projektide väljundite hindamiseks piisab projektide tulemuste seirest. Toetuste **mõju** hindamiseks, tuleb info saada muudest, laiema haardega uuringutest, mis võtavad arvesse ka SV projektide väliselt toimunud arenguid. SV toetuste mõju hindamiseks peab olema info nii toetust saanud kui võrreldavate toetust mittesaanud asutuste/objektide kohta. Juhul, kui kõik saavad toetust (nt kõik prügilad), siis ei ole võimalik toetuse mõju muudest teguritest eristada.

Järeldus 19. Mõju hindamiseks peavad olema kättesaadavad andmed, mis annavad infot nii toetust saanud objektide kohta kui toetust mittesaanud (kuid muus osas moel sarnaste) objektide kohta. Kus vähegi võimalik tuleks toetuste jagamiselt kasutada eksperimentaalset raamistikku.

Eelistatumad andmeallikad indikaatorite määratlemiseks on registri või muud üldkogumi andmed. Mitmete valdkondade mõõtmiseks ei ole võimalik registreid kasutada ja tuleb kasutada küsitlusuuringuid. Tuleb tähele panna, et isegi suuremahuliste Statistikaameti regulaarsete küsitlusuuringute tulemuste hinnangud maakondade lõikes on väga suurte usalduspiiridega. Eestisisese regionaalmõju hindamise eesmärgist lähtuvalt oleks vajalik valimeid suurendada (nt üle-euroopaline sotsiaaluuring on küll piisav võrdlemaks Eesti üldpilti teiste Euroopa riikidega, kuid maakondi võrreldes on keskväärtuse punkthinnangute usalduspiirid väga laiad). Seda enam on probleeme maakondade võrdlemisel väiksemamahuliste küsitlusuuringutega (vt nt keskkonnateadlikkuse uuringu punkthinnangute usalduspiire maakondade lõikes).

Järeldus 20. Eelistatum indikaatorite andmeallikas on üldkogumi-põhine register. Küsitlusuuringute-põhiste indikaatorite puhul on oluline, et valimi maht oleks regionaalses lõikes analüüsi teostamiseks piisav.

Soovitus 2. Eelistada registripõhiseid andmeallikaid. Olukordades, kus see ei ole võimalik, suurendada valik-uuringute valimeid nii, et nende abil oleks võimalik tuvastada ka potentsiaalseid regionaalsed erinevusi.

Uurimaks toetuste mõju looduskeskkonnale peaks läbi viima põhjaliku mitmekülgse analüüsi, mis ei mahu antud uurimuse raamidesse. Looduskeskkonna muutuste analüüsimine vaid läbi üksikute indikaatorite on küsitav, kuna tegemist on väga mitmetahulise valdkonnaga. Tulevikus võiks vajadusel looduskeskkonna seire koondindikaatorina kasutada pinnavete seisundit (antud töös polnud seda võimalik kasutada, kuna seisundi seire metoodika muutus oluliselt analüüsitava perioodi keskel, 2010. aastal), samas ei võimalda antud meetod valdkonna regionaalarengut jälgida mitte maakonna vaid vesikonna kaupa.

Järeldus 21: Looduskeskkonna muutuse analüüsiks ei ole I kaitsekategooria liikide leiukohtade arv väga hea näitaja.

Soovitus 3: Arendada looduskeskkonna edaspidiseks seireks pinnavee koondindikaator, mis võtab mitmetahulisemalt looduskeskkonna olukorda arvesse.

Mõningad uuringusse lülitatud indikaatorid jäid paremate indikaatorite puudumisel suhteliselt halvasti valdkondlikku regionaalset arengut mõõtvaks. Sisuliselt ei ole Eestis võimalik olemasolevate andmete põhjal mõõta: maakondade lõikes eksporti ja innovatsiooni ettevõtetes. Kuna Eesti siseselt ei ole statistikat selle kohta, millises maakonnas paiknes see ettevõtte tootmisüksus, mis eksporditava kauba valmistas, siis on maakondliku ekspordi mõõtmine sisuliselt korrektselt praegusel kujul võimatu. Innovatsiooni mõõtmiseks kasutatav valikuuring on disainitud selliselt, et see oleks representatiivne majandusharude suhtes, see aga ei võimalda saavutada representatiivsust maakondlikus lõikes.
Tulenevalt sellest, et indikaatorid põhinevad maakondlike järelduste tegemiseks liialt väikestel valikuuringutel, on sisuliselt keerukalt kasutatavad järgmised indikaatorid: keskkonnateemalistes ettevõtmistes osalenud inimeste osakaal, rahulolu teenuste kättesaadavusega. Nimetatud indikaatorite osas tuleks kaaluda kas loobuda valdkonna mõõtmisest ja eraldiseisvalt eesmärgistamisest või muuta valikuuringu aluseks oleva küsitlusuuringu metoodikat ja/või suurendada uuringu aluseks olevat valimit – viimane on siiski administratiivselt küllaltki kulukas.

Järeldus 22. Osad valdkonnad on Eesti-suuruses riigis ilma oluliste täiendavate halduskuludeta regionaalselt mõõdetamatud.

Soovitus 4. Kaaluda suurte usupiiridega valikuuringu-põhiste näitajate maakondliku tasandi mõõtmisest loobumist.

Uus regionaalarengu strateegia (perioodiks 2014-2020) seab muuhulgas eesmärgiks ka regionaalsete arengueelduste parema ärakasutamise. Samas on arengueeldused defineeritud kujul, mille kohta täna statistikat ei koguta. See muudab nende eesmärkide täitmise kvaliteetse hindamise võimatuks. Olukorra parandamiseks on kaks varianti – kas luua majandustegevusalade klassifikaatorile (EMTAK) täiendav alakiht ning hakata arengueeldustena käsitletavate valdkondade kohta statistikat koguma või sisuliselt loobuda sellisel kujul defineeritud eesmärkidest.

Järeldus 23. Uues regionaalarengustrateegias (2015-2020) on maakondlikud arengueeldused määratletud kujul, mille kohta andmeid ei koguta.

Soovitus 5. Defineerida maakondlikud arengueeldused selliselt, et levinud klassifikaatoritega (EMTAK) on neid võimalik mõõta.

Kasutatud kirjandus

Statistikaamet (2010) Eesti Sotsiaaluuring. Metoodikakogumik. www.stat.ee/dokumendid/42770

Statistikaamet (2012) Eesti tööjõu-uuring. Metoodika. https://www.stat.ee/dokumendid/65481

Keskkonnaministeerium (2008) Riigi jäätmekava 2008-2013,https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/0000/1296/9913/13011973.pdf#

Keskkonnaministeerium (2014) Riigi jäätmekava 2014-2020, http://www.envir.ee/sites/default/files/riigi_jaatmekava_2014-2020.pdf

Kerner, R. (2013) Kaupade ja teenuste eksport ning neis sisalduv kodumaine väärtus. Eesti Statistika kvartalikiri 3/13. Lk 47-56.

LISA 1. Indikaatorite lisajoonised

Teenuste kättesaadavus teenuste lõikes

JOONIS 125. LEIBKONDADE OSAKAAL, KELLELE ON PANGATEENUSED KÄTTESAADAVAD MÕNINGATE VÕI SUURTE RASKUSTEGA

Allikas: ESU 2007, 2012

JOONIS 126. LEIBKONDADE OSAKAAL, KELLELE ON POSTITEENUSED KÄTTESAADAVAD MÕNINGATE VÕI SUURTE RASKUSTEGA

Allikas: ESU 2007, 2012

JOONIS 127. LEIBKONDADE OSAKAAL, KELLELE ON PEREARSTITEENUSED KÄTTESAADAVAD MÕNINGATE VÕI SUURTE RASKUSTEGA

Allikas: ESU 2007, 2012

Palga- ja ettevõtlustulu maakonna elanike kohta usalduspiiridega

JOONIS 128. PALGA- JA ETTEVÕTLUSTULU MAAKONNA ELANIKU KOHTA HINNANGUD USALDUSPIIRIDEGA (2007 JA 2013,EUR)

**Vertikaalne joon näitab vastava aasta Eesti keskmist*

Allikas: EU-SILC 2007, 2013, autorite arvutused

I kaitsekategooria leiukohtade arv

JOONIS 129. I KAITSEKATEGOORIA LEIUKOHTADE ARV MAAKONNAS 2007 JA 2013. AASTAL

Allikas: Looduskaitseregistri elektrooniline andmebaas

Loodusteemalistes ettevõtmistes osalemine

JOONIS 130. LOODUSTEEMALISTES ETTEVÕTMISTES OSALENUD INIMESTE (VANUS 15+) OSAKAALU PUNKTHINNANGUD 95% USALDUSPIIRIDEGA MAAKONNITI

Allikas: Keskkonnateadlikkuse uuringud (2008 Faktum ja Ariko, 2014 Turu-Uuringute AS)

Suurte puudustega eluruumides elavate leibkondade osakaal

JOONIS 131. LEIBKONDADE, KELLE ELUASEME KATUS EI LASE LÄBI, SEINAD JA PÕRANDAD EI OLE RÕSKED JA AKNARAAMID POLE PEHKINUD, OSAKAAL 2007 JA 2013 (PUNKTHINNANGUD JA 95%-LISED USALDUSPIIRID, %)

Allikas: Statistikaamet EU-SILC 2007, 2013, autorite arvutused

Innovatsiooni indikaatori seosed SV jaotusega elaniku kohta

JOONIS 132. INNOVATSIOONI INDIKAATORI MUUTUS 2007-2012 (PP) SV INNVOATSIOONI VALDKONNA MEETMETE VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTA (EUR/ELANIKU KOHTA)

Allikas: Euroopa Liite innovatsiooniuuring (CIS), Statistikaameti tabel ER28, autorite arvutused.

JOONIS 133. INNOVATSIOONI INDIKAATORI MUUTUS 2007-2012 (PP) SV ETTEVÕTLUSE VALDKONNA MEETMETE VÄLJAMAKSED ELANIKU KOHTAKOKKU (EUR/ELANIKU KOHTA)

Allikas: Euroopa Liite innovatsiooniuuring (CIS), Statistikaameti tabel ER28, autorite arvutused.

LISA 2. Meetmete seos SV sekkumisvaldkondade ja regionaalarengu indikaatoritega

TABEL 34. SEKKUMISVALDKONDADE, SV MEETMETE JA INDIKAATORITE VAHELISED OTSESED SEOSED

Regionaalarengu sekkumisvaldkond	SV sekkumisvaldkond	Meetmed	Indikaator
Väiksemad aeg-ruumilised vahemaad	Transpordiühenduste paranemine	3.3.1 Transpordi infrastruktuuri arendamine (ÜF)	1.1.1 Transpordiühendused ja ühistransport
		3.4.1 Transpordi infrastruktuuri arendamine (ERDF)	
		2.1.12 Säästva transpordi arendamine	
	Kiire internetiühendus	2.4.6 Internetiühenduste arendamine	1.3.8 Kiire internet
Puhtam ja mitmekesisem looduskeskkond	Veemajandus	2.1.1 Veemajanduse infrastruktuuri arendamine	1.2.1 Veemajandus
	Jäätmemajandus	2.1.6 Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine	1.2.2 a Jäätmete sorteerimine
		2.1.2 Nõuetele mittevastavate tavajäätmeprügilate sulgemine	1.2.2 b Prügilate korrastamine ja sulgemine
		2.1.3 Põlevkivitööstuse nõuetele mittevastavate prügilate sulgemine ja korrastamine	
		2.1.5 Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel	
		2.1.7 Ladestusalaga jäätmekäitluskeskuste ladestusala laiendamine	
		2.1.8 Põlevkivienergeetika jäätmehoidlate sulgemine ja tuhaärastussüsteemi uuendamine	
		2.1.13 Jääkreostusobjektide inventariseerimine	
	Looduskeskkonna seisund	2.2.1 Keskkonnajärelvalve arendamine	Keskkonnaseire ja järelevalve - indikaatorita
		2.2.2 Keskkonna hädaolukordadeks valmisoleku parandamine	
		2.2.4 Keskkonnaseire arendamine	
		2.2.8 Keskkonnaseire ja	

Regionaalarengu sekkumisvaldkond	SV sekkumisvaldkond	Meetmed	Indikaator
		andmehõive arendamine (Programm)	
		2.2.3 Looduse mitmekesisuse säilitamine (Avatud taotlemine)	1.2.5 Looduse mitmekesisus
		2.2.5 Kaitsealade kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks	
		2.2.6 Looduse mitmekesisuse säilitamine (Investeeringute kava)	
		2.1.11 Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks	
		2.1.10 Vooluveekogude seisundi parandamine (avatud taotlemine)	
		2.1.4 Vooluveekogude seisundi parandamine (investeeringute kava)	
		1.1.9 Keskkonnahariduse arendamine	1.2.6 Keskkonnaharidus
		2.2.7 Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine	
Konkurentsivõimelisem ja kvaliteetsem tehiskeskkond	Avalike teenuste infrastruktuur	2.4.1 Kohalike avalike teenuste arendamine	1.3.6 Kohalikud avalikud teenused
		2.4.2 Linnaliste piirkondade arendamine	
		3.5.1 Infoühiskonna teadlikkuse tõstmise programm	
		3.5.2 Infoühiskonna edendamine avatud taotluste kaudu	
		3.5.3 Infoühiskonna edendamine investeeringute kavade kaudu	
		2.4.3e Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (ettevõtluskeskkond)	Indikaatorita
	Tervishoid	2.6.1 Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine	1.3.7 Tervishoid
		2.6.2 Riiklike hoolekandeasutuste	

Regionaalarengu sekkumisvaldkond	SV sekkumisvaldkond	Meetmed	Indikaator
		reorganiseerimine	
		2.6.3 Õendus- ja hooldusteenuste infrastruktuuri arendamine	
	Säästlikum energiakasutus	2.3.1 Elanike teavitamine elamute energiasäästlikkusest	1.2.3 Säästlikum energiakasutus
		2.3.2 Energiaauditi ja ehitise ekspertiisi tegemise ning ehitusprojekti koostamise toetamine	
		2.3.3 Korterelamute renoveerimislaen	
		2.3.4 Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks	Indikaatorita
	Üldharidus ja noorsootöö	2.4.7 Gümnaasiumivõrgustiku korrastamine	1.3.3 Üldharidus
		2.5.3 Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine	
		1.1.7 Kooli poolelijätmise vähendamine, haridusele juurdepääsu suurendamine ning õppe kvaliteedi parandamine	
		1.1.2 Noorsootöö kvaliteedi arendamine	
		2.5.1 Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamisekeskuste ning huvikoolide kaasajastamine	
Efektiivsemad ja koostöövõimelisemad institutsioonid	Haldussuutlikkus ja koostöö	1.5.1 Avaliku sektori asutuste ja mittetulundusühingute strateegilise juhtimise tõstmine	Indikaatorita
		1.5.2 Parema õigusloome arendamine	Indikaatorita
		1.5.3 Avaliku sektori töötajate ja mittetulundusühenduste töötajate koolitus ja arendamine	Indikaatorita
		1.5.5 Maakondlike tugistruktuuride toetamine	Indikaatorita
Paremate teadmiste ja oskustega töötajad	Tööjõu teadmiste ja oskuste arendamine (elukestev õpe)	1.1.6 Täiskasvanuhariduse arendamine	1.3.5 Täiskasvanuharidus
		1.1.3 Teavitamis- ja nõustamissüsteemi arendamine	

Regionaalarengu sekkumisvaldkond	SV sekkumisvaldkond	Meetmed	Indikaator
		1.3.1 Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine	1.3.1 Tööjõu arendamine, tööhõive tõstmine, töötingimuste parandamine
		1.4.5 Teadmiste ja oskuste arendamise toetus	
		1.4.6 Teadmiste ja oskuste arenguprogramm	
		1.1.4 Keeleõppe arendamine	
Kõrgem tööjõu aktiivsus ja paremini toimiv tööturg	Töökeskkond ja võrdsed võimalused tööturul	1.3.2 Tööelu kvaliteedi parandamine	
		1.3.5 Soolise võrdõiguslikkuse edendamine	
		1.3.3 Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed	
		1.3.4 Tervislike valikute ja eluviiside soodustamine	
	Kutseharidus	2.5.2 Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine	1.3.4 Kutseharidus
		1.1.5 Kutseõppe sisuline kaasajastamine ning kvaliteedi kindlustamine	
		1.1.1 Kutsekvalifikatsioonisüsteemi arendamine	
		1.1.8 Õppijakeskse ja uuendusmeelse kutsehariduse arendamine ning elukestva õppe võimaluste laiendamine	
	Rakenduskõrgharidus	3.2.4 Rakenduskõrgharidusõppe ja õpetajakoolituse õppeinfrastruktuuri kaasajastamine	
Konkurentsivõimeliste Ettevõtete loomise ja arengu toetamine	Uuendusmeelne ettevõtlus	1.4.7 Arendustöötajate kaasamise toetus	2.2.2 Innovaatilised ettevõtted
		3.1.12 Tööstusettevõtja tehnoloogiainvesteeringu toetus	
		1.4.8 Ettevõtlus- ning innovatsioonialaste teadmiste ja oskuste ning teadlikkuse arendamise programm	
		1.4.3 Ettevõtlus- ja innovatsiooniteadlikkuse programm	

Regionaalarengu sekkumisvaldkond	SV sekkumisvaldkond	Meetmed	Indikaator
		3.1.17 Innovatsiooniosakute toetusmeede	
		3.1.7 Teadus- ja arendustegevuse projektide toetamine	
		2.4.5 Kompetentsikeskuste arendamine	
		3.1.9 Tehnoloogia arenduskeskuste toetamine	
		1.2.5 Kohandumine teadmistepõhise majandusega	
		3.1.8 Teadmiste- ja tehnoloogiasiirde baasfinantseerimise toetamine	
		3.1.20 Katse- ja pooltööstuslike laborite infrastruktuuri investeeringute toetamine	
		3.1.29 Kasvuettevõtja arenguplaani toetusmeede	
	Ettevõtluse investeeringu-toetused; garantii- ja laenuprogrammid	3.1.24 Riiklike turundusürituste programm	2.2.3 Eksport
		3.1.25 Ekspordi arendamise toetus	
		3.1.22 Riiklik ekspordi krediidikindlustuse programm	
		3.1.4 Eksporditurunduse toetus	
		3.1.11 Välismessitoetus	
		3.1.19 Ettevõtjate laenukapitali kättesaadavuse parandamise täiendav tugiprogramm	
		3.1.27 Allutatud laenu programm	
		3.1.28 Tööstus- ja teenindusettevõtja investeeringu toetamine	
		3.1.3. Ettevõtluslaenude riiklike tagatiste ja kapitalilaenu programm	2.2.1 Statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arv
		3.1.15 Klastrite arendamise toetus	
		3.1.21 Loomemajanduse tugistruktuuride toetus	
	Ettevõtlusega alustamine	3.1.16 Ettevõtlusinkubatsiooni programm	
		3.1.26 Kõrge potentsiaaliga	

Regionaalarengu sekkumisvaldkond	SV sekkumisvaldkond	Meetmed	Indikaator
		innovaatiliste ettevõtete arendamise programm Start-up Eesti""	
		1.4.1 Stardi- ja mikrolaenu käendusprogramm	
		1.4.2 Alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetus	
Piirkonna arengu-vajadustele- ja eeldustele vastav ettevõtlusstruktuur	Turismiobjektide arendamine, turismisektori toetamine	2.4.3t Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine (külastuskeskkond)	2.2.4 Turism
		3.1.13 Turismitoodete arendamise toetamine	
		3.1.14 Turismitoodete arendamise väikeprojektide toetamine	
		3.1.18 Turismiinfo jaotuskanalite toetamine	
		3.1.2 Turismiinfosüsteemide arendamise programm	
		3.1.5 Ettevõtja turismiturunduse toetamine	
		1.4.4 Turismi teadlikkus- ja koolitusprogramm	
		3.1.1 Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamise programm	
		3.1.6 Avaliku ja kolmanda sektori turismi turundustegevuste toetamise tingimused ja kord	
		2.4.4 Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamine	
		3.1.10 Ühisturunduse toetus	
		3.1.30 Väikesadamate võrgustiku väljaarendamine	
		3.1.23 Rahvusvaheliste ürituste ja konverentside toetamine	
Teadus ja kõrgharidus		1.2.4 Kõrgkoolide koostöö ja innovatsiooni arendamine	Indikaatorita
		3.2.1 Teaduse tippkeskuste arendamine	
		1.2.2 Doktoriõppe ja rahvusvahelistumise	

Regionaalarengu sekkumisvaldkond	SV sekkumisvaldkond	Meetmed	Indikaator
		edendamine	
		3.2.10 Tervishoiutehnoloogia teadus- ja arendustegevuse toetamine	
		3.2.11 Materjalitehnoloogia teadus- ja arendustegevuse toetamine	
		3.2.5 Energiatehnoloogia teadus- ja arendustegevuse toetamine	
		3.2.7 Biotehnoloogia teadus- ja arendustegevuse toetamine	
		3.2.8 Keskkonnakaitse ja -tehnoloogia teadus- ja arendustegevuse toetamine	
		3.2.12 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate teadus- ja arendustegevuse toetamine	
		3.2.9 Kõrgkoolide ning teadus- ja arendusasutuste õppe- ja töökeskkond	
		3.2.2 Teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide õppe- ja töökeskkonna infrastruktuuri kaasajastamine	
		3.2.3 Teadusaparatuuri ja -seadmete kaasajastamine	
		1.2.3 Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia võtmevaldkondade ja haridusteaduse eelisarendamine	
		1.2.1 Teaduspoliitika ja	

Regionaalarengu sekkumisvaldkond	SV sekkumisvaldkond	Meetmed	Indikaator
		kõrghariduse kvaliteedi arendamine	
		1.2.6 Teadusasutuste rahastamissüsteemi arendamine	
		3.2.6 Rahvusvaheline koostöö	
Tehniline abi		2.7.1, 1.6.1, 3.6.1, 4.1.1	Indikaatorita

LISA 3. Korrelatsioonide koondtabel

Indikaatorite grupp sekkumisloogika järgi	indikaator	SFOSi jaotus*	Seos indikaatori algväärtusega Korrelatsioonikoef	Olulisus	Seos indikaatori muutusega Korrelatsioonikoef	Olulisus
Üldindikaatorid	**Rahvastik**	SV kõik meetmed	0,0357	0,8994	0,1750	0,5327
		SV+PRIA kõik meetmed	-0,73	0,0027	-0,31	0,26
	SKP	SV kõik meetmed	0,7679	0,0008	-0,2214	0,4277
		SV+PRIA kõik meetmed	-0,057	0,84	-0,13	0,63
	Hõive	SV kõik meetmed	0,5750	0,0249	0,1393	0,6205
		SV+PRIA kõik meetmed	-0,039	0,89	0,41	0,13
	Sissetulek leibkonnaliikme kohta	SV kõik meetmed	0,4500	0,0924	0,1643	0,5585
		SV+PRIA kõik meetmed	0,1	0,72	0,38	0,16
Aeg-ruumilised vahemaad	**Ühistransport**	SV valdkondlikud	0,1643	0,5585	-0,2536	0,3618
	Liiklusõnnetused maanteel	SV valdkondlikud	0,4937	0,0614	-0,1748	0,5333
	Kiire internet	SV valdkondlikud	-0,187	0,54	0,1	0,74
		SV + PRIA valdkondlikud	-0,225	0,419	0,314	0,25
Looduskeskkond	**Kaitsealused liigid**	SV valdkondlikud	0,0429	0,8795	0,6500	0,0087
		SV + PRIA valdkondlikud	0,3	0,28	0,43	0,11
	Keskkonnaharidus	SV valdkondlikud	0,0841	0,7658	0,1929	0,4910
	Joogivesi	SV valdkondlikud	0,1321	0,6387	0,0536	0,8496
		SV + PRIA valdkondlikud	0,13	0,63	0,064	0,82
	Suletud prügilad ja jääkreostusalad	SV valdkondlikud	-	-	-	-
	Taaskasutatud prügi osakaal	SV valdkondlikud	0,3321	0,2265	-0,2321	0,4051
Tehiskeskkond	**Eriarstiabi**	SV valdkondlikud	-0,2821	0,3083	-0,1429	0,6115

Indikaatorite grupp sekkumisloogika järgi	indikaator	SFOSi jaotus*	Seos indikaatori algväärtusega Korrelatsioonikoef	Olulisus	Seos indikaatori muutusega Korrelatsioonikoef	Olulisus
	Eluruumid	SV valdkondlikud	0,6107	0,0156	-0,3464	0,2059
	Üldharidus	SV valdkondlikud	-0,1607	0,5672	-0,1750	0,5327
		SV + PRIA valdkondlikud	-0,22	0,43	-0,18	0,53
	Teenused	SV valdkondlikud	0,2714	0,3278	0,2250	0,4201
		SV + PRIA valdkondlikud	0,25	0,37	0,24	0,397
Tööturg	**Kutseharidus**	SV valdkondlikud	-0,1394	0,6202	0,4714	0,0761
	Elukestev õpe	SV valdkondlikud	-0,4357	0,1045	0,1357	0,6296
		SV + PRIA valdkondlikud	-0,416	0,12	-0,042	0,88
	Teenitud tulu elaniku kohta	SV valdkondlikud	-0,4000	0,1396	0,1214	0,6664
	Teenitud tulu hõivatu kohta	SV valdkondlikud	-0,1536	0,5848	0,2357	0,3977
	Hõive	SV valdkondlikud				
Ettevõtlus	**Ettevõtete arv**	SV valdkondlikud	0,1786	0,5243	0,4857	0,0664
		SV + PRIA valdkondlikud	-0,13	0,66	-0,198	0,48
		SV kogu ettevõtlus	0,5429	0,0365	0,3607	0,1866
	Innovatsioon	SV valdkondlikud	0,3786	0,1641	-0,4536	0,0895
		SV + PRIA valdkondlikud	0,41	0,13	-0,47	0,08
		SV kogu ettevõtlus	0,1643	0,5585	-0,2500	0,3688
	Eksport	SV valdkondlikud	0,0357	0,8994	-0,0607	0,8298
		SV + PRIA valdkondlikud	0,06	0,88	-0,2	0,48
		SV kogu ettevõtlus	0,0821	0,7710	-0,0500	0,8595
	Turism	SV valdkondlikud	0,7714	0,0008	-0,3214	0,2427
		SV kogu ettevõtlus	0,7179	0,0026	0,0143	0,9597

** Jaotusesse kuuluvate meetmete vt tekstist peatükk SV ja nende jagunemine geograafiliselt ja valdkondlikult.*

Lisa 4. Hinnangud kasutatavatele indikaatoritele

SV Sekkumisvaldkond	Indikaatori nimetus	Andmeallikas	Andmete kirjeldus	Indikaatori kirjeldus ja põhjendus	Hinnang indikaatori headusele
Transpordiühenduste parandamine	Ühis-transpordi kätte-saadavus	Statistikaamet	EU-SILC C21 (2007) EU-SILC M11 (2012) Leibkonnaküsitluse ankeet	Küsitletaval palutakse vastata küsimusele: Palun hinnake, kui kättesaadavad on füüsilist juurdepääsu, lahtioleku aegu jms arvestades Teie leibkonnale järgmised teenused: Teenuste loetelus on toodud ka ühistransport. Kättesaadavust palutakse hinnata 4-palli skaalal, võimalus on vastata ka „Ei kasuta“. Uuringu efektiivne valimimaht oli 2007. aastal veidi üle 12 tuhande inimese, seega on vähegi stabiilsemate näitajate korral võimalik vaadata ka maakondlikku jaotust. EU-SILC uuringut on läbi viidud ka 2013. aastal, kuid kahjuks on meid huvitava küsimuse formaat seal muutunud. Alternatiivse indikaatorina kaaluti ka ühistranspordi kasutajate arvu, aga kuna selle kasutamine võib olla muutunud nii seetõttu, et see pole kättesaadav kui seetõttu, et inimeste maitseeelistused on muutunud mugavamate transpordiliikide	Keskmine Tegemist on suure küsitlus-uuringuga, millest suuremat Eestis ilmselt on keerukas ette võtta, tulemused maakondade lõikes aga on siiski suurte usalduspiiridega. Võiks kaaluda uuringusse lisaküsimuse panemist, mis võiks täpsemalt mõõta soovitavat nähtust (see soovitus kehtib kõikide järgnevate EU-SILC põhiste indikaatorite kohta). Võiks kaaluda nt küsimust „Kui kaua läheb teil tavapärasel päeval kooli v tööle jõudmiseks?“. Seda kas sellise küsimusega oleks võimalik maakondlike näitajaid piisava statistilise usaldusväärsusega võrrelda, tuleks analüüsida edaspidi.

				(eraauto) kasuks, siis jäime kättesaadavuse indikaatori juurde.	
	Liiklusõnnetused maanteel	Statistikaamet, tabel ESA TS094*		Liiklusõnnetuste koguarv	Hea Indikaator on hea, kuna põhineb täpsetel andmetel. Sisuliselt on indikaatori puuduseks see, et hõlmab ainult maanteetransporti ja ei võimalda hinnata teisi modaalsuseid.
Veemajandus	Joogivee kvaliteet ühisveevärkides	Terviseamet	Iga-aastased joogivee järelevalve tulemused	Inimeste osakaal maakonnas, keda teenindavad nõuetele mittevastavad veevärgid. Nõuetele mittevastavaks loetakse veevärk, mille kolmest kvaliteedinäitajatest (mikrobioloogilised näitajad, keemilised näitajad, indikaatorid) vähemalt üks ei vasta kvaliteedinõuetele. Elukeskkonda võib vaadelda inimese vahetu elukeskkonnana, mis hõlmab jäätme- ja veemajandust, õhukvaliteeti ja muid keskkonnatingimusi – selliselt koos vaadelduna saaks indikaatorina kasutada üleeuroopalise *European Foundation'i Quality of Life Survey* rahuloluuuringu tulemusi, kuid antud uurimuse valim on	Hea Küsimuseks on siinkohal vaid see, kas see mõõdab piisava täpsusega poliitikaga taotletavat regionaalset eesmärki. Eesmärk sisaldab tõenäoliselt ka muid komponente nagu nt varustuskindluse tagamine mõistliku hinnaga. Alternatiivina võib kaaluda kvaliteedile vastava joogivee hinda lõpptarbija jaoks, kuid see eeldab eraldiseisvat andmete kogumist.

				väike (u 1000 inimest), kuna on mõeldud pigem EL liikmesriikide omavaheliseks võrdluseks. Seega on kasutatava maakondliku hinnangu saamine võimatu. Samuti on võimalik saada mingi hinnang ESA EU-SILC** uuringust, kuid antud näidik mõõdab meid huvitavat nähtust vahetumalt.	
Jäätmemajandus	Taas-kasutatud olmeprügi osakaal	Keskkonna-teabe Keskus	Jäätmetealane riiklik aruandlus	Taaskasutusse suunatava te liigiti sorteeritud olmejäätmete osakaal kogu maakonnas tekkivatest jäätmetest. Jäätmete taaskasutuse suurendamiseks oli suunatud veerand SV jäätmemajanduse ressurssidest. Jäätmete sorteerimine näitab maakondade nii maakondade võimekust kuiSV kasutamise efektiivsust.	Problemaatiline, kuna on millegipärast väga kõikuvate väärtustega
	Prügilate sulgemine ja korrastamine			Kuna SV-test on oluline osa (u 3/4) suunatud just nõuetele mittevastavate prügilate sulgemisele võtsime jäätmemajanduse teiseks indikaatoriks nõuetele mittevastavate prügilate sulgemise ja korrastamise maakonnas. Antud indikaator hõlmab nii tavaprügilaid kui põlevkivitööstusega seotuid.	Ei ole sobilik Ei ole võimalik hinnata mõju arvestades SV paigutust ja ilma selleta, sest kõik objektid on saanud toetust. Pole edaspidi kasutatav, kuna nüüdseks peaksid kõik prügilad olema suletud või nõuetele vastavad

				Samuti kaalusime jäätmete teket elaniku kohta ning jäätmejaamade loomist, kuid otsustasime sisuliselt sobivama indikaatori kasuks.	
Säästlikum energiakasutus	Paranenud energiasääst uga elamutes elavate leibkondade osakaal	KredEx-i andmed ja ESA	Leibkonnaeelarve uuring	KredEx-i toetusel renoveeritud kortermajades elavate leibkondade osatähtsus kõikidest kortermajades elavatest leibkondadest maakonnas. Siia klassifitseeritud SV meetmed on eelkõige seotud eluruumide renoveerimisega. Kaalusime võimalike indikaatoritena hiljuti rekonstrueeritud eluruumide arvu ja leibkondade energiatarbimist, kuid nende kohta puuduvad andmed. Kogu maakondlik energiatarbimine ei ole hea indikaator, kuna Eestis on erinevat tüüpi ettevõtlus koondunud erinevatesse paikadesse ning majanduskasvuga kaasneb energiatarbimise tõus. Seega ei ole viimasele indikaatorile maakondlikus lõikes võimalik anda hinnangut, mis oleks tõlgendatav sõltumata ettevõtluse arendamisest.	Ei ole sobilik Vaid toetatud projektide najal pole õige hindamist teha, sest seos ilmneb alati, aga valdkonna üldisem olukord jääb hindamata.

	Leibkondade eluruumide seisund	ESA	EU-SILC	Leibkondade osakaal, kellel esineb vähemalt üks küsitluses nimetatud eluruumi seisundiga seotud probleemidest.	Keskmine (vt kommentaar ühistranspordi kättesaadavuse kohta)
Looduskeskkonna seisund (looduse mitmekesisus)	I kaitse-kategooriaga liikide leiu-kohtade arv maakonniti	Keskkonna-teabe Keskus	Kaitstavate loodusobjektide statistiline ülevaade	Kaitsealuste liikide leiukohtade arv maakonnas. Indikaatori nõrgaks kohaks on see, et ei ole võimalik eristada, kas leiukohtade arvu suurenemine näitab kaitsealuste liikide head käekäiku tänu loodushoiu meetmetele või seire efektiivsuse suurenemist. Kahjuks pole meil head alternatiivset indikaatorit, mille kohta oleks maakondlik info kättesaadav. Kaalusime ka pinnavete seisundi kasutamist indikaatorina, kuid kuna riikliku seire metoodika muutus alates 2010 aastast märkimisväärselt, siis jääb antud indikaatori periood liiga lühikeseks.	Keskmine Indikaator näitab pikema ajaperioodi jooksul vaadeldes küll hästi liigkaitse efektiivsust ning looduskeskkonna seisundi stabiilsust. Meie poolt vaadeldud lühikese perioodi jooksul ilmnenud leiukohtade arvu kasv peegeldab pigem seire efektiivsuse tõusu. Tulevikus võiks pigem kaaluda pinnavete seisundi koondindikaatori kasutamist looduskeskkonna seisundi hindamiseks, kuna see on tundlik reostuskoormuse muudatustele. Looduskeskkonna seisundi mitmekülgsemaks hindamiseks (maismaa-, mage - ja merevee keskkonna seisund, mis mõjutavad ka

					elusloodusе seisundit sh mitmekesisust)
Looduskeskkonna seisund (keskkonnaharidus)	Keskkonna-teemalistes ettevõtmis-tes viimase aasta jooksul osalenud elanike osakaal	Keskkonna-ministeeriumi tellitud küsitlused omnibussi raames	Elanikkonna juhuvalikuga küsitlus, ligi 1000 vastajat	Inimeste osakaal, kes on teinud vähemalt 1 kord ühte järgnevatest viimase 12 kuu jooksul : osalenud keskkonnateemalistel ettevõtmistel , käinud loodusõpperadadel, ettevalmistatud matkaradadel, külastanud keskkonnahariduskeskust, loodusmaja, kaitseala või rahvuspargi külastuskeskust, loodusmuuseumi, külastanud looduse- ja keskkonnateemalisi üritusi. Ei ole väga hea indikaator, kuna valim on väga väike ning väiksematest maakondadest on vähe vaatluseid. Maakondlik jaotus on võimalik välja arvutada, kuid tulemused on väga laiade usalduspiiridega ning ei võimalda selgeid erisusi alg- ja lõppnäidu osas leida. Vajalik võib olla regionaalse agregeerituse suurendamine.	Halb Liialt väike valim väiksema rahvastikuga maakondadele hinnangu andmiseks, sobib (ja ilmselt selleks ka disainitud) vaid üle-Eestilise hinnangu andmiseks. Selleks, et oleks võimalik mõõta maakondlikke näitajaid tuleks kavandada oluliselt suurem uuring. Alternatiivina võib kaaluda mõne küsimuse lülitamist suuremasse Statistikaameti uuringusse. Vajalik on välja mõelda eelnevalt, mida täpselt regionaalselt mõjutada ja mõõta soovitakse.
Tööjõu teadmiste ja oskuste arendamine, tööhõive tõstmine, töötingimuste parandamine	Hõive ja sissetuleku kombineerit ud kasv	ESA (EU-SILC)	Eesti Sotsiaaluuring (EU-SILC) - arvutada algandmete põhjal	Palga- ja ettevõtlustulu tööealise (16-pensioniiga) elanikkonna kohta maakonnas. Selliselt määratud indikaator (tööealise	Keskmine Väiksemate maakondade hinnangute usalduspiirid on suhteliselt laiad ja ei võimalda

				elanikkonna kohta) võtab arvesse nii seda, millised on inimeste sissetulekud kui seda, kui paljud inimesed maakonnas seda sissetulekut teenivad. Seega on indikaator üldisem kui ainult hõive või ainult töötasu indikaator oleks. Kuna tegemist on küsitluse andmetega on positiivne see, et võtab arvesse ka varimajanduse osa, mis ametlikus statistikas ei peegeldu.	hästi maakondades toimunud muutuseid hinnata. Samas on sisuliselt hea indikaatoriga (vt indikaatori selgituse tulp).
Haridusega seotud valikuvõimaluste suurendamine ja ühtlustamine (üldharidus)	Põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajad (kooli asukoha järgi), kes ei jätka õpinguid samal aastal	EHIS****	Registriandmed	Osakaal õpilastest, kes ei jätka õpinguid maakondade lõikes. Arvestatakse ainult Eestis õpingute jätkamist. Välismaale õppima läinud ei kajastu andmetes. Indikaatori arvutamiseks on võimalik kasutada EHISe andmete analüüsimiseks disainitud veebiliidest: http://qlikview-pub.hm.ee/QvAJAXZfc/opendoc_hm.htm?document=htm_avalik.qvw&host=QVS%40qlikview-pub&anonymous=true Alternatiivsete indikaatoritena kaalusime erinevaid eksamite (riigieksamid) ja testide (PISA-test) tulemusi, kuid käesolev indikaator on kõige lihtsamalt kättesaadav ja on registripõhine.	Hea Indikaator iseenesest on hea, kuna põhineb kõiksetel andmetel. Sisulise külje pealt võiks ehk hariduse kvaliteeti paremini mõõta lõpueksamite hinnete põhjal koostatud indikaator. See tuleks eraldi registriandmete põhjal koostada.

				Siinkohal võiks eelistada registripõhist riigieksamite tulemuste põhist kvaliteedi indikaatorit.	
Haridusega seotud valikuvõimaluste suurendamine ja ühtlustamine (kutseharidus)	Kutseõppe-asutuste lõpetajate rakendatus kuus kuud pärast lõpetamist	Haridus-ministeerium	Haridusministeerium i käsutuses olev koolide poolt läbi viidav kutseõppeasutuste lõpetanute iga-aastane küsitlus	Kutsekooli lõpetanutest tööga ja õpingutega hõivatute osakaal 6 kuud pärast kooli lõpetamist maakonniti. Maakondlik jaotus kutseõppeasutuste asukoha järgi. Kuna kutsekoolid tegelevad nii noorte ametialase väljaõppega kui täiendus- ja ümberõppega täiskasvanutele, siis on vajalik indikaator, mis universaalsemalt mõõdab kutseõppeasutuste töö tulemuslikkust. Indikaatori probleemiks on see, et kutseharidusasutustes õpivad inimesed, kes ei ole piiratud vaid kutseõppeasutuse maakonnaga. Samas on kutseõppeasutus siiski konkreetses maakonnas ning juhul, kui asutuse poolt antav haridus on häid tööturu- ja täiendava hariduse väljavaateid pakkuv, siis edendab see ka maakonna arengut üldisemalt.	Keskmine Hinnang indikaatorile on keskmine, kuna põhineb kutsekoolide poolt läbi viidavatel küsitlustel. Siinkohal oleks võimalik siduda EHISe ja töötamise registri andmed ning seeläbi saada täpsemalt mõõta. Lisaks võimaldaks töötamise registrile töötamise asukoha lisamine hinnata ka seda, kus kutsekoolide lõpetajad tööle asuvad.

Haridusega seotud valikuvõimaluste suurendamine ja ühtlustamine (täiskasvanuharidus)	25-64 aastaste osalemine koolitustel viimase 4 nädala jooksul	ESA TT185	Eesti tööjõu-uuring	25-64 aastaste osalemine koolitustel viimase 4 nädala jooksul. Info on avalikult saadav piirkonniti, kuid olemas ka maakondlikus lõikes. Kaalusime ka 20-64 aastaste hariduse omandamist 12 viimase kuu jooksul (v.a. iseseisev täiendamine), kuid selle kohta on info vaid kuni 2011.	Keskmine Suhteliselt suure küsitlusuuringu põhjal leitud hinnangud. Kuid olulisi muutuseid ei ole võimalik leida kümnes maakonnas viieteistkümnest. Tuleks kaaluda, milline on sisuline eesmärk, mida regionaalarengu võtmes soovitakse mõjutada (millise nähtuse muutust esile kutsuda) ning täpsustada vastavalt sellele, milline indikaator seada.
Kohalikud avalikud teenused	Rahulolu teenuste kättesaadavusega	ESA (EU-SILC)	Eesti Sotsiaaluuring (EU-SILC) - vaja arvutada algandmete põhjal	Palun hinnake, kui kättesaadavad on füüsilist juurdepääsu, lahtioleku aegu jms arvestades Teie leibkonnale järgmised teenused: toidupood või turg, pangateenused, post, perearstiabi, alg- ja põhiharidus. EU-SILC küsimused C21 (2007) M11 (2012). 2013. aastal võrreldavat küsimust polnud. Nimetatud küsimuste pealt koostatud indikaator võtaks arvesse	Keskmine Kuigi indikaator põhineb suuremahulise küsitluse andmetel, millest suuremat Eestis tõenäoliselt ei saa teha. Samas on indikaatoril mitu probleemset punkti: 1) see ei adresseeri vaid/kõiki avalikke teenuseid; 2) väiksemates maakondades on usalduspiirid

				erinevate teenuste kättesaadavust. Alternatiivina on tehtud mitmeid avalike teenustega rahulolu küsitlusi turu-uuringute ettevõtete poolt (SaarPoll, Turu-uuringute AS), kuid nende puhul ei ole võimalik SV perioodi algusaasta ja lõpu aasta kohta võrreldavaid indikaatoreid leida.	laiad; 3) rahulolu on sageli seotud vaid hiljutiste suuremate muudatustega, st üle pikema perioodi rahulolu hinnangu võrdlemine ei pruugi anda head pilti tegelikust seisukorra muutusest. Võiks kaaluda, analoogselt ühistranspordi küsimuse juures tehtud ettepanekule, kas täpsemaid hinnanguid oleks samast küsitlusest võimalik saada mitte rahulolu küsimustega vaid kauguse küsimustega (nt aeg, mis kulub transpordile kvaliteetse teenuse saamiseks) .
Eriarstiabi	Eriarstiabi kätte-saadavus	ESA (EU-SILC, isikuküsitlus)	Küsitlustulemused eriarstiabi kättesaadavuse kohta	EU-SILC küsimus I07: Mis oli peamine põhjus, miks Te eriarsti abi või konsultatsiooni ei saanud? Nende osakaal, kes vastasid ühe järgnevatest: 01 Ma ei saanud seda endale lubada majanduslikel põhjustel;04 Ma ei teadnud ühtki head arsti, kelle juurde minna; 06 Liiga pikk vahemaa, sõiduraskused;07 Liiga pikk ootejärjekord;08 Mul ei olnud kehtivat	Keskmine Vt eelmise indikaatori kommentaar.

				ravikindlustust;09 Mul ei olnud saatekirja.	
Kiire internetiühendus	Kiire internetiühendusega leibkondade osakaal	ESA IT201*	ESA uuring "Infotehnoloogia leibkonnas". Tellisime antud uuringust sobiva väljavõtte.	Lairiba ja vähemalt 3G mobiilse internetiühendusega leibkondade osakaal maakonniti.	Keskmine Lähtuvalt uuringu kvalitatiivsest osast võiks sisuliselt olla vajalik täpsem info selle kohta, millistes kohalikes võtmeasutustes (nagu raamatukogud, koolid, vallamajad jmt) on juhtmega püsiühendus. Kuna internetiühendust pakkuvaid operaatoreid ei ole palju, siis võiks siinkohal küsitluse andmete asemel koondada operaatorite andmed internetiühenduste kohta.
Ettevõtluse investeeringutoetused, garantii- ja laenuprogrammid	Statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arv töötaja kohta	ESA	ESA ettevõtlusstatistika	Statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvu ja elanike arvu põhjal arvutatud indeks. Ettevõtluskeskkonda toetavad üldisemad meetmed on suunatud ettevõtete majandusliku jätkusuutlikkuse ja	Hea

				konkurentsivõime kasvule, mille otsesemaks väljundindikaatoriks võiks olla lisandväärtuse kasv. Selle me võtame aga arvesse läbi SKP kasvu, üldindikaatorite all. Seepärast on siinkohal indikaatoriks majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv, mis väljendab nii ettevõtte ellujäämist kui uute ettevõtete loomist.	
Uuendusmeelne ettevõtlus	Innovaatilise tegevusega üle 50 töötajaga ettevõtted	ESA	ESA ettevõtete innovatsiooniuuring (indikaator tuleb algandmete põhjal arvutada)	Tehnoloogiainnovatsiooniga tegelenud ettevõtete osakaal kõikidest üle 50 töötajaga ettevõtetest maakonnas. Innovatsiooniuuring ei ole kavandatud maakonnapõhisena representatiivsena ja maakondlikult on Eestis oluliselt suurem ettevõtlusaktiivsus Tartu- ja Harjumaal. Seetõttu võib juhtuda, et väiksematest maakondadest ei ole üldse valimisse ettevõtteid sattunud. Samuti on kaalud ehitatud sellisena, et nendega on võimalik saada pilt innovatsioonist tegevusalatii, aga mitte maakonniti. Seega on uuringu kasutamine piiratud. Kuna uuringus on kõikselt kajastatud üle 50 töötajaga ettevõtted, siis piirdume ainult nende põhjal leitud indikaatoriga.	Halb Problemaatiline, kuna on küsitlus on kavandatud Eesti näitajate hindamiseks. Väiksematest ettevõtetest on uuringus vaid juhuvalim ja väiksemate maakondade valim jääb maakondliku väärtuse arvutamisel liiga väikeseks. Hindajate poolt ei osatud välja tuua võimalusi, kuidas saaks innovatsiooni maakondlikus lõikes mõõta.

		2006. aasta uuringus küsiti ainult tehnoloogia innovatsiooni kohta. Hilisemates uuringutes on seda laiendatud, kuid lähtuma peame siinkohal siiski 2006. aasta andmetes sisalduvast infost. Alternatiivseid innovatsiooni mõõtvaid indikaatoreid ei leitud.	
Ettevõtete konkurentsivõime kasv läbi ekspordi kasvu	Ekspordikäive töötaja kohta	Eksportivate ettevõtete osakaal maakonniti. Kaalusime indikaatorina ka ekspordimahtu elaniku kohta, sest on piirkondi, kus eksport toimub valdavalt läbi suurettevõtete, millele kohalikud väiksemad ettevõtted teevad allhanketöid, seega ei peegelda eksportivate ettevõtete arv ekspordi edukust maakonnas. Samas ei oleks ekspordi mahu indikaatorina kasutamine meie eesmärkidele vastav, kuna peegeldaks suures osas pigem transiidi mahtusid ning ei näita kohalike ettevõtete toodete eksporti.	Halb Probleemid: 1) teenuste eksport neljandik-kolmandik kogu ekspordist, aga seda ei saa hästi maakondlikult hinnata, kuna teenuse osutajad võivad olla hoopis välisfirmad, turismiteenuseid vahendavad tihti reisikorraldajad, kes asuvad teenuse tegeliku osutamise kohast eemal. 2) re-eksport - riiklikul tasandil taandub eksport-import välja, kuid maakondlikul tasandil mitte; 3) toodete tootmise ja eksportimise maakond võib olla erinev. Vt ka soovitust innovatsiooni indikaatori

					juures.
Turismiobjektide arendamine, turismisektori toetamine	Majutatute ööbimiste arv	ESA TU110	Ettevõtlusstatistika, ESA	Majutatute ööbimiste arv maakonna elanike arvu suhtes, maakonniti	Hea Sisuliselt parem indikaator oleks turismiobjektide külastatavus, kuid selle kohta ei koguta statistikat.

2015